V. ALECSANDRI

PASTELURI ŞI LEGENDE

V. ALECSANDRI

PASTELURI ŞI LEGENDE

Ilustrația copertei : *Doina Botez*
Coperta a IV-a : fotografie a poetului din anul 1880

V. ALECSANDRI

PASTELURI ŞI LEGENDE

Postfaţă şi bibliografie
de
MIHAI DRĂGAN

EDITURA MINERVA
Bucureşti — 1987

Ediţia II-a în seria „Arcade"

Se reproduce textul din *Opere*, 1, 2. Ediţie îngrijită de G. C. Nicolescu şi Georgeta Rădulescu-Dulgheru, Editura pentru literatură, 1966, colecţia „Scriitori români".

PASTELURI

1862—187...

SERILE LA MIRCEŞTI

Perdelele-s lăsate şi lampele aprinse ;
În sobă arde focul, tovarăş mîngăios,
Şi cadrele-aurite, ce de păreţi sînt prinse
Sub palidă lumină, apar misterios.

Afară plouă, ninge ! afară-i vijelie,
Şi crivăţul aleargă pe cîmpul înnegrit ;
Iar eu, retras în pace, aştept din cer să vie
O zînă drăgălaşă, cu glasul aurit.

Pe jilţu-mi, lîngă masă, avînd condeiu-n mînă,
Cînd scriu o strofă dulce pe care-o prind din zbor,
Cînd ochiu-mi întîlneşte ş-admiră o cadînă
Ce-n cadrul ei se-ntinde alene pe covor.

Frumoasă, albă, jună, cu formele rotunde,
Cu pulpa mărmurie, cu sînul, dulce val,
Ea pare zea Venus cînd a ieşit din unde
Ca să arate lumei frumosul ideal.

Alăture apare un cîmp de aspră luptă,
Pătat cu sînge negru acoperit cu morţi.
Un june-n floarea vieţii strîngînd o spadă ruptă
Ţinteşte ochii vestezi pe-a veciniciei porţi.

Apoi a mea privire prin casă rătăcindă
Cu jale se opreşte pe un oraş tăcut,
Veneţia, regină, ce-n marea se oglindă
Făr-a videa pe frunte-i splendoarea din trecut.

O lacrimă... dar iată plutind pe-a mărei spume
O sprintenă corvetă, un răpide-alcyon ;
Şi iată colo-n ceruri pribejile din lume,
Cucoarele în şiruri zburînd spre orizon.

O ! farmec, dulce farmec a vieţii călătoare,
Profundă nostalgie de lin, albastru cer !
Dor gingaş de lumină, amor de dulce soare,
Voi mă răpiţi cînd vine în ţară asprul ger !...

Afară ninge, ninge, şi apriga furtună
Prin neagra-ntunecime răspînde reci fiori,
Iar eu visez de plaiuri pe care alba lună
Revarsă-un val de aur ce curge pintre flori.

Văd insule frumoase şi mări necunoscute,
Şi splendide oraşe, şi lacuri de smarald,
Şi cete de sălbatici prin codri deşi perdute,
Şi zîne ce se scaldă în faptul zilei, cald.

Prin fumul ţigaretei ce zboară în spirale
Văd eroi prinşi la luptă pe cîmpul de onor,
Şi-n tainice saraiuri minuni orientale
Ce-n suflete deşteaptă dulci visuri de amor.

Apoi închipuirea îşi strînge-a sa aripă ;
Tablourile toate se şterg, dispar încet,
Şi mii de suvenire mă-ncungiură-ntr-o clipă
În faţa unui tainic şi drăgălaş portret.

Atunci inima-mi zboară la raiul vieții mele,
La timpul mult ferice în care-am suferit,
Ș-atunci păduri și lacuri, și mări, și flori, și stele
Intoană pentru mine un imn nemărginit.

Așa-n singurătate, pe cînd afară ninge,
Gîndirea mea se primblă pe mîndri curcubei,
Pîn'ce se stinge focul și lampa-n glob se stinge,
Și saltă cățelușu-mi de pe genunchii mei.

Mircești 1867

Revista contimporană, 1 martie 1873

SFÎRȘIT DE TOAMNĂ

Oaspeții caselor noastre, cocostîrci și rîndunele,
Părăsit-au a lor cuiburi ș-au fugit de zile rele;
Cîrdurile de cucoare, înșirîndu-se-n lung zbor,
Pribegit-au urmărite de al nostru jalnic dor.

Vesela verde cîmpie acu-i tristă, vestezită,
Lunca, bătută de brumă, acum pare ruginită;
Frunzele-i cad, zbor în aer, și de crengi se deslipesc,
Ca frumoasele iluzii dintr-un suflet omenesc.

Din tuspatru părți a lumei se ridică-nalt pe ceruri,
Ca balauri din poveste, nouri negri, plini de geruri.
Soarele iubit s-ascunde, iar pe sub grozavii nori
Trece-un cîrd de corbi iernatici prin văzduh croncănitori.

Ziua scade ; iarna vine, vine pe crivăț călare !
Vîntul șuieră prin hornuri, răspîndind înfiorare
Boii rag, caii rănchează, cînii latră la un loc,
Omul, trist, cade pe gînduri și s-apropie de foc.

Mircești 1867

Convorbiri literare, 1 aprilie 1868

IARNA

Din văzduh cumplita iarnă cerne norii de zăpadă,
Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă ;
Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi,
Răspîndind fiori de gheață pe ai țării umeri dalbi.

Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară !
Cu o zale argintie se îmbracă mîndra țară ;
Soarele rotund și palid se prevede pintre nori
Ca un vis de tinerețe pintre anii trecători.

Tot e alb pe cîmp, pe dealuri, împregiur, în depărtare,
Ca fantasme albe plopii înșirați se perd în zare,
Și pe-ntinderea pustie, fără urme, fără drum,
Se văd satele perdute sub clăbuci albii de fum.

Dar ninsoarea încetează, norii fug, doritul soare
Strălucește și dismiardă oceanul de ninsoare.
Iată-o sanie ușoară care trece peste văi...
În văzduh voios răsună clinchete de zurgalăi.

Convorbiri literare, 1 aprilie 1868

GERUL

Gerul aspru şi sălbatic strînge-n braţe-i cu jălire
Neagra luncă de pe vale care zace-n amorţire ;
El ca pe-o mireasă moartă o-ncunună despre ziori
C-un văl alb de promoroacă şi cu ţurţuri lucitori.

Gerul vine de la munte, la fereastră se opreşte,
Şi, privind la focul vesel care-n sobe străluceşte,
El depune flori de iarnă pe cristalul îngheţat,
Crini şi roze de zăpadă ce cu drag le-au sărutat.

Gerul face cu-o suflare pod de gheaţă între maluri,
Pune streşinelor casei o ghirlandă de cristaluri,
Iar pe feţe de copile înfloreşte trandafiri,
Să ne-aducă viu aminte de-ale verii înfloriri.

Gerul dă aripi de vultur cailor în spumegare
Ce se-ntrec pe cîmpul luciu, scoţînd aburi lungi pe nare.
O ! tu, gerule năprasnic, vin', îndeamnă calul meu
Să mă poarte ca săgeata unde el ştie, şi eu !

Convorbiri literare, 1 aprilie 1868

VISCOLUL

Crivăţul din meazănoapte vîjie prin vîjelie,
Spulberînd zăpada-n ceruri de pe deal, de pe cîmpie,
Valuri albe trec în zare, se aşază-n lung troian,
Ca nisipurile dese din pustiul african.

Viscolul frămîntă lumea !... Lupii suri ies după pradă;
Alergînd, urlînd în urmă-i prin potopul de zăpadă.
Turmele tremură ; corbii zbor vîrtej, răpiţi de vînt,
Şi răchiţile se-ndoaie lovindu-se de pămînt.

Zberăt, raget, ţipet vaiet, mii de glasuri spăimîntate;
Se ridică de prin codri, de pe dealuri, de prin sate,
Şi-n departe se aude un nechez răsunător...
Noaptea cade, lupii urlă... Vai de cal şi călător !

Fericit acel ce noaptea rătăcit în viscolire
Stă, aude-n cîmp latrare şi zăreşte cu uimire
O căsuţă drăgălaşă cu ferestrele lucind,
Unde dulcea ospeţie îl întîmpină zîmbind !

Convorbiri literare, 1 aprilie 1868

SANIA

Zi cu soare, ger cu stele !... Hai, iubită, la plimbare.
Caii muşcă-a lor zăbale, surugiul e călare ;
Săniuţa, cuib de iarnă, e cam strimtă pentru doi...;
Tu zîmbeşti ?... Zîmbirea-ţi zice că e bună pentru noi.

Caii scutură prin aer sunătoarele lor salbe,
Răpind sania uşoară care lasă urme albe.
Surugiul chiuieşte ; caii zboară ca doi zmei
Prin o pulbere de raze, prin un nour de scîntei.

Pe cîmpia înălbită, netedă, strălucitoare
Se văd insule de codri, s-aud cîni la vînătoare,
Iar în lunca pudruită cu mănunt mărgăritar
Saltă-o veveriţă mică pe o creangă de stejar.

Acum trecem prin poiene, acum trecem prin zăvoaie;
Crengile-aninate-n cale ning steluţe şi se-ndoaie.
Iată-o gingaşă mlădiţă cu şirag de mărţişori[1]...
Tu o rupi ?... Ea te stropeşte cu fulgi albi răcoritori.

Convorbiri literare, 1 aprilie 1868

MEZUL IERNEI

În păduri trăsnesc stejarii ! E un ger amar, cumplit !
Stelele par îngheţate, cerul pare oţelit,
Iar zăpada cristalină pe cîmpii strălucitoare
Pare-un lan de diamanturi ce scîrţîie sub picioare.

Fumuri albe se ridică în văzduhul scînteios
Ca înaltele coloane unui templu maiestos,
Şi pe ele se aşează bolta cerului senină,
Unde luna îşi aprinde farul tainic de lumină.

O ! tablou măreţ, fantastic !... Mii de stele argintii
În nemărginitul templu ard ca vecinice făclii.
Munţii sînt a lui altare, codrii — organe sonoare
Unde crivăţul pătrunde, scoţînd note-ngrozitoare.

Totul e în neclintire, fără viaţă, fără glas ;
Nici un zbor în atmosferă, pe zăpadă — nici un pas ;
Dar ce văd ?... în raza lunei o fantasmă se arată...
E un lup ce se alungă după prada-i spăimîntată !

Convorbiri literare, 1 februarie 1869

---

[1] Numele de mărţişori este dat crengilor de lozie îmbobocită cu muguri argintii. Românii le culeg şi le anină în casele lor ca un semn iubit de primăvară, în ziua de Florii.

LA GURA SOBEI[1]

Așezat la gura sobei noaptea pe cînd viscolește
Privesc focul, scump tovarăș, care vesel pîlpîiește,
Și prin flacăra albastră vreascurilor de aluni
Văd trecînd în zbor fantastic a poveștilor minuni.

Iat-o pasere măiastră prinsă-n luptă c-un balaur ;
Iată cerbi cu stele-n frunte carii trec pe punți de aur ;
Iată cai ce fug ca gîndul ; iată zmei înaripați
Care-ascund în mari palaturi mîndre fete de-mpărați.

---

[1] Omer a compus *Iliada* și *Odiseea* din tradiții și poate chiar din fragmente de poeme poporale. Ariosto a scris fantastica epopee *Orlando* de pe legendele cavalerești răspîndite în Italia și ilustrate prin imaginația poporului iubitor de minuni.

Poporul dar este izvorul celor mai poetice creații, celor mai neperitoare opere ; și poeții mari, carii apar ca niște rari meteori, nu sînt decît revelatorii măiestri a poeziei popoarelor, concentrată în sînul lor.

Poveștile noastre reprezintă o comoară atît de bogată în iscodiri ingenioase, în imagini feerice, în flori de grațioasă poezie, că, de s-ar naște în România un nou Ariosto, el ar compune un poem de aceeași valoare neprețuită ca poemul lui *Orlando*.

În ele găsim o limbă armonioasă și perioade întregi versificate, încît lesne s-ar putea crede că poveștile ar fi poeme antice prozaite cu timpul. În ele aflăm producerile unui geniu fecund si original, precum : feți-frumoși cu părul de aur, fete de împărați atît de frumoase, că par a fi rupte din soare, cai năzdravani ce zboară în naltul cerului, șerpi cu solzii de aur carii au cuiburi pline de petre scumpe, cerbi carii duc între coarne leagăn de zîne, paseri măiestre cu grai omenesc, pajuri ce locuiesc în fundul pămîntului, în lumea neagră, mere de aur care se prefac în palaturi împărătești, furci de argint care torc singure, poduri de oțel, copaci cu poame de rubin și de smarald etc., etc.

În ele mai întîlnim ființi fantastice care ne-au spăriat în copilăria noastră ; balauri, zmei, urieși, ca Sfarmă-Peatră și ca Strîmbă-Lemne, cîni cu dinți de criță... etc. În ele mai găsim zeii paganismului, sub figuri de sfinte creștine : sfînta Mercure, sfînta Joie, sfînta Vinere, și pe mult frumoasa Ileana Cosînzana, imagina cea mai grațioasă ce a ieșit din inima poporului român

Și dacă vom studia poveștile noastre cu luare-aminte, dacă le vom compara cu unele perioade din poemul *Orlando*, vom descoperi în cuprinsul lor diverse tablouri, scene și chiar eroi și eroine care figurează sub alte denumiri în opera lui Ariosto.

Iată pajuri năzdrăvane care vin din neagra lume,
Aducînd pe lumea albă feţi-frumoşi cu falnic nume ;
Iată-n lacul cel de lapte toate zînele din rai...
Nu departe stă Pepelea, tupilat în flori de mai.

Dar pe mine ce m-atrage, dar pe mine ce mă-ncîntă
E Ileana Cosînzeana !... în cosiţă floarea-i cîntă.
Pînă-n ziuă stau pe gînduri şi la ea privesc uimit,
Că-mi aduce viu aminte de-o minune ce-am iubit !

Convorbiri literare, 1 aprilie 1868

BRADUL

Sus pe culme bradul verde
Sub zăpada albicioasă
Pintre negură se perde
Ca o fantasmă geroasă,

Şi priveşte cu-ntristare
Cum se primblă prin răstoace
Iarna pe un urs călare,
Iarna cu şepte cojoace.

El se scutură şi zice :
«În zădar, tu, vrăjitoare,
Aduci viforul pe-aice,
Aduci zile fără soare.

În zădar îngheţi pămîntul,
Ucizi florile şi stupii
Şi trimiţi moartea cu vîntul
Şi trimiţi foamea cu lupii.

In zădar a ta suflare
Apa-n rîuri o încheagă,
Şterge urma pe cărare
Şi de mine ţurţuri leagă.

În zădar aduci cu tine
Corbul negru şi prădalnic.
Şi din codrii cu jivine
Faci să iasă urlet jalnic.

În zădar, urgie crudă,
Lungeşti noaptea-ntunecoasă
Şi, rîzînd de-a lumei trudă,
Scurtezi ziua luminoasă.

În zădar îmi pui povară
De zăpadă şi de gheaţă.
Fie iarnă, fie vară,
Eu păstrez a mea verdeaţă !»

Convorbiri literare, februarie 1875

SFÎRŞITUL IERNEI

S-a dus zăpada albă de pe întinsul ţării,
S-au dus zilele Babei şi nopţile vegherii [1].
Cîmpia scoate aburi ; pe umedul pămînt
Se-ntind cărări uscate de-al primăverii vînt.

[1] Românul caracterizează sub forme poetice sau glumeţe toate variaţiile timpului. Astfel, îi place a numi zilele Babei, zilele cele dentîi a lunei lui mart *(giboulées de Mars)*, pretinzînd că ele sînt nesuferite, ca o babă care se ceartă necontenit, şi plînge, se boceşte şi nu lasă pe nime în pace. Însă adevărata denumire de zilele Babei e bazată pe sărbătoarea Dochiei (baba Dochia), ce cade la începutul lui mart. Acele zile sînt urmate de zilele cocostîrcului, a mieilor, a ciocîrliei, a rîndunelelor etc., care prevestesc reîntoarcerea în ţară a paserilor pribegite de cu toamnă şi epoha naşterei mieilor.

Lumina e mai caldă şi-n inimă pătrunde ;
Prin rîpi adînci zăpada de soare se ascunde.
Pîraiele umflate curg iute şopotind,
Şi mugurii pe creangă se văd îmbobocind.

O, Doamne ! iată-un flutur ce prin văzduh se perde !
În cîmpul veşted iată un fir de iarbă verde
Pe care-ncet se urcă un galbin gîndăcel,
Şi sub a lui povară îl pleacă-ncetinel.

Un fir de iarbă verde, o rază-ncălzitoare,
Un gîndăcel, un flutur, un clopoţel în floare,
După o iarnă lungă ş-un dor nemărginit,
Aprind un soare dulce în sufletul uimit !

Convorbiri literare, 1 aprilie 1868

OASPEŢII PRIMĂVERII

În fund, pe cer albastru, în zarea depărtată,
La răsărit, sub soare, un negru punt s-arată :
E cocostîrcul tainic în lume călător,
Al primăverii dulce iubit prevestitor.

El vine, se înalţă, în cercuri line zboară
Şi, răpide ca gîndul, la cuibu-i se coboară ;
Iar copilaşii veseli, cu peptul dezgolit,
Aleargă, sar în cale-i şi-i zic : «Bine-ai sosit !»

În aer ciocîrlia, pe casă rîndunele,
Pe crengile pădurii un roi de păsărele
Cu-o lungă ciripire la soare se-ncălzesc
Şi pe deasupra bălţii nagîţii se-nvîrtesc.

Ah ! iată primăvara cu sînu-i de verdeață !
În lume-i veselie, amor, sperare, viață,
Şi cerul şi pămîntul preschimbă sărutări
Prin raze aurite şi vesele cîntări !

Convorbiri literare, 1 aprilie 1868

CUCOARELE

Din cea zare luminoasă vine-un lung şir de cucoare
Aducînd pe-aripi întinse calde raze de la soare ;
Iată-le deasupra noastră, iată-le colo sub nor,
În văzduh călăuzite de-un pilot, bătrîn cocor.

Ele vin din fundul lumii, de prin clime înfocate,
De la India Brahmină, unde fearele-ncruntate,
Pardoşi, tigri, şerpi gigantici stau în jungli tupilați,
Pîndind noaptea elefanții cu lungi trombe înarmați.

Fericite călătoare ! zburînd iute pe sub ceruri,
Au văzut în răpigiune ale Africei misteruri,
Lacul Cead şi munții Lunii, cu Pustiu-ngrozitor,
Nilul Alb cărui se-nchină un cumplit negru popor.

Călătoare scumpe mic !... Au lăsat în a lor cale
Asia cu-a sale rîuri, Caşemirul cu-a sa vale,
Au lăsat chiar Ceylanul, mîndra insula din rai,
Şi revin cu fericire pe al țării dulce plai !

Convorbiri literare, 1 aprilie 1868

NOAPTEA

Noaptea-i dulce-n primăvară, liniştită, răcoroasă,
Ca-ntr-un suflet cu durere o gîndire mîngăioasă.
Ici, colo, cerul dispare sub mari insule de nori,
Scuturînd din a lui poale lungi şi răpizi meteori.

Pe un deal în depărtare un foc tainic străluceşte
Ca un ochi roş de balaur care-adoarme şi clipeşte.
Sînt păstori în şezătoare sau vro ceată de voinici ?
E vro tabără de care sau un rond de tricolici [1] ?

Către munţi pin întuneric un lung bucium se aude.
El aminte suvenirul celor timpuri negre, crude,
Cînd din culme-n culme noaptea buciumele răsunau
Şi la lupte sîngeroase pe români îi deşteptau.

Acum însă viaţa-i lină ; ţara doarme-n nepăsare !
Cînd şi cînd, un cîne latră la o umbră ce-i apare,
Şi-ntr-o baltă mii de broaşte în lung hor orăcăiesc,
Holbînd ochii cu ţintire la luceafărul ceresc !

Convorbiri literare, 15 mai 1868

DIMINEAŢA

Ziori de ziuă se revarsă peste vesela natură,
Prevestind un soare dulce cu lumină şi căldură.
În curînd şi el apare pe-orizonul aurit,
Sorbind roua dimineţii de pe cîmpul înverzit.

---

[1] Tricolicii fac parte din lumea fantastică a strigoilor, a moroilor, a vîrcolacilor (vîrcolici), a sburătorilor etc., carii apar în basmele şi în superstiţiile populare.

El se-nalță de trei suliți pe cereasca mîndră scară
Și cu raze vii sărută june flori de primăvară,
Dedițel și viorele, brebenei și toporași
Ce răzbat prin frunzi uscate și s-arată drăgălași.

Muncitorii pe-a lor prispe dreg uneltele de muncă.
Păsărelele-și dreg glasul prin huceagul de sub luncă.
În grădini, în cîmpi, pe dealuri, prin poiene și prin vii
Ard movili buruienoase, scoțînd fumuri cenușii.

Caii zburdă prin ceairuri ; turma zbeară la pășune ;
Mieii sprinteni pe colnice fug grămadă-n răpigiune,
Și o blîndă copiliță, torcînd lîna din fuior,
Paște bobocei de aur lîng-un limpede izvor.

Convorbiri literare, 15 mai 1868

TUNETUL

Pe lanul lung și verde, cu grîul răsărit,
O umbră călătoare se-ntinde-ncet și trece,
Precum un rîu de munte cînd gheața s-a topit
Se varsă peste maluri, cîmpiile să-nece.

E umbra unor nouri albii, ușori, mănunți
Ce lunecă sub soare, clădind un lanț de munți ;
Ei vin în mezul zilei c-un surd și tainic sunet
Și, ca semnal de viață, aprind în cer un tunet.

Văzduhul bubuiește !... pămîntul desmorțit
Cu mii și mii de glasuri semnalului răspunde,
Și de asprimea iernei simțindu-se ferit,
De-o nouă-ntinerire ferice se pătrunde.

La răsărit urare ! urare la apus !
Un cîrd de vulturi ageri, rotindu-se pe sus,
Se-nalță ca s-asculte mult vesela fanfară
Ce buciumă prin nouri frumoasa primăvară.

Convorbiri literare, 15 mai 1868

FLORIILE

Iată zile-ncălzitoare
După aspre vijelii !
Vin Floriile cu soare
Şi soarele cu Florii.

Primavara-ncîntatoare
Scoate iarba pe cîmpii.
Vin Floriile cu soare
Şi soarele cu Florii.

Lumea-i toată-n sărbătoare,
Ceru-i plin de ciocîrlii.
Vin Floriile cu soare
Şi soarele cu Florii.

Păcat, zău, de cine moare
Şi ferice de cei vii !
Vin Floriile cu soare
Şi soarele cu Florii.

Copiliță, nu vrei oare,
Nu vrei cu mine să vii,
Cînd Floriile-s cu soare
Şi soarele cu Florii ?

Să culegem la răcoare
Viorele albăstrii ?
Hai ! Floriile-s cu soare
Şi soarele cu Florii.

Eu ţi-oi da de orice floare
Mii de sărutări şi mii.
Hai ! Floriile-s cu soare
Şi soarele cu Florii.

Iar tu, dulce zîmbitoare,
Te-i face că te mănii...
Hai ! Floriile-s cu soare...
Şi soarele cu Florii.

Convorbiri literare, 15 mai 1868

PAŞTELE

De Paşti în satul vesel căsuţele-nălbite
Lucesc sub a lor malduri de trestii aurite
Pe care cocostîrcii, înfipţi într-un picior,
Dau gîtul peste aripi, tocînd din ciocul lor.

Un scrînciob mai la vale pe lîngă el adună
Flăcăi şi fete mîndre ce rîd cu voie bună ;
Şi-n sunet de vioare, de cobze şi de nai
Se-ntoarce hora lină, călcînd pe verde plai.

Bătrîni cu feţe stinse, români cu feţe dalbe,
Românce cu ochi negri şi cu ştergare albe
Pe iarba răsărită fac praznic la un loc,
Iar pe-mpregiur copiii se prind la luptă-n joc.

Şi scrînciobul se-ntoarce, purtînd în legănare
Părechi îmbrăţişate cu dulce înfocare,
Ochiri scînteitoare şi gingaşe zîmbiri
Ce viu răspînd în aer electrice luciri.

Convorbiri literare, 15 mai 1868

PLUGURILE

Noroc bun !... Pe cîmpul neted ies românii cu-a lor pluguri !
Boi plăvani în cîte şease trag, se opintesc în juguri.
Braţul gol apasă-n coarne ; ferul taie brazde lungi
Ce se-nşiră-n bătătură ca lucioase, negre dungi.

Treptat, cîmpul se umbreşte sub a brazdelor desime ;
El răsună-n mare zgomot de voioasa argăţime,
Iar pe lanul ce în soare se zvînteazǎ fumegînd,
Cocostîrcii cu largi pasuri calcă rar şi meditînd.

Acum soarele-i l-ameazi ; la pămînt omul se-ntinde ;
Cîrd de fete şi neveste de la sat aduc merinde ;
Plugul zace-n lan pe coaste, iar un mîndru flăcăoaş
Mînă boii la izvoare şi îi paşte la imaş.

Sfîntă muncă de la ţară, izvor sacru de rodire,
Tu legi omul cu pămîntul în o dulce înfrăţire !...
Dar lumina amurgeşte, şi plugarii către sat,
Haulind pe lîngă juguri, se întorc de la arat.

Convorbiri literare, 15 mai 1868

SĂMĂNĂTORII

Sămănătorii harnici, cu sacul subsuoară,
Pășescu-n lungul brazdei pe fragedul pămînt ;
Pe culme, pe vălcele se suie și coboară
Zvîrlind în a lor cale seminţa după vînt.

«O mie !» zice unul menind cu veselie.
«Noroc și roadă bună !» adaoge un alt.
«Ca vrabia de toamnă rotund spicul să fie !
Ca trestia cea naltă să fie paiul nalt !

Din ziori și pînă-n noapte tot grîul să răsară ;
În el să se ascundă porumbii osteniţi,
Și cînd flăcăi și fete vor secera la vară,
În valuri mari de aur să-noate rătăciţi !»

Sămănătorii veseli spre fund înaintează,
De-a curmezișul brazdei boroanele pornesc,
Și grapele spinoase de-aproape le urmează,
Îngroapă-ncet semînţa și cîmpul netezesc.

Convorbiri literare, 15 mai 1868

RODICA

Purtînd cofiţă cu apă rece
Pe ai săi umeri albi, rotunzori,
Juna Rodică voioasă trece
Pe lîngă junii sămănători.

Ei cu grăbire îi sar în cale
Zicînd : «Rodică, floare de crin,
În plin să-ţi meargă vrerile tale,
Precum tu, dragă, ne ieşi cu plin ! [1]

S-ajungi mireasă, s-ajungi craiasă !
Calea să-ţi fie numai cu flori,
Şi casa casă, şi masa masă,
Şi sînul leagăn de pruncuşori !»

Cu grîu de aur ei o presoară.
Apoi cofiţa întreag-o beu.
Copila rîde şi-n cale-i zboară,
Scuturînd grîul din părul său.

Convorbiri literare, 15 mai 1868

LUNCA DIN MIRCEŞTI

Bate vînt de primavară şi pe muguri îi deschide ;
Vîntul bate, frunza creşte, şi voioasă lunca rîde.
Sub verdeaţa dragalaşă dispar crengile pe rînd,
Şi sub crengile umbroase mierla sare şuierînd.

O ! minune, farmec dulce ! O ! putere creatoare !
În oricare zi pe lume iese cîte-o nouă floare,
Ş-un nou glas de armonie completează imnul sfînt.
Ce se-nalţă către ceruri de pe veselul pămînt.

Tot ce simte şi viază, feară, pasere sau plîntă
În căldura primaverii naşte, saltă, zboară, cîntă.
Omul îşi îndreaptă pasul către desul stejăriş,
Unde umbra cu lumina se alungă sub frunziş.

---

[1] A ieşi cu plin dinaintea unui călător sau muncitor este un semn de bun ogur (tradiţie populară).

El se duce după visuri ; inima lui creşte plină
De o sacră melodie, melanholică, divină,
De o tainică vibrare, de-un avînt inspirător
Ce-i aduc în pept suspinuri şi-n ochi lacrimi de amor.

Este timpul renvierii, este timpul rennoirei,
Ş-a sperărei zîmbitoare, ş-a plăcerei, ş-a iubirei.
Paserea-şi găteşte cuibul, floarea mîndrele-i colori,
Cîmpul via sa verdeaţă, lanul scumpele-i comori.

Sus, paingul pe un frasin, urzind pînza-i diafană,
Cu-al său fir de-argint subţire face-o punte-aeriană,
Iar în leagăn de matasă gangurul misterios
Cu privighitoarea dulce se îngînă-armonios.

Jos pe la tulpini, la umbră, fluturii, flori zburătoare,
Se-ndrăgesc în părechere pe sîn alb de lăcrimioare,
Şi, ca roi de petre scumpe, gîndăceii smăltuiţi
Strălucesc, vie comoară, pe sub ierburi tăinuiţi.

O pătrunzătoare şoaptă umple lunca, se ridică.
Ascultaţi !... stejarul mare grăieşte cu iarba mică,
Vulturul cu ciocîrlia, soarele cu albul nor,
Fluturul cu plînta, rîul cu limpidele izvor.

Şi stejarul zice ierbei : «Mult eşti vie şi gingaşă !»
Fluturaşul zice floarei : «Mult eşti mie drăgălaşă !»
Vulturul uimit ascultă ciocîrlia ciripind ;
Rîu, izvoare, nouri, raze se împreună iubind.

Luncă, luncă, dragă luncă ! rai frumos al ţării mele,
Mîndră-n soare, dulce-n umbră, tainică la foc de stele !
Ca grădinele Armidei, ai un farmec răpitor,
Şi Siretul te încinge cu-al său braţ dismierdător.

Umbra ta, răcoritoare, adormindă, parfumată,
Stă aproape de lumină, prin poiene tupilată.
Ca o nimfă pînditoare de sub arbori înfloriţi,
Ea la sînul ei atrage călătorii fericiţi.

Şi-i încîntă, şi-i îmbată, şi-i aduce la uitare
Prin o magică plăcere de parfum şi de cîntare,
Căci în tine, luncă dragă, tot ce are suflet, grai,
Tot şopteşte de iubire în frumoasa luna mai!

Convorbiri literare, 1 mai 1869

MALUL SIRETULUI

Aburii uşori a nopţii ca fantasme se ridică
Şi, plutind deasupra luncii, pintre ramuri se despică.
Rîul luciu se-ncovoaie sub copaci ca un balaur
Ce în raza dimineţii mişcă solzii lui de aur.

Eu mă duc în faptul zilei, mă aşez pe malu-i verde
Şi privesc cum apa curge şi la cotiri ea se perde,
Cum se schimbă-n vălurele pe prundişul lunecos,
Cum adoarme la bulboace, săpînd malul năsipos.

Cînd o salcie pletoasă lin pe baltă se coboară,
Cînd o mreană saltă-n aer dup-o viespe sprintioară,
Cînd sălbaticele raţe se abat din zborul lor,
Bătînd apa-ntunecată de un nour trecător.

Şi gîndirea mea furată se tot duce-ncet la vale
Cu cel rîu care-n veci curge, făr-a se opri din cale.
Lunca-n giuru-mi clocoteşte ; o şopîrlă de smarald
Cată ţintă, lung la mine, părăsind năsipul cald.

Convorbiri literare, 1 mai 1869

FLORI DE NUFĂR

Prin trestia din baltă ce-n aer se mlădie
Răsună-n dimineață o tainică-armonie.
Sînt zîne ce se scaldă în fragedele ziori ?
Nu-s zîne, dar copile, a zînelor surori.

Verginile în apă intrat-au cu sfială,
Ș-acum se joacă vesel în dulcea-i răcoreală,
Șoptind, privind în undă albastrul cer senin,
Umplînd cu flori de nufăr cămeșa de la sîn.

O rază aurie prin stuhul des pătrunde
Și gingaș luminează în cuibul ce le-ascunde
Comori de tinerețe, comori de fericiri,
Încîntătoare forme de albe năluciri.

Priviți ! cetatea verde se mișcă, se deschide,
O mîndră copiliță apare, iese, rîde
Și lunecă... Deodată, rotunzi și albiori,
Apar la foc de soare doi nuferi plutitori.

Convorbiri literare, 1 mai 1869

CONCERTUL ÎN LUNCĂ

În poiana tăinuită unde zbor luciri de lună,
Floarea oaspeților luncii cu grăbire se adună,
Ca s-asculte-o cîntăreață revenită-n primăvară
Din străinătatea neagră, unde-i viața mult amară.

Roi de flacări ușurele, lucioli scînteitoare
Trec în aer, stau lipite, de *luminărele*-n floare [1]
Raspîndind prin crengi, prin tufe o văpaie albăstrie
Ce mărește-n mezul nopții dalba luncii feerie.

[1] *Luminările-n floare* sînt florile numite luminărica-Domnului

Iată, vin pe rînd, pěreche, și pătrund colo-n poiană
Bujorelul vioi, rumen, cu nălțuța *odoleană*,
Frățiori și *romănițe* care se ațin la drumuri,
Clopoței și *măzărele*, îmbătate de parfumuri.

Iată frageda *sulcină*, *steluișoare*, blînde *nalbe*,
Urmărind pe *busuiocul* iubitor de sînuri albe,
Dedițel și *garofițe*, pîrguite-n foc de soare,
Toporași ce se închină gingașelor *lăcrimioare*.

Vine *cimbrul* de la cîmpuri cu *fetica* de la vie,
Nufărul din baltă vine întristat, fără soție,
Și cît el apare galbin, oacheșele *viorele*
Se retrag de el departe, rîzînd vesel între ele.

În poiană mai vin încă elegante floricele,
Unele-n *condurii doamnei* și-n *rochiți de rîndunele*,
Altele purtînd în frunte, înșirate pe o rază,
Picături de rouă dulce care-n umbră scînteiază.

Ele merg, s-adună-n grupe, se feresc de buruiene
Și privesc sosind prin aer zburători cu mîndre pene,
Dumbrăvenci, ganguri de aur ce au cuiburi de mătasă,
Ciocîrlii, oaspeți de soare, rîndunele,-oaspeți de casă.

Mierle vii șuierătoare, cucul plin de îngîmfare,
Gaița ce imitează orice sunete bizare,
Stigleți, presuri, macalendri ce prin tufe se alungă
Și duioase turturele cu dor lung, cu jale lungă.

Iată, vin și gîndăceii în hlamide smălțuite ;
Iată grieri, iată fluturi cu-aripioare pudruite,
Și culbeci care fac coarne purtîndu-și casa-n spinare...
La ivirea lor poiana clocotește-n hohot mare.

Iată-n urmă și albine aducînd în gură miere...
Zburătorii gustă-n grabă dulcele rod cu plăcere,
Apoi sorb limpidea rouă din a florilor potire.
Șoptind florilor în taină blînde șoapte de iubire.

Dar, tăcere !... Sus pe-un frasin un lin freamăt se aude !...
Toți rămîn în așteptare. Cîntăreața-ncet prelude.
Vîntul tace, frunza deasă stă în aer neclintită...
Sub o pînză de lumină lunca pare adormită.

În a nopții liniștire o divină melodie
Ca suflarea unui geniu pintre frunzi alin adie,
Și tot crește mai sonoră, mai plăcută, mai frumoasă.
Pîn'ce umple-ntreaga luncă de-o vibrare-armonioasă.

Gînditoare și tăcută luna-n cale-i se oprește.
Sufletul cu voluptate în estaz adînc plutește,
Și se pare că s-aude prin a raiului cîntare
Pe-ale îngerilor harpe luncecînd mărgăritare.

E privighetoarea dulce care spune cu uimire
Tainele inimei sale, visul ei de fericire...
Lumea-ntreagă stă pătrunsă de-al ei cîntic fără nume...
Macul singur, roș la față, doarme, dus pe ceea lume !

Convorbiri literare, 1 februarie 1869

VÎNĂTORUL

Vînătorul pleacă grabnic la a ziorilor ivire,
Și pe soare, falnic oaspe, îl salută cu iubire.
Lumea veselă tresare, mii de glasuri sunătoare
Celebrează însoțirea naturei cu mîndrul soare.

Valuri limpide de aer, ca o mare nevăzută,
Trec alin pe faţa lumii şi din treacăt o sărută.
Pe cîmpia rourată pasul lasă urmă verde,
Ce-n curînd sub raza caldă se usucă şi se perde.

Vînătorul soarbe-n cale-i răcoreala dimineţii,
Admirînd jocul luminei pe splendoarele verdeţii,
Admirînd în umbra caldă florile de prin poiene,
Şi pîraie cristaline, şi vultani cu mîndre pene.

Pe colnic, în zarea luncii, un plop mare se ridică
Cu-a lui frunză argintie făcînd umbră pe vălcică.
Vînătorul la tulpină-i cade-n visuri iubitoare...
Două veveriţi pe-o creangă rîd de arma-i lucitoare.

Convorbiri literare, 1 mai 1868

PUNTEA

Şoapta nopţii se aude suspinînd încetişor ;
Arborii prin întuneric dau un freamăt sunător,
Şi deodată Aurora se iveşte radioasă,
Ca un ochi ce se deschide sub o geană luminoasă.

Dulce, veselă, rozie, scumpă ca un vis iubit,
Ea-şi ia zborul peste lume de la mîndrul răsărit
Şi-ntîlneşte-n a sa cale o copilă cosînzeană
Ce-i scaldată în năvalnic şi-n sîn poartă odoleană [1].

S-a oprit copila tristă pe o punte de stejar,
Plînsu-i lin pe sîn îi cade ca un scump mărgăritar ;
Iar pîrîul de la maluri smulgînd floare după floare,
Le depune cu şoptire lîngă albele-i picioare.

[1] Fetele de la ţară îşi fac scăldătoare de năvalnic *(pteris)* şi poartă pe ele flori de odoleană *(valeriana)*, pentru ca să devie mai atrăgătoare.

«De ce plîngi ?... îi zice-o rază pe-a ei frunte strălucind.
Tu eşti jună, eşti menită să trăieşti, să mori iubind ;
Pentru tine-orice durere trebuie ca să se curme...
Nouri sînt ce nu fac umbră şi dureri ce nu lasă-urme.»

Convorbiri literare, 1 martie 1869

BALTA

Aerul e viu şi proaspăt !... el trezeşte şi învie
Peptul, inima şi ochii peste carii lin adie.
Balta-n aburi se ascunde sub un văl misterios,
Aşteptînd voiosul soare ca pe-un mire luminos.

Ceru-n zare se roşeşte ; mii de vrăbii deşteptate
Ciripesc şi se alungă pe girezi netrierate.
Balta vesel clocoteşte de-un concert asurzitor,
Şi din ochiuri se înalţă cîrd de raţe ca un nor.

Pintre stuhul ce se mişcă iată-o luntre vînătoare !
Şerpii lungi se-ncolăcează sub a nufărilor floare ;
Raţele prin moşunoaie după trestii se ascund,
Şi pe sus nagîţii ţipă, lişiţele dau în fund.

Răspîndind fiori de moarte, luntre cea de arme plină
Cînd la umbră se doseşte, cînd s-arată la lumină ;
Iar pe mal, în linişţire, un bătlan, păşind încet,
Zice : «Nu-i peirea lumei... vînătorul e poet !»

Convorbiri literare, 1 mai 1869

FÎNTÎNA

Pe cărarea înflorită care duce la fîntînă,
În ştergar şi în catrinţă, merge-o sprintenă română ;
Ea la brîu-i poartă furcă şi la sîn un pruncuşor,
Cu guriţa lui lipită de al laptelui izvor.

Nevăstuica trece iute, torcînd lîna din fuioare
Şi sucind fusul vîrtelnic ce-o atinge la picioare.
Păsărelele-mpregiuru-i zbor voioase şi cîntînd,
Ea zîmbeşte şi tot merge, pruncuşoru-i sărutînd.

Iată,-ajunge la fîntînă, ş-acolo se întîlneşte
C-un drumeţ din lumea-ntreagă, care lung la ea
priveşte;
Apoi cumpăna o pleacă, apoi scoate la lumină
Şi vecinei sale-ntinde o cofiţă, albă, plină.

Romăncuţa mulţămeşte, suflă-ncet peste cofiţă
Şi cu apa nenceputâ udă rumena-i guriţă ;
Iar drumeţul după dînsa bea, fugarul îşi adapă
Şi se jură că pe lume nu-i aşa de dulce apă.

Convorbiri literare, 1 martie 1869

SECERIŞUL

Ciocîrlia ciripie, fîlfîind din aripioare,
Pe o scară de lumină se coboară de sub soare.
Aerul e-n neclintire, el devine arzător ;
Prepeliţa cîntă-n grîie, grierul cîntă-n mohor.

În cel lan cu spicuri nalte au intrat secerătorii,
Pe cînd era încă umed de răsuflul aurorii.
Toţi, privindu-i de departe, par că-noată-n galbin rîu,
Fetele fără ştergare şi flăcăii fără brîu.

Secera, crai-nou de moarte, mereu taie, spicul cade.
Prepeliţa îşi ia puii şi se duce ; lanul scade,
Iar în urmă, holda mîndră, răsturnată prin bucăţi,
Se ridică-n snopi de aur, se clădeşte-n jumătăţi.

Mai departe, lucrînd iute, un flăcău ş-o fată mare
De tot snopul îşi dau gingaş o furişă sărutare,
Cînd o pasere măiastră, peste lan trecînd uşor,
Zice : «Dulce-a mai fi pînea de la snopurile lor !»

Convorbiri literare, 1 mai 1869

COSITUL

Faptul zilei se aprinde pe a dealurilor frunte,
Ş-un rîu falnic de lumină se revarsă peste munte.
Iarba coaptă străluceşte, ca se clatină la vînt,
Ş-a ei umbră lin se mişca în dungi negre pe pămînt.

Iată, vin cosaşii veseli, se pun rînd. Sub a lor coasă
Cîmpul ras rămîne verde ca o apă luminoasă.
Unii brazdele răstoarnă, în căpiţi alţii le-adună,
Le cladesc apoi în stoguri şi cu stuh le încunună.

Mai devale-n cea dumbravă cu poiana tainuită,
Unde umbra pare verde şi de flori e-nbalsăn.ită,
Coasele sub teaca udă zinghenesc răsunător.
Din căpiţă în căpiţă dumbrăveanca saltă-n zbor.

Un flăcău, cosind deoparte, lîngă-o tufă de sulcină,
Vede iarba încîlcită, frîntă pe la rădăcină.
«Ce să fie ?... Cuib de fiară ?... O ! minune !» zice el,
Şi, zîmbind, se pleacă iute de culege... un cercel !

Convorbiri literare, 1 mai 1869

CALEA-ROBILOR [1]

Pe cerul nalt luceşte un rîu albiu de stele,
Ce curge spre Moldova din tainicul noian ;
Ca flotă luminoasă, luceferii prin ele
Cutrieră în umbră cerescul ocean.

Din cînd în cînd desprinsă din bolta cea profundă
O stea albastră cade şi-n spaţiu s-acufundă,
Trăgînd pe plaiul negru o brazdă argintie,
Ce-n clipă-i trecătoare ca viaţa-n vecinicie !

Sub cerul fără margini, spre mîndrul răsărit,
Se-ntinde-n umbra nopţii un cîmp nemărginit,
Pustiu şi trist ca golul ce lasă-n urma lor
În inimi iubitoare iubiţii carii mor.

Şi rîul cel de stele e călăuzul tainic
Ce duce la Moldova pe rătăcitul cainic ;
Şi cîmpul e Bugeacul cu orizonuri mari,
Bătut de oameni scarbezi ce fug de la tatari.

Convorbiri literare, 1 septembrie 1874

---

[1] Românii dau nume de Calea-robilor acelei aglomerări de stele care formează pe faţa cerului un soi de rîu luminos (*voie lactée*). Pe timpul năvălirei tatarilor, robii carii scăpau din mînele lor se întorceau la Moldova, luîndu-se pe direcţia acelui fenomen ceresc.

MANDARINUL

Mandarinu-n haine scumpe de matasă vişinie,
Cu frumoase flori de aur şi cu nasturi de opal,
Peste coada-i de păr negru poartă-o vînătă chitie
Care-n vîrf e-mpodobită c-un bumb galbin de cristal. [1]

Fericit, el locuieşte un măreţ palat de vară
Plin de monstri albi de fildeş şi de jaduri preţioşi. [2]
Mari lanterne transparente, de o formă mult bizară,
Răspînd noaptea raze blînde pe balauri fioroşi.

O deschisă galerie, unde-a soarelui lumină
Se strecoară-n arabescuri prin păreţii fini de lac,
Prelungeşte colonada-i pe-o fantastică grădină
Ce mirează flori de lotus în oglinda unui lac.

Ochiul vesel întîlneşte, pe colnice-nverzitoare,
Turnuri nalte şi pagode, unde cîntă vechiul bonz [3],
Şi auzul se resimte de vibrări asurzitoare,
De răsunetul metalic al tam-tamului de bronz. [4]

Iată-o joncă aurită pe albastrul apei line, [5]
Cu vîntreli de rogojină şi cu vîsle de sandal.
Înlăuntru rîde visul fericirilor divine,
Mandarina cu ochi galişi şi cu sînul virginal.

---

[1] Bumbii de cristal, prin diversele lor colori, desemnă rangurile mandarinilor. Coloarea galbină e cea mai distinsă.

[2] Jadul e o peatră foarte scumpă şi apreţuită de chinezi.

[3] Bonz e preot chinez.

[4] Instrument de metal în formă rotundă, care produce un sunet prelungit cînd e lovit şi care servă la ceremoniile religioase.

[5] Joncă e corabie chineză de o formă bizară.

Ea-n grădină se coboară și-n palat apoi dispare,
Pe nisip călcînd alene cu-ale ei picioare mici.
Nor de fluturi zboară-n cale-i și cu-a lor aripi se pare
C-ar voi s-o mai oprească pintre arborii pitici. [1]

Ea se duce-n galerie s-o dismierde mandarinul !...
Grațioasă, pînditoare, sub cortelu-i de atlaz,
Îl invită cu ochirea, cu surîsul, cu suspinul,
Ca să guste voluptatea amorosul estaz.

Dar el stă în trîndăvie pe-un dragon de porcelană.
La minunele frumoase ce-i zîmbesc — nesimțitor,
Soarbe ceaiul aromatic din o tasă diafană
Și cu drag se uită-n aer la un zmeu zbîrnîitor.

Convorbiri literare, 1 septembrie 1874

PASTEL CHINEZ

dedicat d-lui I.A.C.

Pe-un canal îngust ce curge ca un șerpe cristalin
Se înșiră chioșcuri albe, cu lac luciu smălțuite.
Tot ce-i nobil, avut, mare și puternic la Pekin
În răcoarea lor plăcută duce zile fericite.

Pe sub nalte coperișuri care-n margini s-albiesc.
Galerii cu mari lanterne .și cu sprintene coloane
Au comori de plînte rare ce la umbră înfloresc
Și-n ghirlande parfumate se revarsă pe balcoane.

---

[1] Una din cele mai stranii fantezii a chinezilor consistă a reduce toți arborii la proporții de copăcei pitici în grădinele lor.

Papagali verzi, roşi şi galbini, iubitori de dismierdări,
Prin zăbrele aurite zbor chemaţi de glasuri dalbe;
Şi pe buze rumeoare, cuib voios de sărutări,
Ei culeg zîmbiri divine, ei culeg migdale albe.

Apoi veseli, cu-a lor pradă, se pun hoţii zburători
Cînd pe mîndre paravane de matasă diafană,
Cînd pe crengi, cînd pe basinuri de albastră porcelană,
Unde viu se joacă-n faţă peşti cu solzii lucitori.

Ş-o momiţă strîmbătoare, sărind iute-n urma lor
De pe umerii de fildeş unui zeu grotesc de China,
Cade-n şahul de pe masă şi răstoarnă pe covor
Doi nebuni peste un rege şi un turn peste regina...

Pe canal trei poduri strimte ca trei arcuri se întind;
A lor margini cizelate în şiraguri de inele
Poartă zmei cu ochi fantastici, carii noaptea se aprind,
Şi catarguri poleite, cu lungi flamuri uşurele.

Iar în fund, peste desimea de pagode azurii,
Ca un bloc de porcelană, falnic, sprinten se ridică
Un turn nalt cu şepte rînduri şi cu şepte galerii,
Unde ard în casolete flori de plantă-aromatică.

Pe un pod păşeşte-alene fiica unui mandarin,
Sub cortelul de crep galbin care-l pleacă despre soare,
Ferind peliţa-i de aur şi rotundu-i pept de crin,
Şi guriţa-i cu benghi negru ca un gîndăcel pe-o floare.

Umbra ei pe faţa apei de pe pod uşor plutind,
Cu-o mişcare voluptoasă trece lin şi se opreşte
Pe o joncă unde şede un om tînăr pescuind...
El tresare, naltă ochii şi cu dragoste zîmbeşte.

Iar colo-n vecinătate, sus, în turn, ca un hurez,
Un bătrîn, pîndind cu ochiul, taina dulce o surprinde..;
El desemnă-ncet tabloul pe hîrtie de orez,
Şi se pare că hîrtia sub peniţă-i se aprinde !

Revista contimporană, 1874

BARAGANUL

Pe cea cîmpie lungă a cărei tristă zare
Sub cer, în fund, departe, misterios dispare,
Nici casă, nici pădure, nici rîu răcoritor,
Nimic nu-nveseleşte pe bietul călător.

Pustietatea goală sub arşiţa de soare
În patru părţi a lumei se-ntinde-ngrozitoare,
Cu iarba-i mohorîtă, cu negrul ei pămînt,
Cu-a sale mari vîrtejuri de colb ce zboară în vînt.

De mii de ani în sînu-i dormind, zace ascunsă
Singurătatea mută, sterilă, nepătrunsă,
Ce-adoarme-n focul verii l-al greierilor hor
Şi iarna se deşteaptă sub crivăţ în fior.

Acolo floarea naşte şi moare-n primavară,
Acolo pere umbra în zilele de vară,
Şi toamna-i fără roadă, ş-a iernii vijelii
Cutrieră cu zgomot pustiele cîmpii.

Pe cea savană-ntinsă şi cu sălbatic nume,
Lung ocean de iarbă necunoscut în lume,
O cumpănă se-nalţă aproape de un puţ.
Şi-n orizon se-ndoaie ca gîtul unui struţ.

Un car cu bivoli negri a stat lîngă fîntînă.
Vro doi români în soare ş-o sprintenă română
Încungiură ceaunul ce ferbe fumegos
Pe foc, şi mai departe un cîne roade-un os.

Pe car un copilandru priveşte-n departare...
Zadarnic ochii-i zboară din zare-n altă zare!
Nici casă, nici pădure, nici rîu răcoritor,
Nimic nu se arată pe cîmpul de mohor!

Din vreme-n vreme numai, lungi şiruri de cocoare
Sub bolta albăstrie zbor tainic călătoare,
Şi vulturi mari, prădalnici, cu gheare înarmaţi,
S-adună, lăsînd puii pe vîrfuri de Carpaţi.

Ah! dulce, glorioasă şi mult strălucitoare
Va fi ziua de viaţă, cînd, pe sub mîndrul soare,
Trecînd în răpegiune, un zmeu cu-aripi de foc
Goni-va trista moarte ce zace-n acest loc!

Mult vesel va fi cîmpul cînd vecinica-i tăcere
Va dispărea deodată la glasul de-nviere
Ce scoate zmeul falnic din gura lui de fer,
Vestind noua răpire a focului din cer!

Cannes, 20 marte 1870

Convorbiri literare, 15 aprilie 1870

VALUL LUI TRAIAN [1]

Pe cîmpia dunăreană care fuge-n departare,
Unde ochii se afundă dintr-o zare-n altă zare
Ca pe sînul fără margini şi pustiu de ocean,
Unind două orizonuri, iată valul lui Traian!

[1] La început romanii nu se serveau decît de *lintres* (luntre) formate de copaci scobiţi; în urmă ei se dedară la navigaţie, şi

El se-ntinde ca o brazdă ce pe urma-i colosală
A sapat, în primul secul, o triremă ideală,
Sau ca frînghia destinsă a giganticului arc
Ce-l purta, luptînd cu Roma. Decebal, falnic monarc.

O ! miragi sublim, fantastic !... prin o pulbere de aur
Gîndul meu răpit în spaţiu ca pe aripi de balaur
Întrevede legioane deşteptate din mormînt
Călcînd, val de năvălire, peste valul de pămînt.

Torent lung de umbre-antice, în lumină el apare,
Strălucind sub arme scumpe, sub hlamide consulare,
Şi trezind cu al său vuiet de ostaşi învingători
Iarba cîmpului şi codrii munţilor apărători.

Iată-n frunte *sagitarii* şi *veliţii*, limbi străine,
Înarmaţi cu proaşte, scuturi şi cu şepte *javeline*,
Ferentarii ce, ca dînşii, au pe capetele lor
Pei de feare-ngrozitoare şi *calige* la picior.

---

avură vase de război, numite *naves longae*, *bireme*, *trireme* etc. care toate purtau nume înscrise pe *proră*, erau mişcate de vîsle şi de suflarea vîntului în *vela* (veluri), şi aveau un lest de nisip, ***saburra*** (savură).

Armata romană era compusă de legioane ; fiecare din aceste cuprindea zece *cohorte* sau şesezeci de *centurii*, în total 6.000 de ostaşi. De toată legioana erau lipiţi 300 de cavaleri, divizaţi în zece scadroane, numite *turma*, iar fiecare scadron în trei *decurii*.

O legioană se compunea de trei soiuri de fantasini : *hastaţi*, *principes* şi *triarii* ; iar cu timpul se mai adăogi un al patrule corp, format din *veliti*, *sagitari* şi *ferentari*, carii, fiind uşor înarmaţi, luptau afară din ranguri. Cei mai mulţi erau străini, şi fiecare soldat avea şepte *javeline* (lănci) de aruncat în duşmani.

Armele romanilor erau : *javelina*, *arcul*, *scutul*, *coiful*, *zalea* (*lorica*), *caliga*, un soi de încalţăminte ţintuită care acoperea piciorul drept. Oastea se găsea sub comanda tribunilor şi a centuriilor, carii purtau vergi de vie ca semne de rangul şi atribuţiile lor. După centurii, veneau alţi şefi, numiţi *optiones* şi *signiferii*, purtători de stindarde. Comanda supremă aparţinea *consulului*, care îşi alegea locotenenţii săi generali (*legati*).

Generalul purta o manta, *paludamentul* sau *chlamys*, roşie, cu o bordură purpurie. Ofiţerii şi soldaţii purtau în timp de război o haină numită *sagum*, soi de manta deschisă, iar *toga* era haina lor în timp de pace.

Apoi galii bravi şi veseli ce glumesc pe *celtiberii*,
Şi romanii în cohorte urmăriţi de *cavalerii*
Ce se-mpart în zece *turme*, purtînd coiful de oţel
Cu o *cristă* de lungi pene care fîlfîie pe el.

Legioanele conduse pe a Daciei cîmpie
De *tribuni* şi de *centurii* înarmaţi cu vergi de vie
Sînt urmate de trofee, de sclavi mulţi, de şefii daci
Şi de care mari cu aur ce-s mînate de *saraci*.

Cornuri, buciume şi tube sună falnice fanfare !
Lungul val de năvălire pe-ale Daciei hotare
E menit să se iezească contra altor năvăliri...
Dar ce vis ! în care timpuri se perd tristele-mi gîndiri ?

Pe colnicul rotund, verde, la al vînturilor şuier,
Cîntă-n umbra lui Murgilă un păstor din al său fluier.
Lîngă dînsul doarme-un cîne ; pe sus zboară un vultan,
Şi o turmă de oi blînde pasc pe valul lui Traian !

1874

Columna lui Traian, 1874

LEGENDE

Dumbrava roşie

Poem istoric
(1497)

dedicat amicului meu C. Negri

I

VISUL LUI ALBERT[1]

Albert, craiul Lehiei, făcut-au un vis mare,
Un vis de năvălire, de-nvingeri glorioase!
El se văzu puternic, pe-un armasar calare,
Înfiorînd cu spada-i popoare numeroase.

Din Meazăzi ferbinte în recea Meazănoapte,
Din Răsăritul mîndru l-Apusul lucitor
El auzi prin visu-i mii, mii de mii de şoapte
Crescînd în zgomot falnic, gigantic, imnător,
Un uragan de glasuri ce clocotea prin lume,
Purtînd, nălţînd cu fală un nume... al său nume!
Albert, craiul Lehiei, trufaş, semeţ, uşor,
Adimenit, se crede stăpîn pe viitor,
Ş-aruncă ochi de pradă pe ţările vecine:
«Care din ele, zice, mi-ar cuveni mai bine?»
El stă puţin pe gînduri, apoi cu mare glas:

---

[1] Regele Albert, după învoirea ce făcuse cu fraţii săi, regele Ungariei şi ducele Litvaniei, în conferinţa de la Leutschau, cercînd a-şi împlini gîndul asupra domnului Ştefan a Moldovei (conferinţă în care se dezbătu despre stîrpirea românilor: *super extirpatione Valachi)*, chemă la arme toată Polonia, Galiţia, Mazovia, pe Ioan de Tiffen, magisterul Prusiei, iar mai ales pe Alexandru, ducele Litvaniei, cu toată nobilimea litvană. Deci cu multă oaste de mercenari pedestri şi călăreţi el plecă de la Leopol spre Moldova la 26 iunie.

«Moldova este pragul întîiului meu pas !
În țara acea mică, neîncetat lovită
De dușmani fără număr și-n veci nebiruită,
În care toți barbații sînt zmei ce s-au luptat
Cu leahul, cu maghiarul, cu turcul încruntat,
Și unde pe sub iarbă cîmpiile frumoase
Ascund troiene albe de-a dușmanilor oase,
Un domn viteaz, un Ștefan, adună de mulți ani
O glorie ce-i domnă de-ai lumei suverani.

Voi merge la Moldova, la Ștefan drept voi merge,
Si luciul de pe frunte-i cu spada mea voi șterge,
Iar lumea îngrozită, privind spre răsărit,
Vede-va-n loc de soare al meu chip strălucit !»

Au zis, și-n nerăbdare-i pe lîngă el în grabă
Adună-a lui armată deprinsă la omor,
Urdie numeroasă de feare ce se-ntreabă :
«Spre care orizonuri sălta-vom noi în zbor ?
În care parte-i hoitul promis l-a noastre gheare

Acea nefericită espediție fu preînaintată de următoarele pronosticuri : Două sute de boi, apucîndu-i un vîrtej înfricoșat la ieșirea din Leopol, se împrăștiară în toate părțile ; unii căzură în șanțurile suburbiei, iar ceilalți cu greu se putură găsi și aduna. Cînd regele trecea un rîuleț, calul său de mînă se poticni și se înecă. Un oarecare *Stropski*, nobil de neam, dar cam nebun, de mai multe ori strigă în Leopol cu spaimă, prevestind peirea polonilor. Fulgerul, căzînd asupra taberei, ucise pe un nobil și 12 cai. Preotul, servind dinaintea regelui, scăpă gios sfintele taine...

Și cu toate aceste înspăimîntătoare întîmplări, departe de a să lăsa de păcate, oastea petrecea în libertate cu muieri, și însuși șefii, nu numai noaptea, dar și chiar la lumina zilei, se desfătau în baie și în beție, dismierdîndu-se în brațele femeilor.

Creslau Curozwanski, nobil de Roza, decan de Cracovia, și Padlowski de Przytyk, castelanul Radomiei, au fost trimiși soli către Ștefan-vodă, pentru ca să ceară libera trecere prin țară a oastei leșești, cercînd a-l înșela că espediția lui Albert ar fi menita în contra turcilor. Asemine misie au avut și Matei Lonzinski, episcopul Camenițel.

Albert începu războiul asediînd și bombardînd Suceava, însă nu reuși a lua orașul, ci pierdu multă oaste și timp în zadar.

Oastea leșească se retrase prin codrii Bucovinei, avînd în mij-

Să-l rupem într-o clipă, să-l roadem, înghițim ?
În care țări : teutone, române sau maghiare
Vrea Albert, craiul nostru, pustiul să-l lățim ?»
Așa zicea cu fală a lui Albert oștime,
În cete adunată pe cîmpul din Dombrova,
Cînd, prin văzduh, deodată, o gură din mulțime
Rosti cu glas de taur sălbatic : «La Moldova !"
«Ura !» strigă lehimea, întocmai ca un tunet,
Și văi și munți și codri răspunseră-n răsunet
Ura !... și-n dor de sînge armata crunt aprinsă
Ca un șioi de toamnă pe drumuri se întinsă,
Cu tunuri largi și grele, cu flinte lungi, cu spade
Ce viu luceau la șolduri și-n teacă zingheneau,
Cu armăsari zburdalnici ce vesel nechezeau,
Mergînd toți, cai și oameni, să calce și să prade.

În fruntea lor magnații mîndri, bătrîni și tineri :
Toporski veteranul ce poartă barbă albă,
Încungiurat de neamuri : feciori, nepoți și gineri,
Formîndu-i o vitează și glorioasă salbă.

Grodeck, zis *Falcă-Tare*, ce-n gîndul lui se jură
Atîți români să darme cîți are dinți în gură.

Zciusko neîmpăcatul, cu brațe lungi și tari.
Care-n Bugeac ucis-au trei sute de tatari.

---

loc pe regele bolnav și dus pe un leagăn ; însă acolo moldovenii, ascunși între copaci, se izbiră ca lupii asupra leșilor și le făcură multă stricăciune. Periră atunci mulți din neamul lui Toporski (unul din cele mai vechi din Polonia), doi Tenczynski, Nicolai, palatinul Galiției, și Gabriel de Moravița etc.

Tot atunci un contigent de cruciați prusieni, urmînd după armata regală, fură atacați de hatmanul Boldur, risipiți, și cîți scăpară de moarte fură robiți.

Acea oaste regală, în care se aflau magnații Podoliei, fu rău vătămată de oamenii lui Ștefan.

Biela cel nalt, subțire ca trestia de baltă,
Ce-n lupte sîngeroase ca dînsa se mlădie,
Cu sabia-i turcească tăind în carne vie,
Pe cînd fugaru-i sprinten nechează mușcă, saltă.
Gorow și Zabłotowski, amici jurați pe moarte
Să-mpartă soarta bună, să-nvingă rele soarte,
Și care în trei rînduri scăpat-au din robie.
Prin degitele morții trecînd cu vitejie.
Ei zbor pe doi cai gemini, rîzînd în hohot mare
Cu alți ca dînșii tineri, baroni comți palatini ;
Glence din Pocuția, Zbaloș Litfan ce are
Un cîrd pletos de zimbri în codri de arini.
Gavril de Moravița, frații Grotov, Huminski,
Mardela Veneticul, Tecelski și Pruhninski,
Iarmeric Mazovitul și Kozjatic Ucranul,
Ce crește cai sălbatici și-i prinde cu arcanul.

Ei merg bătînd din pinteni !... Zburdalnica lor ceată
Străluce de departe în haine poleite :

Matei Miechovski zice : «O ! Ștefan, bărbat triumfal și victorios, care biruiși pe toți regii înveninați ! O ! om fericit, care te bucurași de toate darurile cîte natura le dă altora numai în părți, unii fiind înțelepți cu viclenie, alții viteji cu sublima virtute a dreptății, alții iar norocoși contra dușmanilor, tu singur le avuși hărăzite ție toate deodată : just, prevăzător, viclean, biruitor asupra tuturor adversarilor ! Nu degeaba cată a fi numărat între eroii secolului nostru !» etc. (*Arhiva istorică a României*).

Aceste fapte sînt relatate de Matei Miechovski în istoria lui Ștefan-vodă ; iar prințul D. Cantimir, adeverind legenda poporală, zice : «Ștefan V., prințul Moldovei, bătînd oastea leșească la Cotnar, unde crește vinul cel lăudat, cu totul o au stins ; numai 15 000 au prins vii, pre carii i-au pus în jug și i-au silit de au arat în lung două mile, în lat o milă de pămînt. în care arătură tot prin leșii aceia au sămănat două păduri ce și pînă astăzi se numesc, de poloni, *Bucovina*, iar de moldoveni, *Dumbrava roșie*, sau păduri roșii, pentru că s-au sămănat și sădit cu sînge leșesc».

Dulămi cu flori de aur la pept împodobite
Şi-ncinse cu paftale de peatră nestimată,
Ciapce purtînd un vultur şi pene la mijloc,
Încălţăminte roşii de pele de Maroc,
Şi frîie ţintuite, şi argintate şele,
Şi armorii cusute pe colţuri de harşele.

Ei merg jucîndu-şi caii, şi veseli între ei
Vorbind de cai, de lupte, de-amor şi de femei,
Tot ce-i mai scump în lume şi dă un farmec vieţii
Pe timpul mult ferice şi viu al tinereţii.
Ei merg precum ar merge la simplă vînătoare,
Glumind în nepăsare de moartea ce-au să-nfrunte,
Urmaţi de steaguri multe, urmînd în foc de soare
Pe hatmani, capi de oaste, cu Albert craiu-n frunte.
Şi astfel în Moldova ei dau cu toţi navală !
Dar cînd trecu hotarul, al regelui cel tare
Se poticni... O buhnă ţipă în ziua mare,
Şi moartea-şi găti coasa în acea zi fatală !

II

ŢARA ÎN PICIOARE

Ce vuiet lung de care, ce tropot surd de vite,
Ce freamăt de suspinuri, de glasuri năduşite
S-aud în sînul nopţii prin neagra-ntunecime

Şi către munţi se-ndreaptă l-a codrilor desime ?
Din cînd în cînd sub nouri, trecînd ca o săgeată,
Clipeşte o lumină şi ca prin vis arată
Bătrîni cu fruntea goală plecată spre pămînt,
Femei cu prunci în braţe şi pletele în vînt,
Copile spaimîntate mînînd turme de oi
Şi flăcăoaşi în fugă mînînd cîrduri de boi.
Pe jos, pe cai, în grabă toţi părăsindu-şi satul,
Fugind cu vaiet, lacrimi, căci i-au ajuns păcatul,
Se duc pribegi şi palizi să cate-adăpostiri
În fund de codri,-n peşteri, în sîn de monăstiri.
Dar unde sînt bărbaţii, voinicii, junii, tarii,
Să-şi apere părinţii, nevestele şi pruncii ?
Cînd suflă grea furtună pe ramurile luncii
Ş-o zguduie, ş-o darmă, ah ! unde sînt stejarii ?
Stejarii sînt la locul lor, faţă cu furtuna !

. . . .

Acum de zece zile şi zece nopţi totuna
Din munţi şi pîn' la Nistru, pe culme şi pe dealuri,
Lungi buciume răsună, dînd tainice semnaluri ;
Şi călăraşi din fugă prin sate, prin oraşe
Crainesc : «Săriţi cu toţii pe litfele trufaşe !
Viteazul Ştefan-vodă vă cheamă-n vitejie.
Cine-i mişel să fugă, cine-i român să vie !»
Toţi au răspuns: «Trăiască Moldova!» şi s-au dus.

Pe loc tot omul verde ce poartă capul sus
Şi-au sărutat odorii, şi-au ascuţit toporul,
Şi-au prins din cîmp fugarul ce-i sprinten ca o ciută,
Apoi, făcîndu-şi cruce, zicînd un : «Doamne-ajută !»
Ca şoimul de la cuibu-i voios şi-au luat zborul.

Astfel din ţara-ntreagă plec cete înmiite
Cu arce, barde, coase şi ghioage ţintuite,

Purtînd căciuli de oaie, mintene-n flori cusute
Şi barbe neatinse, al bărbăţiei semn.
Ei merg de-a drept prin codri, pe lungi cărări perdute
Călări pe şele goale, cu scările de lemn,
Şi trec în zbor prin arbori ca demoni de urgie,
Şi umbra scînteiază de-ai ochilor mănie.

Tot astfel şi boierii, stăpînii de moşii.
Încungiuraţi de gloate, din casele lor pleacă,
Privind cu mulţămire zburdalnicii lor fii
Cum ştiu să-şi poarte caii şi-n fugă să se-ntreacă.
Soţii, surori şi mame suspină-n urma lor ;
Dar ei alerg ferice la cîmpul de omor.

Coman de la Comana, un urieş de munte
Ce intră prin bîrloage şi prinde urşii vii,
Aduce după dînsul mulţi vînători de frunte,
Născuţi pe plaiuri nalte, trăiţi în vijelii.

Balaur de la Galu, Ciolpan din Pipirig
Rîd şi de frigul morţii cum rîd de-al iernii frig ;
Şi mulţi cobor din munte ca lava din volcan,
De soiul lui Balaur, de soiul lui Ciolpan.

Velcea, bastard lui Şerpe, ca şerpele pe apă
Alunecă prin duşmani şi mult cumplit îi muşcă.
În luptă, cînd i-e sete, cu sînge se adapă,
Şi drept potir el are o ţevie de puşcă.
El vine din Hîrtoape cu Purice-Movilă
Şi cu Roman-Pribeagul, ce nu mai ştiu de milă.

Scheianul şi Mircescul, vecini de pe Siret,
Învingători de unguri, s-au prins cu jurămînt
Nici chiar sub braţul morţii să nu dea îndărăt
Păn' n-or intra cu leahul pe-al leahului pămînt,
Şi zimbrul de la Scheie şi Zimbrul din Mirceşti
Se duc să ia în coarne pe vulturii leşeşti.

Bătrînul Matei Cîrjă are-mpregiurul lui
Cinci sute de năprasnici ce vin despre Vaslui,

Toți racoveni !... iar Cîrjă, om înțelept și harnic,
E-n floare cînd se simte calare pe Șargan.
Glumeț, îi place-a zice lui Negrea, viteaz darnic[1]:
«Am să mă fac, nepoate, din Cîrjă — buzdugan !»
Negrea, zîmbind răspunde : «Ai cîrja bătrîneții
La sfaturi, iar în luptă ai brațul tinereții ».
Și, ajungînd cu toții la Racova devale,
O cruce luminoasă le se-arăta în cale.

Așa, cu mic, cu mare, apărătorii țării,
Ieșiți ca frunza-n codri la vîntul primăverii,
Din văi adînci se urcă, din piscuri se cobor,
Trec rîpile în salturi, trec rîurile-not
Ș-aleargă-n neodihnă, voinicii, cît ce pot
La glasul țării scumpe ce-i cheamă-n ajutor.

Merg unii cu grăbire spre codrii Bucovinei,
Ș-acolo se adună la strimtele potici,
Pîndind, ca vînătorii, mișcările jivinei,
Și tot rugînd : «Fă, Doamne, să treacă pe aici!»
Merg alții la Suceava să facă pe Albert
A perde oaste multă și mult timp în deșert ;
Iar alții la Cotnarul iubit și podgoriu,
Pe unde stau cu oastea Bogdan, domnescu fiu,

[1] Familia Negre este una din cele mai vechi din Moldova. Chiar pe la începutul secolului XIV, un Negre vornicul figurează în istorie timp de 24 ani, adică de la 1402, pînă la 1426 între cei 12 boieri mari, consilieri a lui Alexandru cel Bun.

La 1471, paharnicul Negre a fost descăpățînat în Vaslui din ordinul lui Ștefan cel Mare, fiindcă a fost de părere a nu să război în contra lui Radu a Țărei Muntenești, ca unul ce era creștin și român.

Un alt Negre, Patrașco, ginere lui Petre-vodă Șchiopul, au urmat în exil pe socrul său, au fost înscris în cartea de aur din Veneția și au murit la Barcelona etc., etc.

În hronicele și hrisoavele rămase de la străbuni, numele de Negre apare ades ca proprietari de moșii Negrești, ca oameni însemnați pe timpul lor, și ades ca victime a urgiilor domnești.

Tăutu cu mintea coaptă, Costea cu ochi semeţ,
Şi Trotuşan şi Boldur, cu suflet îndrăzneţ,
Şi unde Ştefan-vodă înfipt-au steagul său,
Strigînd la cer : «Ajută-mi, o ! sfinte Dumnezeu !»

III

TABĂRA LEŞEASCĂ

Pe-o culme prelungită ard mii şi mii de focuri
Ca stele sămănate în numeroase locuri.
Se pare că tot cerul căzut e pre pămînt
Şi c-au rămas în urmă-i un haos, un mormînt,
Atîta întristare ş-atîta-ntunecime
Împrăştie pe boltă-i a norilor desime.

Un zgomot lung se-nalţă din culmea luminată,
Unindu-se în aer cu tunete cereşti
E zgomotul orgiei !... Iar zarea depărtată
Roşeşte-n foc de codri şi sate româneşti.
Aici beţii şi danţuri şi chiote voioase,
În fund suspinuri, vaiet şi plîngeri dureroase !
Aici de pofte rele sînt ochii toţi aprinşi,
Acolo curge sînge, acolo-s ochii stinşi,
Căci astăzi celebrează lehimea-n sărbătoare
Victoria dorită a zilei viitoare !

Ostaşii pretutindeni formaţi în dese grupe
Frig boi întregi, rup cărnuri ca lupii flămînziţi,
Desfundă largi antale, beu lacom fără cupe,
Se ceartă, rîd în hohot şi urlă răguşiţi.
Ca dînşii, cîni de lagăr la praznic luînd parte,
Schelălăiesc sălbatici, rod oasele deoparte,
În mijlocul orgiei turbate ce tot creşte ;
Iar pintre cîni şi oameni pe iarbă stau căzute
Femei, prada orgiei, cu minţile perdute...

Şi însă vîntul nopţii prin lagăr vîjîieşte,
Ş-un glas din umbra neagră la toţi strigă de-a rîndul :
«Orbi! orbi! la masa morţii voi vă mîncaţi comîndul!»

Magnaţii juni, sub corturi, pe perne de matasă
Deşartă cupe pline cu vin de la Cotnar,
Cîntînd cu fericire: «De viaţă rea nu-mi pasă !
Iubita-mi e pe braţe, în viaţă nu-i amar !»
Şi fiecare strînge la peptu-i cu-nfocare
O fiică de-a Podolii, frumoasă şi balaie,
Cu buze pîrguite la foc de sărutare,
Şi ochi ce-noată-albastri în galişă văpaie.
Şi fiecare simte că mintea-i se desfrînă,
Avînd lîngă-a sa gură o gură voluptoasă,
Şi-n braţe-i o copilă ce rîde amoroasă,
Ş-un sîn rotund ce saltă vioi sub a sa mînă.
Ferice, mult ferice de dînşii !... faţa rîde,
Inima zboară, raiul în cale-i se deschide.
Şi însă vîntul nopţii prin corturi vîjîieşte,
De tunete cumplite văzduhul clocoteşte,
S-un glas perdut în umbră tot strigă nencetat :
«Orbi, orbi ! moartea v-aşteptă c-un ultim sărutat!»

Cortul regal e splendid ! Duzini de candelabre
Revarsă-a lor lumină pe-o masă ce se-ntinde
Sub table încarcate de scule şi merinde
Şi sticle largi cu vinuri spaniole şi calabre.
În mijloc stă-n iveală un cerb de patru ani,
Încins pe-a sale laturi cu şiruri de fazani,
Şi două piramide de fructe mai alese,
În Asia-nflorită crescute şi culese.

Albert în fruntea mesei luceşte ca un soare,
Încungiurat de oaspeţi în haine de splendoare.
La dreapta-i al său frate mai june. Sigismund
Apare-ntr-o dulamă de roş postav de Lund.
La stînga-al Cameniţei episcop vechi, Lonzinski,
Ş-alătura cu dînşii se văd : Sbignew Ţenczynski,

Cu Herbor Lucasievitz, Padlowski castelanul
Radomiei, şi Creslau Roza, numit Decanul,
Şi graf Ioan de Tiffen, magisterul Prusiei,
Care-au adus la luptă cinci sute de cruciaţi,
Şi falnicii Toporski, vechi neaoşi de-ai Lehiei,
Şi alţi de frunte nobili, din cei mai însemnaţi.
Toţi gustă din merinde, deşartă largi pahare
În sunetul metalic de vesele fanfare ;
Şi sîngele prin vine se scurge mai ferbinte,
Ş-avîntul creşte-n suflet şi nebunia-n minte...
Cînd regele ridică o cupă de vin plină
Şi glasul său puternic acest toast închină :
«Eu, Albert, domnul vostru, şi al Lehiei rege,
Intrat-am în Moldova ca leu învingător !
Mîni este ziua luptei... Nimic nu s-a alege
De Ştefan al Moldovei şi de al său popor.
Cum beu această cupă, aşa mîndra Lehie
Să-nghită-această ţară ! Aşa să fie !»

«Fie !

Vivat ! Ura ! trăiască Albert mult glorios !»
Răspund mesenii aprig c-un răcnet zgomotos,
Şi lagărul răsună în lungă depărtare...
Dar iată că la uşă un om străim apare,
Cu peptul gol, cu părul în vînt, cu ochi focos ;
El spre Albert ţinteşte privirea-i rătăcită,
Face doi paşi şi strigă : «Deşartă-ţi cupa gios,
Albert ! de soarte rele ţi-e cupa otrăvită».
Toţi se reped c-un urlet şi mîna pe el pun.
«Lăsaţi-l, zice craiul ; e Sropski cel nebun !»
Şi iar înalţă cupa, rîzînd de-o aşa larmă...
Dar cupa lîngă buze-i în mîna lui se sfarmă,
Ş-un trăsnet lung deodată în-ceruri bubuieşte,
Şi-n cortul plin de umbră furtuna năvăleşte,
Şi masa se răstoarnă, şi cortul se urducă...
Iar pe cîmpii, sub fulgeri, aleargă o nălucă.

IV

TABĂRA ROMÂNĂ

O tînără pădure de ulmi şi de stejari
Ascunde-oastea română prin junii săi tufari.
Misterul şi tăcerea în sînul ei domnesc,
Dar marginele sale sînt palid luminate
De flacările triste ce pîlpîie în sate
Şi veselele focuri din lagărul leşesc.
Prin arbori şi prin ramuri, din vîrfuri pîn-în poale,
Din cînd în cînd luceşte oţel de săbii goale
Şi ochi de lei, de vulturi, de leoparzi sălbatici,
Ce ard sub vălul nopţii ca nişte roşi jaratici,
Căci ei s-aţint cu jale şi se opresc cu ură
Din zarea-nflăcărată pe lagărul vecin,
Şi tot românu-n suflet pe sufletu-i se jură
Cu-al duşmanilor sînge să stingă-al ţării chin.
Dor crunt de răzbunare ! greu, aspru jurămînt,
Ce sapă-n întuneric un larg, profund mormînt !
Ici, colo, prin poiene, stau pîlcuri de oşteni
Arcaşi de la Soroca, năprasnici orheieni,
Aprozi, copii din casă, curteni şi lefecii,
Toţi, oameni tari de vînă şi oţeliţi în foc,
Deprinşi a-şi trăi traiul în timpi de voinicii
Ş-a da mîna cu moartea făr-a mişca din loc.
Ei poartă pe-a lor frunte, pe braţele lor groase
Şi-n pepturi brazde multe, hieroglife sfinte
Cu paloşul sapate, ce spun ş-aduc aminte
De lupte urieşe, de fapte glorioase !
Şi-n viaţă-i fiecare şi-au cîştigat un nume,
O falnică poreclă, un titlu de strămoş :
Mihul, Păun de codru, Balaur, Alimoş,
Ursul şi Pală-Dalbă, Grozan şi Sparge-Lume !
Eroi de vechi balade ce s-au păstrat în minţi,
Trecînd în moştenire la fii de la părinţi.

Lungiți pe mușchiul verde și domolind fugarii
Ce zburdă pe-nluneric și desfrunzesc tufarii,
Voinicii buni de luptă și bucuroși de glumă
Astfel grăiesc :
«Grozane ! ce-o fi ziua de mîni ?»
«O fi la unii mumă, o fi al alții ciumă,
Amară pentru litfe și dulce la români.»
«Amin ! să deie Domnul !»
«Va da, măi Pală-Dalbă !
Ș-o fi precum la Baia, n-o fi ca-n Valea-Albă,
Unde-am văzut pe Ursul gonit de șese turci.»
«Gonitu-m-au pe mine, dar i-am urcat în furci !»
«Va fi precum la Scheie, unde-ați văzut în silă
Maghiari schimbați în iepuri, ș-un Purice-n
Movilă.»[1]
«Va fi precum la Lipneț cu dumbravioara verde,
La Racova pe unde și azi turcul se perde,
La Grumăzești, pe maluri, unde cazacul Jură
Pe mine, chiar pe mine, m-au încrestat la gură !»
«Te-au încrestat păgînul, dar cînd el vru de viu
Înot să treacă Nistrul, o păți rău, fărtate,
Căci de pe mal în fugă tu i-ai sărit pe spate
Și l-ai trimis sub Nistru, să-și cate un sicriu.»
«Bine-i făcuși, Grozane ! E scris în cele sfinte :
Chiar apele să fie vrăjmașilor morminte !»
«Așa e țara noastră !... e bună pentru vii,
Și pentru morți e bună.»
«De-aceea-n astă țară
Vecinii dau năvală cu sutele de mii.
Urînd viața la dînșii, le place-aici să peară !»
«Le place, dar, Păune, și noi le facem placul.
Ei cred că-aici e raiul, ș-aici găsesc pe dracul.»
«Și cum să nu-l găsească urdiile nebune
Cînd Ștefan e-n picioare, cînd versul lui ne spune:

---

[1] Numele Puriceștilor au fost schimbat în Movilești pe cîmpul luptei de la Scheie, luptă în care Hroiot, șeful armiei ungurești, au fost descăpățînat de Purice Aprodul (vezi poemul lui C. Negruzzi, *Aprodul Purice*).

Ştefan, Ştefan, domn cel mare[1];
Seamăn pe lume nu are
Decît numai mîndru soare!

Din Suceava cînd el sare,
Pune peptul la hotare
Ca un zid de apărare!

Braţul lui făr-încetare
Bate ordele tatare,
Bate cetele maghiare,

Bate leşi din fuga mare,
Bate turci pe zmei calare
Şi-i scuteşte de-ngropare!

Lumea-ntreagă stă-n mirare!
Ţara-i mică, ţara-i tare
Şi vrăjmaşul spor nu are!»

«Traiască Ştefan-vodă!... Mulţi duşmani vin la noi,
Dar cît vin de năprasnici, puţini fug înapoi.»
«Pacatul lor îi mînă, sărmani, ca pe-o turmă,
Şi moartea le stă-n cale, şi moartea le sta-n urmă.»
«De-aceea la Moldova vezi floare lîngă floare.
E îngrăşat pămîntul cu sînge.»
«Aşa-i, frăţioare;
Dar cresc bujorii mîndri din sînge de român
Şi palămida neagră din sînge de păgîn!»

Sub cerul ce s-aprinde şi-n clipă iar se stinge,
Varsînd pe a lor feţe lumini fulgerătoare,
Aşa grăiesc barbaţii ce somnul nu-i atinge
În aşteptarea vie a zilei viitoare.

---

[1] Cîntic vechi poporal.

Şi poalele pădurii sînt palid luminate
De flacările roşii ce pîlpîie în sate.
Şi-n tabăra vecină orgia cea nebună
Ca marea departată vuieşte sub furtună ;
Iar în frunziş românii topoarele-şi descîntă
Şi caii lor dismiardă, şi-n umbră vesel cîntă :

«Sînt român cu patru mîni,
Şi am leacuri de păgîni :
De tatari am o săgeată,
De turci pala mea cea lată,
De litfeni un buzdugan
Şi de unguri un arcan !»

V

ŞTEFAN CEL MARE

În mijlocul pădurii este-o poiană lungă
Şi largă ce foieşte de oameni ca un roi.
La capătu-i din dreapta ea prelungeşte-o strungă
Prin care ostăşimea curge ca un şioi.
Ea intră în poiană şi se aşează-n rînduri,
Privind la o colibă de ramuri de stejar
În care-o umbră mare de om plecat sub gînduri
Stă pe genunchi, se-nchina în faţă c-un altar.

Deodată o lumină fantastic izbucneşte
Din zece nalţi mesteacăni cu fruntea-nflăcărată.
Coliba se deschide, umbra se scoală, creşte
Şi splendid maiestoasă la oaste se arată !
Un lung fior pătrunde mulţimea-n admirare.
Toţi zic : «E Ştefan !-Ştefan !»
Dar ! Ştefan e cel Mare !
Iată-l cărunt, dar încă barbat între barbaţi,
Ca muntele Ceahlăul prin munţii din Carpaţi !
El întruneşte-n sine o triplă maiestate :
Acea care-o dau anii la conştiinţi curate,
Acea care răsfrînge a tronului splendoare,
Ş-acea întipărită de faima-nvingătoare.

Timpul i-au pus coronă de-argint, ţara, de aur;
Şi gloria măreaţă i-au pus cununi de laur.
Pe falnicii săi umeri, cu anii, sînt clădite
Neperitoare sarcini de fapte strălucite.
Dar, ani şi fapte, Ştefan nu simte-a lor povară,
Căci dragostea moşiei, ca sfîntă primăvară,
În sînu-i înfloreşte şi îl întinereşte
Pentru salvarea ţării, cînd ţara pătimeşte.
Erou plin de lumină, el e menit în lume
Pe seculul ce-l vede să sape al său nume
Şi să răspîndă raze pe seculi viitori,
Precum un soare spelndid ce sparge deşii nori.
Fiinţă de-o natură gigantică, divină,
El e de-acei la carii istoria se-nchină,
De-acei carii prin lume, sub paşii lor, cît merg,
Las' urme urieşe ce-n veci nu se mai şterg,
A cărora legendă departe mult se-ntinde
Şi-nchipuirea lumei fantastic o aprinde.
Măreţ în a sa umbră un timp întreg dispare,
Căci Dumnezeu pe frunte-i au scris : *Tu vei fi mare.*

În mijlocul poienei el se înaintează,
Se urcă pe-o movilă şi astfel cuvintează :
«Români din toată ţara ! Boieri, vechi căpitani
Şi voi, feciori de oaste !... Sînt patruzeci de ani,
Moldova, la *Dreptate*, pe soarta ei stăpînă, [1]
Mi-au pus pe cap corona şi buzduganu-n mînă.
Prin cel Atotputernic ce apele încheagă
Păstrat-am pînă astăzi corona mea întreagă
Şi buzduganul teafăr, deşi pe mulţi duşmani
I-au doborît, lovindu-i, în patruzeci de ani !
Duşmani din fundul lumei, păgîni, duşmani vecini,
Şi cine-ar putea crede !... chiar duşmani fraţi, creştini
Trufaşi cu toţi, sălbatici, lacomi, vicleni şi orbi,
Care-mpregiurul ţărei, precum un cîrd de corbi,
Stă gata s-o sfăşie... dar n-au vrut Dumnezeu,
N-au vrut Moldova, ţara vitează, n-am vrut eu !...

[1] Locul pe care Ştefan au fost proclamat domn Moldovei purtă numele de *Dreptate*.

Pe Radu, Aron Petru și Țepeluș hainul
I-am frînt!... Maniac tatarul și Matias Corvinul
I-am frînt!... chiar pe sultanul Mehmet-Fatih l-am frînt!
Ș-alți mulți carii perit-au ca pulberea în vînt.
Voi îi cunoașteți bine, vitejii mei oșteni,
Voi, pardoși de la Lipneț, vultani din Războieni,
Zimbri fioroși din codrii Racovii, aprigi zmei
Din Soci, din Catlabuga, din Baia, de la Șchei.
Apărători a crucei, voi îi cunoașteți bine,
Căci pentru-a lor risipă ați războit cu mine
Prin șesuri, munți și codri, pe iarnă, toamnă, vară,
Făcînd din peptul vostru un zid, hotar de țară,
Roșind cu-a vostru sînge ferbinte, plin de viață,
Siretul, Prutul, Nistrul și Dunărea măreață;
Stînd vecinic în picioare, în veci neodihniți,
De arma, sora voastră, în veci nedeslipiți,
Fără copii, soție, o! dragii mei vultani,
Și-n luptă, tot în luptă, de patruzeci de ani!
Ș-acum cînd armasarii Osmanului mărit
Aruncă largi nechezuri din mîndrul Răsărit,
Cînd Mohamed pe ceruri și-au azvîrlit hamgerul
Ce, ca o semilună, cutrieră tot cerul;
Cînd noi oprim cu peptul furtuna păgînească,
Ferind de-a sale valuri amvona creștinească;
Acum, cînd toți creștinii, regi, domnitori, popoare,
Ar fi, ca frați de cruce, să-mpartă-același soare,
Priviți!... Pe cerul negrul se-ntide-un roș de sînge,
Din departare suflă un vînt ce geme, plînge
Și spune că în zare ard sate și orașe,
Că feare fără nume ucid copii în fașe,
Că țara e-n nevoie, că mor români sub chinuri,
Că fete mor sub silă, că pruncii mor în sînuri!...

Și cine oare face această fărdelege?
Un domn vecin, prietin, un domn creștin, un rege!
Albert, craiul Lehiei!...
Albert, de cap ușor,
Făcut-au un vis mare de rege-nvingător,

Dar n-are el, sărmanul, aşa de largă mînă,
Să poată-n ea cuprinde o patrie română !
Nici au ajuns Moldova de rîsul mişeliei
Ca s-o răpească-n gheare-i un vultur d-a Lehiei !

Cît va fi-n cer o cruce ş-un Ştefan pe pămînt,
Nime nu va deschide Moldovei un mormînt !
Cît vor călca duşmanii în ţara de români,
Ei robi vor fi în ţară, dar vecinic nu stăpîni !
Decît Moldova-n lanţuri, mai bine ştearsă fie !
Decît o viaţă moartă, mai bine-o moarte vie !

Români din toată ţara, boieri, vechi căpitani,
Voi toţi ai mei tovarăşi de patruzeci de ani !
Cînd Albert ne meneşte robie, rele soarte,
Răspundeţi, ce se cade lui Albert ?...»
»Moarte moarte !«

Strigă poiana ; *Moarte !* pădurea clocoteşte,
Ş-un soare roş în ceruri deodată se iveşte.
«Fie ! le zice Ştefan, fie cum cereţi voi...
La arme ! şi pe moarte ! căci Domnul e cu noi!»

VI

ASALTUL

Gonise vîntul nopţii furtunile cereşti,
Lăsînd acuma rîndul furtunei omeneşti,
Şi soarele-n splendoare din neguri răsărise.
Părea că vrea s-admire pe-acel ce se fălise
Că lumea îngrozită, privind spre răsărit,
Vede-va-n loc de soare al său chip strălucit !
El primblă ochi de aur pe tabăra leşească
Superbă !... împregiuru-i avînd ca s-o-ntărească
Un lung ocol de care legate strîns cu lanţuri,
Ocol armat cu tunuri şi-ncungiurat de şanţuri.
Armata e-n picioare ! Puternica armată,

Cu-a sale lungi scadroane în larg cuadrat formată,
Ocupă după şanţuri al taberei cîmp nalt,
Stînd gata să respingă românii din asalt.
Mii, mii de lănci cu flamuri se văd fîlfîitoare,
Ca trestiile dese din bălţi cînd suflă vîntul.
În aer zbor nechezuri, comănzi răsunătoare,
Şi caii-n neastîmpăr frămîntă-n loc pămîntul.
Iar Albert, mîndrul rege, în mijloc pe-o nălţime,
Priveşte cu-ngîmfare frumoasa lui oştime.
Calare pe-un cal sprinten din stepele ucrane,
El are lîngă dînsul un grup strălucitor
De palatini, de hatmani sleiţi pe caii lor,
Şi steagul înainte-i cu semne suverane.

La dreapta, sub pădure, româna oaste-apare
În pîlcuri şi în cete pe cîmp orînduită,
Şi fiecare ceată de luptă pregătită
C-un tun cu şepte ţevii, purtat pe roţi uşoare,
Hotnogi numiţi de Ştefan comandă călăraşii,
Aprozii, lefeciii, curtenii şi arcaşii.
Iar Ştefan stă pe-o culme cu-o ceată ce nu-l lasă
De-a ţarii boierime şi de copii din casă.
Sub dînsul are domnul un zmeu, un moldovan,
In stînga lui pe Boldur, în dreapta pe Bogdan,
În mînă-i buzduganul domnesc care-n razboaie,
Ca braţul care-l poartă, in veci nu se indoaie,
Şi pe deasupră-i steagul, amenințînd furtuna,
Cu bourul, cu steaua, cu soarele şi luna.
Precum doi nori pe ceruri stau faţă-ntunecoşi
Şi merg unul spre altul, dînd fulgeri luminoşi,
Armatele duşmane, crunt-ameninţătoare,
Răspînd din ochi, din arme luciri fulgerătoare.
Şi litfii şi românii privesc în nerăbdare
Unii la rege, alţii la domn, şi fiecare,
Dorind, pîndind semnalul războiului...
Deodată
Ştefan ridică steagul, dînd semn l-a lui armată.
«Ura !...» trei pîlcuri dese de cei mai buni arcaşi,

Plecînd, pe cîmp se-nşiră în grupe de hărţaşi.
Voinicii merg în fugă spre lagăr, îndrăzneţi,
Din arcele lor nalte trăgînd mii de săgeţi
Ce vîjie-n desimea scadroanelor leşeşti
Şi prind răsad de moarte în pepturi omeneşti.
Dar tunurile-ascunse în lagăr, după care,
S-aprind, scoţînd pe gură mortală detunare,
Şi mulţi dintre arcaşii departe-naintaţi
Cad morţi, scaldaţi în sînge, de glonţuri fulgeraţi.
Tovarăşii lor grabnic atunci se întrunesc,
Dau semne de-ngrozire, la fugă se gătesc,
Cercînd s-atragă leşii din tabără afară.
Dar leahul nu-i urmează, cercarea le-i zadară !
«Vezi litfa ! zice Boldur, stă-nchisă la ocol.
Nu vrea, nu îndrăzneşte să iasă-n cîmp, la gol.»
«Vom merge noi la dînşii ! românul domn răspunde,
În tabări lănţuite ştim noi cum se pătrunde.
Tu, Boldur, mare hatman, şi tu, Coste-paharnic,
Precum se cade vouă, îmi place a fi darnic,
Făcîndu-vă cu mine partaşi la zi de fală.
În duşmanii Moldovei acu să-ntraţi navală
Cum intră leu-n turme şi paloşul în coaste !»
Pe loc semeţii Coste şi Boldur, capi de oaste,
S-au dus, s-au pus în fruntea românilor, strigînd :
«La foc, copii !» şi grabnic plecat-au alergînd.
Vuieşte aprig cîmpul şi armele răsună,
Şi tunurile crunte ca tunete detună,
O grindină de glonţuri fatală,-ucigătoare,
În cetele române duc moarte-ngrozitoare ;
Dar ele, nengrozite, făr-a-nceta deloc,
Păşesc tot înainte, sub viscolul de foc.
Mulţi le rămîn în urmă, rupţi, morţi, căzuţi p brînci
Ei zbor şi-ajung în număr la şanţurile-adînci.
«Năval cu toţi în lagăr, năval ! oastea răcneşte,
Din cer ne vede Domnul, şi Ştefan ne priveşte !»
Şi toţi s-aruncă-n şanţuri, dau unii peste alţi,
Cei mici, uşori, în grabă s-acaţă de cei nalţi,
Le sar pe umeri sprinten, ca tigri se izbesc,
Cu unghile de maluri se prind, se opintesc,
Se urcă prinşi de lanţuri, de-a tunurilor buze,

Şi pintre mii de săbii şi mii de archebuze
Ce-i taie şi-i răstoarnă în şanţuri, fărămaţi,
Ei pun picioru-n lagăr, puternicii barbaţi !
Zadarnic Ceremişii, dosiţi pe după care,
Îndreaptă groase tunuri, le-ncarcă, le dau foc,
Românii, de-ai lor duşmani deprinşi a-şi bate joc,
Într-înşii dau izbire cu-o aprigă turbare,
Îi pun sub coasa morţii, în tabără-i resping,
Şi, grabnic, care, tunuri în şanţuri le împing,
Şi fac podişuri late cu trupuri sîngeroase.
Ce mor în vaiet jalnic şi-n chinuri dureroase.

Atunce craiul zice : «O ! frate Sigismund !
Zăreşti tu moldovenii în lagăr, colo,-n fund ?»
«Dar ! Sigismund răspunde ; zăresc o biată turmă.
Nici unul însă teafăr nu-şi va călca pe urmă!»
«Nici unul viu, nici unul !» zic leşii împregiur.
Şi Herbor Lucasiewitz, viteaz cu părul sur,
Se duce să avînte armata cea crăiască
Şi cu românii aprigi în pept să se lovească.

. . . .

Ca nişte mari balauri cu lungi coarne-ascuţite,
Scadroanele în zgomot de tropot sunător
Se mişcă, saltă-n copce ; apoi, luîndu-şi zbor,
Cu lancele plecate la fugă-s răpezite.
Dar Costea şi cu Boldur, tovarăşi de izbîndă,
Ţinînd în frîu avîntul românilor semeţi,
Le strigă : «Staţi aice ! toţi după cai, la pîndă,
Să trageţi ţintă-n litfe o ploaie de săgeţi !»
Şi cum veneau grămadă scadroanele sonore,
Descalecă arcaşii, gătesc arcelor lor,
Trag, strunele vibrează, sunînd sbîrnîitoare,
Mii de săgeţi trec iute sub soare ca un nor
Şi intră prin scadroane cu-o aspră vîjiire,
Ducînd cu ele groază, durere şi peire.
Întregi şiruri de oameni, din fugă săgetaţi,
Se pleacă morţi pe coame, cad grabnic răsturnaţi.
Mulţi cai zac lîngă dînşii şi mulţi, atinşi la nări,
Fug, tîrîind cadavre cu un picior în scări.

Dar Herbor Lucasiewitz răcnește : «Înainte !»
Și lungile scadroane-nainte merg grămadă,
Păn' ce topor cu lance și buzdugan cu spadă
S-ating în zinghenire sub soarele ferbinte.

Atunce mîndrul soare ce spre apus plecase,
Oprit în a sa cale, văzu cu ochii roși
Un furnicar de moarte ce aprig se-ncleștase,
Un iad grozav de demoni sălbatici, fioroși,
Sărind, urlînd ca feare, mușcîndu-se scrîșnind,
Rupînd, lovind orbește, dînd moarte și murind !

Românii în scadroane intrau ca-ntr-o pădure,
Clădind movili de leșuri sub zdravănul topor.
Și coasa neobosită, și harnica secure
Zburau abătînd caii sub călăreții lor.
Iar ulii din Soroca, și zgripțorii din Vrancea
Cu lancea căngiuită în gloată pătrundeau,
Și răsturnau cu cangea, și străpungeau cu lancea,
Și trupurile moarte cu trupuri le-ascundeau.

Dar și lehimea cruntă făcea pîrte grozave,
În cetele române trecînd ca prin troian.
Bravi, neîmpăcați, teribili, sub armele lor brave
Curgea o dîră lungă de sînge pămîntean.

Deodată prin oștime o veste au trecut :
«Herbor sub buzduganul lui Boldur au căzut !»
«Herbor e mort !» Stau leșii pătrunși, încremeniți,
Scot șoapte îngrozite, prin ranguri răzlețiți,
Perd cumpătul, perd capul, zvîrl armele-n văzduh,
Dau dosul, și fug iute, goniți de-al spaimei duh.

Iar craiul trist, cu palma lovindu-se pe frunte,
Suspină : «O ! Toporski, o ! veteran cărunte !
Privește, fug mișeii ! fug toți, fug mic și mare !
De-acum în tine singur e singura-mi sperare !»

VII

LUPTA

Toporski veteranul cu-o ceată mai aleasă
Lui Albert se închină și pleacă la război.

Pe loc bătrînul Cîrjă în cale-i vrînd să iasă,
De lîngă Ştefan pleacă cu buni viteji de soi.
Ei vin călări în grabă, aprinşi de răzbunare,
S-apropie ; iar Cîrjă, zburînd în fuga mare,
În faţa lui Toporski s-opreşte ş-astfel zice :
«Toporski ! din doi unul e scris să peară-aice !
Ori tu, ori eu ; sus pala, şi vin' la luptă dreaptă !»
«Cîrjă ! răspunde leahul, ai minte înţeleaptă,
Dar inimă nebună. Eu te cunosc pe tine,
Eşti leu năprasnic, însă şi tu mă ştii pe mine,
Căci în mai multe rînduri luptat-am înainte,
Pe cînd aveam braţ verde şi inimă ferbinte.
Nici tu, vechiul meu duşman, nu m-ai învins pe mine,
Nici eu n-am avut parte să te înving pe tine.
Ce dar n-am putut face în focul tinereţii,
Pute-vom face oare sub iarna bătrîneţii ?
O ! Cîrjă, barbe albe purtăm acum noi doi,
Şi lupta, draga luptă, nu mai e pentru noi.
Priveşte ! alţii, tineri, stau împregiurul meu.
Demni adversari acelor de pe-mpregiurul tău.
A lor acum e rîndul, frate. Noi, veteranii,
Şoimi învechiţi, deoparte să stăm, privind şoimanii.
Vin' cole lîngă mine, şi nu fii duşman mie,
Căci vîrsta între oameni stinge-orice duşmănie !»
Răspunde-atunce Cîrjă : «Toporski, ai dreptate,
Ades e rece peptul, şi inima tot bate !
Apoi, mărindu-şi glasul, el strigă la ai său :
La luptă, voi, şoimanii, la luptă, feţii mei !»
«La luptă !» strigă însuşi Toporski-n mare glas,
Şi amîndoi bătrînii deoparte s-au retras.

Pe loc ambele cete aprins electrizate
Scot paloşele-n soare c-un freamăt de oţel.
Ochirile prin aer se-ntîmpină-ncruntate,
Căci fiecare-alege un duşman pentru el.

Plecînd apoi cu toţii, strîng frîiele, dau pinteni,
În sprintenc dezghinuri îşi saltă caii sprinteni,
Şi zbor pe-aripa urei, cu-avîntul de nălucă,
Şi intră ceată-n ceată, şi-n luptă se apucă.
Pămîntul ropoteşte sub tropot de copite,
Văzduhul străluceşte de arme ascuţite,
Iar paloşele albe ciocnindu-se-n loviri
Dau foc, dau moarte cruntă, dau aspre zingheniri.
În clipă cad sub ele, străpunşi, scaldaţi în sînge
Iarmeric Mazovitul, ce-n două părţi se frînge,
Şi Buhtea parcalabul, cu-o largă brazdă-n pept,
Şi tînărul Cozjatic, lipsit de braţul drept.

Grodeck, zis Falcă-Tare, în crudul său avînt,
Precum un vier de codru, se-nainta prin gloată
Şi sabia-mpregiuru-i făcea o largă roată
Ce se-nvîrtea la soare şi şuiera în vînt.
Cădeau victime multe sub arma ce zbura !
Şi Grodeck în turbare pe rînd le număra,
Călcînd tot înainte pe victimele sale.
Cînd, iată, din mulţime apare drept în cale
Balaur de la Galu, ce poartă uşurel
O ghioagă monstruoasă, cu dinţii de oţel.
Grodeck răpede spada-i în peptul lui Balaur !
Sîngele curge !... peptul greu muge ca un taur,
Dar ghioaga se abate !... sub crunta-i lovitură
Zbor crierii lui Grodeck, şi dinţii toţi din gură ;
Iar leahul cladă moartă, greu cade pe pămînt,
Nendeplinind în viaţă grozavu-i jurămînt.

Coman, de la Comana, cu Velcea, şerpe iute,
Privesc din departare cum vine şi cum saltă
Un cal de soi ogarnic, deprins a vîna ciute,
C-un voinicel subţire ca trestia de baltă.
«Cine să fie oare cel capitan frumos !»
«E Biela, păr de aur, cu mijloc mlădios.»
«Vînat de soi e, frate ?»
«E pui de palatin !»
«Aţine-te dar, Velceo.»

«Comane, mă aţin.»
Şi amîndoi la pîndă se pun în a lui cale,
Coman cu braţe goale, şi Velcea cu o coasă.

Venea fugaru-n salturi, zburlind coama-i pletoasă;
Venea voiosul Biela pe cîmpul cel de jale,
Şi pala-i cînd de-o parte, cînd iar de altă parte,
Tăind ın carne vie, făcea ochiuri deşarte.
Deodată Velcea sare, sub cal se ghemuieşte,
Şi calu-mpuns la glezne din fugă poticneşte,
Turtind sub el pe Velcea ; iar mîndru-i capitan
Îl zvîrle peste capu-i în peptul lui Coman.
«Bine venişi la mine !» îi zise urieşul,
Şi-n braţele-i de schijă, rîzînd, grozav îl strînge
Cît peptul îi zdrobeşte şi oasele îi frînge,
Apoi între cadavre, pe cîmp, aruncă leşul...

Gorow şi Zablotowski combat delaolaltă
Cu Stroie Vlad, hotnogul, şi cu şoltuzul Daltă.
Umăr ae umăr, coastă de coastă, om şi cal
Se strîng, se prind cu ură în cleştet infernal,
Voind a să absoarbe de pe a lumei faţă
Cu partea lor de soare, cu partea lor de viaţă.
Şi sîngele din pepturi, din frunţi mereu se scurge
Şi pe sub cai de-a lungul el gîlgîie şi curge.
Crîncenă luptă ! Moartea deasupra se arată,
Face un semn, alege, şi cleştetul deodată
La semnu-i se desprinde, lăsînd pe cîmp să cadă
Gorow şi Zablotowski, amici, a morţei pradă !
Iar caii lor, ca dînşii nedespărţiţi, cu dor,
Se duc nebuni prin lagăr, chemînd stăpînii lor.

Glence din Pocuţia sub Udrea se doboară.
Udrea e prins de Cziusko, dar singur se omoară,
Strigînd în desperare : «Ah ! zece morţi mai bine
Decît o viaţă lungă şi zile cu ruşine !»

Corbaci rătează capul baronului Huminski,
Ciolpan apucă-n braţe-i pe junele Tenczynski
Şi merge de-l depune lui Ştefan la picioare,
Apoi se-ntoarce iute la nouă vînătoare.

Zbaloş pe-un cal de cîmpuri, Negrea pe-un cal de munte
Se întîlnesc cu ochii ş-aleargă să se-nfrunte.
Izbindu-se-n mulţime cu-avînt spaimîntător,
Crunt se lovesc din fugă cu paloşele lor.
Lovire fulgerîndă şi leahului fatală !
El cade jos !... în mîna-i se frînge a sa pală,
Dar Negrea, viteaz darnic, îi zice : «Frate Zbaloş,
Pe-un om căzut nu-mi place să cadă al meu paloş.
Te scoală, mergi în pace cu zile de la mine.
Ar fi păcat să peară un bun viteaz ca tine !»

A zis, calu-şi întoarce şi-n gloată se răpede,
Lăsînd în urmă-i leahul ; iar Cîrjă, care-l vede,
Îi strigă de departe : «Ani mulţi, Negreo, nepoate !
Braţul ce nu dă moarte cînd poate, multe poate !»
Şi glăsuind, el vede a lui Toporski ceată,
Ciuntită, risipită şi-n tabără-alungată,
Fugînd cum fuge spaima lipsită de ruşine...
Şi simte mîndrul Cîrjă o mare vîlfă-n sine.

Iar cainicul Toporski, cu fruntea obosită,
Şopteşte vărsînd lacrimi : «O ! soartă mult cumplită!
Eu, tare-odinioară, vechi arbor a Lehiei,
Perdut-am frunzi şi ramuri sub vîntul vijeliei !
Iată-mă-nvins !... O ! Cîrjă, de-acum sînt robul tău !»
«Rob, tu ? nu mi-ar ierta-o preasfîntul Dumnezeu !
Cînd un popor de oameni se-nchină ţie, mie,
Un tu, ş-un eu, Toporski, nu cade în robie !»

Aşa grăieşte Cîrjă, bătrînul înţelept,
Şi, singur, merge vesel la Ştefan, domnul drept,
Ce-i zice : «Ani mulţi, Cîrjă ! tu fală mi-ai făcut !
Ca tine fie-ţi neamul viteaz şi priceput !»
Apoi către oştimea pe lîngă el rămasă :
«Acum e rîndul nostru, boieri, copii din casă !
Să dăm zorul din urmă, cumplitul nostru zor,
Ce trece şi răstoarnă ca trăsnet răzbitor.
Daţi vînt armelor voastre ! pe cai, şi după mine !»

Precum un cîrd de vulturi din sferele senine
Cad iute ca un fulger pe-o pradă ce zăresc,
Românii, duşi de Ştefan, în lagăr se izbesc !
Nimic nu le rezistă, nici tunuri, nici desime,
Nici şanţ, nici zid de care, nici deasă călărime
Căci ei răstoarnă-n treacăt, şi darmă, sfarmă-n clipă
Scadroane, tunuri, corturi, şi pun tot în risipă.

Fug leşii, fug cruciaţii şi fuge însuşi craiul !
Îi duce domnul Ştefan cum vîntul duce paiul ;
Iar tabăra leşească un lung pustiu rămîne
Sub apriga furtună a cetelor române !

Cînd suflă vîntul toamnei prin codrii veşteziţi,
Copacii plini de frunze sînt astfel zguduiţi
Şi crengile căzute, şi frunzele uscate
Pe cîmp în departare sînt astfel semănate.

VIII

ARATUL

Armata glorioasă e frîntă, răsipită,
Ca munţii de nisipuri în Africe pustii.
Într-un vîrtej de spaimă din urmă-i fugărită
Prin văi, prin munţi, prin codri, prin rîpi şi pe cîmpii,
Iar craiu-n desperare, din dealul Catilinei,
Priveşte pintre lacrimi frumoasa lui armată,
Ieri floarea vitejiei, azi, vai ! prada ruşinei,

Cum fuge ca un nour sub zare-mprăştiată.
Şi-acum el se găseşte cu adevărul faţă !
Slab, mic, fără trufie, văzîndu-şi înainte
Spectacolul peirei ce-i dă fiori prin minte,
Şi-n urmă-i alt spectacul ce sufletu-i îngheaţă.

. . . .

Pe-un şes întins şi galbăn, sub arşiţa de soare,
Cinci sute pluguri ară pămîntul ţelinos,
Şi domnul Ştefan însuşi, cu fruntea în sudoare,
Asistă pe-un cal negru, sub un stejar frunzos.
Opt mii de leşi de oaste, legaţi, cu frîu-n gură,
In loc de boi, la juguri se opintesc trăgînd ;
Ei trag mereu, şi ferul greu muşcă-n bătătură,
Şi unii gem, şi alţii cad pe genunchi plîngînd !
Dar biciul îi loveşte şi lancele-i împung...
Se scoală-n brînci şi iarăşi trag brazde pe pămînt!
Mulţi dintre ei, sărmanii ! în capăt nu ajung
Şi chiar în a lor brazde găsesc a lor mormînt !
Românii cu glas aprig îndeamnă ca să-ntindă,
Strigînd : «Hăis, ţa, lifene ; hăis, ţa, haram de plug !
Tu-mi pregătiseşi jugul, eu mi te-am pus în jug.
Hăis, ţa !...» Apoi din urmă aruncă-n brazde ghindă.
Iar Ştefan la tovarăşi le zice cu glas tare :
«Aşa scrie românul a sale fapte mari,
Cu feru-n brazdă neagră !... Românul astăzi are
Pămîntul său drept carte şi pluguri cărturari.
Aici pe unde astăzi e numai cîmp, otavă,
Umbri-se-vor urmaşii sub *Roşia-Dumbravă* !»

. . . .

Trecut-au patru seculi din ziua cea fatală
Cînd se-ngroapă-n ţărînă a duşmanilor fală !
Şi faptul cel istoric, sub formă legendară,
Din neam în neam românii îl povestesc în ţară.
Priviţi ! lîng-o dumbravă stă tabăra de care.

Flăcăi voinici şed roată pe lîngă un foc mare,
Mirîndu-se-ntre dînşii cum vreascurile-n foc
Ca nişte şerpi se mişcă sucindu-se în loc.
«Ştiţi voi de ce stejarul, arzînd, plînge şi geme ?
(Întreabă-un român ager pe care-a nins devreme.)
Cole,-n astă dumbravă, copacii urieşi
Sînt locuiţi, se spune, cu suflete de leşi.
Pe timpul bărbăţiei au prins Ştefan cel Mare.
O oaste de năvală ş-au pus-o ca să are ;
Iar în pămîntul negru, cu sînge-amestecat,
Spre lungă pomenire el ghindă-au semănat !»

. . . .

El zice, şi dumbrava se pare că roşeşte,
Ş-un aspru glas de vulturi în noapte se trezeşte.
El zice, focul arde, dumbrava luminînd,
Prin crengile frunzoase trec umbre suspinînd !

Mirceşti

Convorbiri literare, 1 mai 1872

RĂZBUNAREA LUI STATU-PALMĂ [1]

Urieşul Strîmbă-Lemne cu-al său gemin Sfarmă-Peatră
Au văzut căzînd potopul ş-au trecut potopu-not.
De cînd sînt poveşti în lume şi se spun pe lîngă vatră,
Ei duc zile cu piticul Statu-Palmă-Barba-Cot.

---

[1] Statu-Palmă-Barba-Cot este un personagiu fantastic din cei mai originali care se găsesc în poveşti. El e un pitic monstruos, avînd statura mică de o palmă şi barba lungă de un cot. Locuinţa lui este într-un vîrf de plop ; iar cînd se coboară din acel copac, el încalecă pe un iepure schiop, de cutrieră lumea şi pătrunde chiar pe sub pămînt.

Sfarmă-Peatră şi Strîmbă-Lemne sînt personificările urieşe a torentelor care macină şi răstoarnă stîncele cît de nalte şi a furtunelor care îndoaie şi rup arborii cît de groşi.

Făt-Frumos este eroul ce se luptă cu zmeii, cu balaurii, cu urieşii şi cu fearele codrilor pentru apărarea fetelor de împăraţi care se dau în dragoste cu el.

Pepelea reprezintă spiritul glumeţ al românilor ; el ştie să se descurce cu dibăcie în toate întîmplările, să joace feste duşmanilor lui şi, strecurîndu-se uşor prin valurile lumii, să iasă totdeauna din orice pericul cu rîsul pe faţă.

Amîndoi pe-o vale verde, la picioarele-unui munte,
Lungiţi unul lîngă altul, stau grăind în limba lor.
Dar ei sînt în neastîmpăr. Cînd şi cînd pe a lor frunte
O gîndire-ntunecată se întinde ca un nor.

«O cunoşti pe Trestiana, frate ?» zice Strîmbă-Lemne.
«O cunosc... cînd se arată, soarele îi face semne,
Căci de cînd Ileana mîndră n-au văzut el aşa floare...
Ca Ileana Cosînzana, fata-i chiar ruptă din soare !»

«Bine zici, dar nu-mi stă-n minte cum l-aşa frumoasă fată
Buturuga Statu-Palmă au putut să fie tată !»
«Pomul nalt, frumos, răsare din sămînţa cea măruntă,
Ş-apoi ştii tu că Pepelea vornicel i-au fost de nuntă !...»

Urieşii, stînd pe coate, au trîntit un hohot mare
Cît s-au răsturnat pămîntul într-o lungă depărtare,
Şi toţi vulturii, din codri, ridicîndu-se pe vînt,
S-au nălţat în nori să vadă, ce minune-i pe pămînt ?

Apoi iar, căzînd pe gînduri, Sfarmă-Peatră zice : «Frate,
Cîte stînci de aur pline şi de petre nestimate
Le-aş da vesel Trestianei, toate zestre ca să-i fie,
De-ar vroi cu mine fata să se lege-n cununie».

«Ca şi tine, zise grabnic Strîmbă-Lemne, ca şi tine,
Cîte lunci, păduri şi codri de cîntări şi de flori pline,
Cîte paseri vii, maiestre, şoimi şi pajuri nazdravane,
Păuni mîndri, fulgi de soare, dulci minuni aeriane,
Cîţi lei, pardoşi, căprioare, cerbi cu coarnele de aur,
Cuiburi de privighetoare, cuiburi scumpe de balaur,
Frunzi şi fructe, umbra dulce şi codreana armonie,
Toate-ar fi a Trestianei, de-ar vroi a mea să fie !»

«A ta !» strigă Sfarmă-Peatră, în văzduh făcînd un salt
Ş-apucînd în a sa mînă un gigantic bolovan.
«A mea !» strigă Strîmbă-Lemne, ridicînd un stejar nalt
Şi-nvîrtindu-l pe deasupra-i ca un groaznic buzdugan.

Iată că un răcnet jalnic sus pe munte se aude !
Urieşii se-ntorc iute, părăsind armele crude,
Şi zăresc pe Statu-Palmă de-a lungul pe deal sărind
Ş-încurcat în a sa barbă ca un ghem rostogolind.

Sfarmă-Peatră-i ţine calea şi-l ridică-ncet pe palmă.
«Săriţi, voi, urgia lumei ! săriţi !... ţipă Statu-Palmă,
Răsturnaţi copacii-n codri, măcinaţi dealuri şi stînci,
Astupaţi cărări şi drumuri, tulburaţi apele-adînci,
Puneţi stavili netrecute sus din ceruri pînă jos...
Trestiana, Trestiana, mi-au răpit-o Făt-Frumos !»
«Făt-Frumos pe Trestiana...» strig' turbaţii urieşi,
Alergînd unul spre codri, celalalt spre munţii pleşi.

Atunci lumea îngrozită crezu că-i peri norocul !...
Sfarmă-Peatră cu largi pasuri calcă munte după munte,
Trece rîuri fără poduri şi prăpastii fără punte,
Lăsînd urme de cutremur la tot pasul, în tot locul !

Unde vede-o stîncă naltă, el o macină cu palma.
Bolovanii sub picioare-i dau de-a dura, dau de-a valma,
Şi cu peatra măcinată şi cu petrele-aruncate
El iezeşte, bate, umflă rîurile tulburate.

Culmele trec peste şesuri, apele trec peste maluri,
Valuri mari se sparg în zgomot, răpezite peste dealuri,
Dar nici clocotul lor aprig, clăbucind, ferbînd în spume,
Nici chiar troncătul de zdraveni bolovani în rostogol

Nu-ngrozesc ca uriaşul ce s-arată crunt la lume,
Cu fălci negre scrînşnitoare, cu ochi roşi, cu peptul gol.
El apare pe sub nouri ca un munte de turbare
Ce amenință pămîntul să-l turtească-n răzbunare!

Ca şi dînsul, Strîmbă-Lemne, uragan de vijelie,
Intră-n lunci, păduri şi codri, ducînd viscol, ducînd larmă,
Plopul nalt l-a lui suflare ca o creangă se mlădie,
Ulmul cade, fagul crapă şi stejarul gros se darmă.

El pătrunde prin desime, trece iute prin zăvoaie,
Şi sub brațul său puternic totul pîrîie, trăsneşte,
Tot se rumpe, se răstoarnă, se suceşte, se îndoaie,
Ş-un troian de crengi, de arbori pe-a lui urmă se clădeşte.

Iată însă mîndrul soare că se-ntunecă de-un nor!
Urieşii stau buimatici, fumegînd de-a lor sudoare,
Ridic-ochii, şi pe ceruri văd trecînd în zbor, drept soare,
Făt-Frumos cu Trestiana pe-un cal sprinten zburător.

Trestiana răsturnată lîngă-un sîn plin de iubire
Strălucea zîmbind în aer ca un vesel meteor.
Făt-Frumos cu păr de aur se părea că-n fericire
Duce raiului din stele al pămîntului odor.
Pept la pept, gură la gură, ochi în ochi duios privind,
Se duceau, păreche dulce, ca prin vis călătorind.

Urlă-n vaiet urieşii!... Amîndoi, cuprinşi deodată
În vîrtej de nebunie, se fac Dunăre turbată
Ş-în văzduh încep s-arunce, împroşcînd ca doi vulcani,
Cei mai groşi stejari din codri, cei mai zdraveni bolovani.

Zbor copacii către soare, stîncele prin nouri zbor,
Şi din cer, ca să-i zdrobească, ele cad pe capul lor!
Spun poveştile c-atuncea Statu-Palmă dintr-un plop
Chicoti... apoi călare sări pe-un iepure şchiop
Şi, privind la urieşii morți pe munte şi pe vale,
Zise: «Mica buturugă carul mare mi-l prăvale!...»

Convorbiri literare, 1 iulie 1872

ANA DOAMNA

I

O veste necrezută în ţară s-au lăţit :
«Pe doamna, Ghirai Mîrza tatarul au răpit
Ş-au dispărut în lume pe-un zmeu încălecat !»

: : : : : : : : : : : : : :

Frumoasa Ana Doamna e singură-n palat,
Visînd în mezul iernii la blînda primavară
Cînd paseri pribegite se-ntorc voios în ţară,
Cînd mugurii dau frunză şi cîmpii dau verdeaţă,
Cînd penele se scaldă în dalba dimineaţă
Şi florile-şi perd roua l-al zefirului scutur.
Visa frumoasa doamnă cu pruncul ei la sîn,
Alb flutur, zîmbind dulce pe-un alb şi dulce crin...
Deodată han tatarul răpi şi crin şi flutur !

II

Tăcutul mez-de-noapte, în stele învălit,
Stă-n lunca pudruită cu albă promoroacă,
Ţintind la luna plină din cerul oţelit
Doi ochi, oglinzi de gheaţă, în care luna joacă.
Copacii întind braţe uscate, rugătoare,
Şi frunţi pe care iarna au pus a ei cunună.
Ei par în aşteptare să vadă recea lună
Schimbîndu-se pe cale-i într-un ferbinte soare.
Şi pintre a lor trunchiuri se văd albind la stele
Poiene de zăpadă, bălţi lucii, cristaline,
Pe care trec în taină uşoare nourele
Ca umbre luminoase de palide vergine.
E totul alb, fantastic în mezul-cel-de-noapte,
Şi lunca pare-un templu în care, fără şoapte,
Arbori, luceferi, umbre şi luna de pe cer
Asistă la-nsoţirea morţii cu asprul ger.

III

Deodată se trezește pădurea și răsună
De-un tropot de copite pe gheață ropotind
Ș-în zare se ivește un cal fugînd, sărind,
Urmat de lupi în fugă, ce urlă împreună.
E Mîrza ! e tatarul, purtînd pe Ana doamna
Ce strînge lîngă sînu-i copilul rumeor ;
E Mîrza care zboară cum zboară-n aer toamna
Un pai luat de vînturi pe aripele lor.
Nebun se duce calul de spaimă spumegînd,
Cu nările deschise, cu ochii plini de foc,
Și lupii după dînsul aleargă toți urlînd
Aproape să-l ajungă, să-l sfîșie pe loc.
Dar Mîrza, han tatarul, cu sufletul hain
Smucește-n desperare copilul de la sîn
Și-l zvîrle-n urmă !... Vaiet amar se-nalță-n luncă,
Lupii s-opresc și calul în laturi se aruncă !

IV

Căzut e copilașul pe o zapadă moale,
Iar lîngă el, din aer, a luncei nourele
S-au coborît în grabă, ca blînde îngerele
Ascunse-n haine albe cu lungi și albe poale,
Misterioase umbre, vergine dulci și sfinte
Alăture cu pruncul s-au pus ele de pază,
În rînd îngenunchete, încinse de o rază,
Cu mînile unite ca pentru rugăminte,
Și pe-mpregiur, aproape, stau lupii flămînziți,
Pe copilașul fraged avînd ochii țintiți,
Și clănțănesc sălbatic, dar nu-ndrăznesc a trece
Prin cercul cel de umbre, și nici voiesc să plece.
Minune !... iată doamna ! iată duioasa mamă,
Cu genele în lacrimi, cu brațul plin de sînge !
Ea vine, prin lupi trece făr-a-i băga de samă,
Își ia copilu-n brațe, la sîn plîngînd îl strînge,
Și pleacă însoțită de-un înger nevăzut...

O veste necrezută în țară-au răzbătut :
„Ghirai, c-un fer în peptu-i și fearelor dat pradă,
În lunca argintie mort zace pe zapadă !“

. . . .

Frumoasa Ana doamna se primblă-ntr-o grădină
Ca dînsa înflorită și plină de lumină,
Visînd în primavară dulci visuri mîngăioase :
Și însă-n crîng adese treceau năluci hidoase,
Și ea videa atunce, videa și iar videa
Cum se lupta, răpită pe cal, cu han tatarul,
Cum el smucindu-i pruncul la feare-l azvîrlea,
Cum ea-i străpungea peptul din fugă cu pumnarul...
Ș-atunci duios, frenetic, strîngea pe al ei sîn
Copilul, dulce flutur culcat pe dulce crin !
Și îngerii din ceruri, cuprinși de adorare,
Veneau ca să sărute frumoasa-i albă mînă ;
Căci nu-i nimic mai gingaș și nu-i nimic mai tare
Ca dragostea de mamă în inimă română !

Convorbiri literare, februarie 187?

CALUL CARDINALULUI BATHORI[1]

1599

'Οκράλης ο ταλαίπορος, ὁπάτωρ Ανδρεάοη, ι
Σ τάλογον καραᾶλίχενσε, φεύφει να ηήν πιάσε... etc.

Visternicul Stavrinos

Bathor cardinalul, ușurel de minte,
Pe-un cal alb de spume fuge tot nainte

[1] Andrei Bathori, cardinalul, văre primare lui Sigismund, cum se puse crai în Ardeal, nu voi nicidecum să aibă legături amicale cu Mihai, dar încă-i ordonă să lase Țara Românească și să vie curînd în Ardeal, cu toată familia sa, căci avea de gînd să-l dea în mîna turcilor. Mihai, drept răspuns, se răpezi cu oastea lui formată de români, de cazaci și de moldoveni, și puse sub sabie armia ungurească.

Bathori, care înainte de luptă zicea cu fală că *românii sînt*

Peste văi şi rîuri, peste munţi de-a drept,
Făr-a-ntoarce capul rezemat de pept,

Căci i-e teamă-n suflet, teamă să zărească
A lui Mihai-vodă umbră vitejească !...

El dedese pradă oastea-i de magnaţi
Românilor aprigi de peste Carpaţi,

Ş-acea oaste mîndră, multă, strălucită
Parte zace moartă, parte-i risipită !

Fuge cardinalul !... împregiurul lui
Vîjie şi-l mustră boarea vîntului ;

Il mustră şi munţii cu nouri pe frunte,
Şi codri îl mustră, şi şoimii de munte !

Iar cînd obositul, cuprins de fiori,
Vrea să s-odihnească în poieni cu flori,

Florile îndată se prefac în spinuri,
Poienele negre scot aspre suspinuri !

Şi cînd el aleargă la vre un izvor,
Apa se roşeşte, se preface-n nor !

---

turme de oi, iar ungurii neîmblînzite feare, văzîndu-şi oastea risipită, încălecă iute, părăsind cîmpul războiului, şi căută scăpare în fuga calului său. El apucă prin munţi şi prin pustietăţi unde urmă de om nu se afla ; însă căzîndu-i calul mort, el se întîlni noaptea cu nişte ciobani carii l-au ucis şi au dus capul său lui Mihai, cerîndu-i a fi boieriţi pentru izbînda lor. Viteazul domn făcu dreaptă judecată şi fără întîrziere puse de se spînzură pe ucigaşi .. etc. *(Poemul vistierului Stavrinos).*

Şi cînd el la umbră cată să pătrunză,
Codrii gem, copacii scutură-a lor frunză !

Şi din munţi, din codri, din văile-adînci
Ies mii de fantasme căzute pe brînci,

Triste, şovăinde, amenintătoare,
Palide ca moartêa, ca ea-ngrozitoare,

Împedecînd zborul albului fugar
Şi strigînd în cale-i cu vaiet amar :

«Blăstem ţie, Bathor ! tu, ce cu ruşine
Fugi lăsîndu-ţi oastea murind pentru tine !»

Calul se-nfioară ! El cearcă napoi
Să-şi ducă stapînul în foc, la război,

Şi cumplit nechează, şi cu mult dor plînge,
Întorcîndu-şi capul spre cîmpul de sînge.

Ca el cardinalul cată-ndărăt... «Vai !
Iată-l ! strigă, iată grozavul Mihai !»

Şi nebun de spaimă, rugînd, cardinalul
Face cruci o sută, îşi îndeamnă calul,

Dar sirepul falnic stă !... ş-oftînd din greu,
Cade mort de jalea stăpînului său !

1868

Convorbiri literare, nr. 12, 15 august 1868

TUDORA DE LA TÎRŞOR[1]

Tudora de la Tîrşor
La fereastra-i se iveşte
Ca o floare de bujor
Ce în soare străluceşte.

Tudora de la Tîrşor
Prin fereastra ei priveşte
Pe Mihai învingător
Care trece ş-o ocheşte.

Tudora de la Tîrşor
Cu Mihai se îndrăgeşte,
Apoi naşte-un pruncuşor
Ce pe sînu-i înfloreşte.

Tudora de la Tîrşor
Cu odoru-i se mîndreşte,
Iar Mihai, cuprins de dor,
La picioare-i se-mblînzeşte.

Tudora de la Tîrşor
Cu Mihai aşa glumeşte :
«Cît eşti de stăpînitor,
Un copil te stăpîneşte !»

«Tudoră de la Tîrşor !
(Mihai-vodă glăsuieşte)
Leul e îngrozitor,
Însă puiul îşi iubeşte !»

Borzeşti, 1864

Foaia Soţietăţii pentru cultura şi literatura română în Bucovina, nr. 11, 1 noiembrie 1865

---

[1] «Mihai Viteazul s-au fost dat în dragoste cu Tudora de la Tîrşor (sau *Tîrguşor)*, şi din amorul lor s-au născut o fată, numită Marula, ce s-a măritat cu Socol paharnicul.»

ODĂ STATUIEI LUI MIHAI VITEAZUL

I

Mărire, adorare, îngenunchere ţie,
Gigant din alte timpuri, fruntaş între eroi !
Mihai ! frate de arme cu dalba vitejie,
Oaspe de bronz scump nouă, sosit iar pintre noi !
Pe-ntinsul ţării astăzi e splendidă serbare ;
Copiii se simt oameni, bătrînii-ntineresc.
Chiar ţărna din morminte s-animă şi tresare,
Şi umbre înarmate prin aer se-ntrunesc.
Azi, noi, români, cu toţii pătrunşi de-o nouă viaţă,
Umbriţi de al tău nume feeric, legendar,
Cu-o falnică uimire stăm, te privim în faţă,
Căci tronul tău prin seculi a devenit altar.
Şi vulturul cu zboru-i din ceruri te-ncunună,
Ţintind în zare ochii l-apus, la răsărit,
Şi codrii, antici marturi de gloria străbună,
Se mişcă-n zgomot mare de freamăt oţelit !
«Ce este-n România ? Ce vifor o pătrunde ?»
Întreabă, pe Danubiu, Balcanul spăriat.
«Sînt Paştele române ! Danubiu răspunde,
Priveşte ! Mihai Bravul în bronz a renviat !»

II

O ! dar, aşa-i cu dreptul ; să te revadă iară
Şi muntele, şi codrul, şi vulturul din el,
Mihai, Mihai, tu care avut-ai pentru ţară
O inimă de aur şi braţul de oţel.
Aşa este cu dreptul : să reapari la lume
Măreţ, superb, războinic, calare pe un zmeu,
Avînd pe scut prestigiul cerescului tău nume
Şi cap, şi pept, şi umeri de bronz ca gîndul tău.
O ! mare domn ! pe timpul de fapte colosale,
Cînd te luptai, la vîntul produs de spada ta
Nimic nu sta-n picioare, nimic nu rezista,
Căci ea cîntărea-n pumnu-ţi cît soarta ţării tale.

Şi toţi care-n orbire călcau ţara română,
Ca spice secerate cădeau pe cîmpul ei ;
Chiar moartea, moartea crudă scăpa coasa-i din mînă
Sub fulgerul teribil ieşit din ochii tăi !

III

Feerică splendoare de vultur domnitor !
Atît avînt îţi dase al Patriei amor,
Şi gloria te puse l-atîta înălţime
Cît n-aveai tu deasupră-ţi şi-alăturea pe nime !...
Sigmund Bathor maghiarul a fost un mare ducă
Ce nu-ncapea în lume de tine şi, aprins,
El vru să te eclipse, vru ţara să-ţi reducă...
Suflat-ai peste dînsul, şi-n clipă tu l-ai stins.
Murad era puternic ! Sangeacul lui Murad
Lăţea o neagră umbră pe lumea spaimîntată,
Iar tu ziceai, în faţă cu furia-i turbată :
«Murad se crede-un cedru şi nu-i decît un brad !»
Mehmet era teribil ca un torent de sînge
Pornit ca să înece creştinii pămînteni...
Cine cuteza, cine visa de a-l înfrînge ?...
Tu l-ai secat în codrii de la Călugăreni,
Caci fost-ai dintre oameni cu semne suverane
Ce mor în apărarea popoarelor sărmane,
Şi sceptrul lua grabnic în mîna-ţi de monarc
Cînd forma unui paloş, cînd forma unui arc.

IV

Precum arhipăstorul ce poartă daruri sfinte,
Purtai moşia-ntreagă în inima-ţi ferbinte
Ş-avînd lîngă-al tău umar poporul viu şi tare,
În patru părţi a lumei strigai în gura mare :
«Voi, turci, tatari şi unguri, unelte-ale prădărei !
Românul e ca stînca în valurile mărei.
Veniţi cu falca-n ceruri... Pe-acest viteaz pămînt
Nu tremură, nici fuge decît paiuşu-n vînt.

La noi, bătrîn, muiere, barbat copil de țîță,
Nepăsători de moarte, au inimă de criță.
Sînt copți de tineri încă l-al vitejiei soare
Și sînt deprinși să moară pe dușmanul ce moare.
Ei știu să cate-n față, iar niciodată-n urmă ;
Și-n ochii lor dușmanii nu sînt decît o turmă.
Priviți ! în a lor suflet nu este nici o pată,
Nici o rușine nu e pe fruntea lor săpată.
În ei, pe ei lucește, de-o vie strălucire,
Și inimă, și armă, și frunte, și gîndire !»
Apoi lăsîndu-ți ochii să zboare cu mîndrie
Pe bravii tăi tovarăși, vultani din Românie,
Ziceai : «Țara e mamă dulce, copiii mei !
Ferice care moare luptînd pe sînul ei !
Din țărna lui vor crește odoare vitejești,
Stejar cu lemn de arce, de ghioage românești !»

V

August erou al cărui memorie augustă
Trecut-a peste seculi cu margine îngustă
Și s-a înscris în raze pe fruntea omenirei
Afară de domeniul uitărei ș-a peirei !
Precum odinioară pe toți electrizai
Cu glasul și ochirea-ți de-arhanghel, o ! Mihai,
Privește împregiuru-ți cum vine-ntreg poporul,
Cum vine să admire în tine Salvatorul.
Vezi cum țara, ferice de-a exista pe lume,
Se simte-ncoronată cu falnicul tău nume !
Mihai, devină iarăși sub cerul strămoșesc
Ecoul preaputernic de glas dumnezeiesc
Ș-aprinde iar scînteia de-antică vitejie
În noi carii aducem îngenunchere ție,
Gigant din alte timpuri, fruntaș între eroi,
Oaspe de bronz, scump nouă, sosit iar pintre noi !

Revista contimporană, **1 noiembrie 1874**

LEGENDĂ DE LA DORNA

I

Pintre arborii din munte
Faptul zilei se strecoară ;
Soarele-i luceşte-n frunte,
Vulturul în cale-i zboară.

Eu văd turme-albind pe coaste,
Rîuri lungi pe văi frumoase,
Şi crescuţi în rînd de oaste,
Brazi pe culme luminoase.

Ca fiinţele din basme
Pe sub pîclă se arată
Munţi, gigantice fantasme,
Stînci cu fruntea fulgerată.

Mai devale-o blîndă ciută
La izvoare se adapă
Şi, voioasă, ea sărută
Cerul oglindit în apă ;

Iar sub codru, pe potică,
Stă un urs la vînătoare,
Pîndind ciuta sprintenică
Şi rîvnind a ei picioare.

II

Colo-n crîngul ce-nverzeşte
Sună-un bucium de cireş ;
Pe-o cărare se-ntîlneşte
O copilă c-un plăieş.

El se duce prin pădure
După cerbi cu coarne mari ;
Ea culege fragi și mure
De sub brazi, de pin tufari.

«Cînd, Ilinco, s-a aprinde
Pentru mine al tău dor ?»
«Cînd din zbor ursul a prinde
Ciuta cea de la izvor.»

El pleacă pe bătătură...
În curînd codrul frunzos
Răsună de-o-mpușcătură
Și de-un țipet dureros.

Vînătorul împușcase
Biata ciută la izvor,
Ursu-n labe-i apucase
Copilița, scump odor.

Convorbiri literare,
nr. 1, 1 martie 1869

TOAMNA ȚESĂTOARE

Harnică și darnică
(Zicere poporală)

Toamna mîndră, harnică
Și de bunuri darnică
A-mpărțit a ei comori :
Frunza-i dat-au vîntului,
Iar roada pămîntului
Dat-o-au la muncitori.

Dat-au in pentru ştergare
Şi porumb pentru coşare
Plin de ţinte aurii,
Şi toţi strugurii din vie
Pentru dalba veselie
De la nunţi şi cumătrii.

Dat-au încă pentru coasă
Iarba-i verde şi frumoasă
Care-n mai au înflorit :
Ş-a ei paseri cîntătoare.
Ş-a ei şiruri de cucoare
Tainicului Răsărit.

Ş-au rămas, sărmana, goală,
Pe cînd viforul se scoală
Aducînd gerul de an !...
Ce-a să facă ea la iarnă ?
Norii vin ca să aştearnă
Pe cîmpii un lung troian.

Vai de ea !... Ce-a să devie
Sub cumplita vijelie
Care suflă oţerit
Peste văile uscate,
Peste apele-ngheţate,
Peste codrul desfrunzit ?

Dar nu-i pasă !... Cît e soare,
Toamna, mîndră ţesătoare,
Pune furca-n brîul ei,
Ca să toarcă şi să ţese
Pînză lată-n iţe dese
De-nvălit umerii săi.

Şi torcînd de-a lungul trece
Peste brazda murgă, rece,
Unde ies painjini mii.
Iar fuioru-i de matasă
Pe pămînt în urmă lasă
Mreji de raze argintii.

Cîte lanuri, văi întinse,
Toate-acuma sînt cuprinse
De lungi fire ce lucesc.
Unele s-adună-n caier,
Altele, perdute-n aer,
Tainic, lin călătoresc.

Toamna grabnic le urzeşte,
Le-mpleteşte, nevedeşte,
Şi cu toate la un loc
Ea-şi lucrează-o-nvălitoare
Ca să meargă-n şezătoare
Şi să ia parte la joc.

Iată-o în cămeşă albă,
Cu lefţi mari lucind în salbă,
Mari cît ochii săi căprii.
Trista iarnă-o pizmuieşte
Şi prin neguri o pîndeşte
Descîntînd vrăjitorii.

Iar românul cu drag spune :
«Doamne ! fă încă-o minune !
Scoate-o fată-n calea mea,
Ca şi toamna harnică
Şi de suflet darnică,
Să-mi fac traiul meu cu ea !»

Convorbiri literare,
1 februarie 1875

PALATUL LOREDANO[1]

În cel palat de marmoră antică
Ce poartă-n frunte-o scumpă mozaică,
Tablou artist de seculi admirat,
Reamintind Olimpul încîntat,

Opt mari fereşti, ogive dantelate,
Cu lei pletoşi pe margine săpate,
Răspînd lumini şi zgomote de bal
În negrul sîn al Marelui Canal.

Dulci armonii de flaute, vioare
Conduc un hor de danţuri săltătoare,
Şi, ca prin vis, plăcute năluciri
Se văd trecînd prin magice luciri.

Trec albe frunţi cu flori, şi braţe dalbe,
Trec negri ochi cu foc, şi sînuri albe,
Iar prin văzduh se-mprăştie uşor
Un farmec viu, aprins, îmbătător.

Din cînd în cînd sus pe-un balcon s-arată
Un înger alb, o frunte-ncoronată
Cu flori de crin aduse din Milan
Pentru Alda, comtesa Loredan.

Ş-oricare om sub stele o-ntrevede,
Fie plebeu sau patrician, el crede
Că s-au ivit în ceruri pentru el
Un serafim visat de Rafael.

---

[1] Gondolierii din Veneţia cîntă ades în hor strofe din *Orlando furioso* şi *Jerusaleme liberata*.

Gios pe canal gondolele-nşirate,
De-al nopţei vînt alene clătinate,
Adorm încet prin legănarea lor
Pe gondolieri în visuri de amor.

Unul din ei tăcut însă veghează ;
Ochiu-i ţintit în sus crunt scînteiază,
Ş-un lung suspin frămîntă peptul său :
«Ah ! unde-i ea ? zice, şi unde-s eu !

Cuget amar ! frumoasa contesină
Răspînde-n bal splendoarea sa divină.
Toţi încîntaţi o-ncungiură,-i şoptesc
Cuvinte dulci de-amor... toţi o iubesc !...

O ! chin grozav !... şi ea fără mustrare
La acel imn de-amor, de admirare
Zîmbeşte lin ca Venus între zei,
Nemaigîndind la gondolierul ei !»

Plîngînd, Tonin acordă mandolina
Şi, inspirat de vechiul Palestrina,
Prelude-ncet, apoi cu glas sonor
Prin viers duios el spune al său dor.

De pe canal vibranta lui cîntare
Zboară-n văzduh, pătrunde-n sala mare
Cu vîntul blînd ce-aduc albele zori...
Toţi stau pe loc şi-n inimi simt fiori.

Pe la fereşti, pe gotice balcoane,
Prin galerii cu sprintene coloane
Vin alergînd reginele din bal
Şi-n grup uimit se pleacă pe canal.

Sufletul lor palpită-n a lor sînuri...
Flori de briliant, brațele cu rubinuri,
Orișice au la ele mai de preț
Cade aruncat pe lîngă cîntăreț ;

Dar el, perdut în visuri dureroase,
Răpit pe-un val de note-armonioase,
Stă neclintit și fără a videa
Tot ce din zbor în barca lui cădea.

Mister adînc ! deodat-a lui cîntare
Vibrează lung de-o stranie-exaltare,
Căci au căzut pe el din cer senin
Flori de Milan, frumoase flori de crin.

Cine de sus le-au aruncat lui, cine ?...
De vrei s-o știi, răpede-te, străine,
Și vei zări o gondolă zburînd
În zori de zi spre Lido-naintînd.

Gondola s-a oprit, iar în gondolă,
Sub coperiș cîntînd o barcarolă,
Șede-n genunchi un june gondolier,
Mai fericit decît San-Marc în cer.

Un înger alb pe-o pernă voluptoasă...
Dar ce să spun a lor taină-amoroasă ?
Soarele-i sus, apoi soarele-i gios,
Valu-mpregiur suspină-armonios...

Mircești, 1871

Convorbiri literare,
nr. 20, 15 decembrie 1871

POHOD NA SYBIR

Sub cer de plumb întunecos,
Pe cîmp plin de zapadă
Se trăgănează-ncet pe gios
O jalnică gramadă
De oameni trişti şi îngheţaţi,
Cu lanţuri ferecaţi.

Sărmani !... de şase luni acum
Ei merg fără-ncetare
Pe-un larg pustiu ce n-are drum,
Nici adăpost, nici zare.
Din cînd în cînd un ostenit
Mort cade, părasit !

E lung cel şir de osîndiţi !
Pe vînăta lor faţă
Necontenit sînt pălmuiţi
De-un crivăţ plin de gheaţă,
Şi pe-al lor trup de sînge ud
Des cade biciul crud.

În urma lor şi pe-mpregiur
Cazaci, baschiri sălbatici,
Cu suliţi lungi, cu ochi de ciur
Alerg pe cai zburdatici,
Şi-n zarea sură stă urlînd,
Urlînd lupul flămînd.

Dar unde merge-acest popor
Ce nu mai are-n lume
Nici o sperare-n viitor,
Nici patrie, nici nume ?...
Se duce, şters dintre cei vii,
Să moară prin pustii.

Palid convoi, perdut, uitat,
Colonă funerară,
Ea poartă-n frunte un stigmat...
Amorul sfînt de ţară !
O ! sfînt, sublim, ceresc amor,
Cîţi pentru tine mor !

Ah ! cîţi martiri pentr-un cuvînt,
Un dor de libertate,
Cu zile mers-au la mormînt
Prin răzbunări turbate !
Cîţi au format grozavul şir,
Pohodul la Sybir !

Acum colona s-au oprit
Sub crivăţul de noapte.
Din sînu-i rece, amorţit,
Ies dureroase şoapte.
Toţi se înşiră-acum în rînd,
Gemînd şi tremurînd.

Un comandant, aprig calău,
I-adună ca pe-o turmă
Şi-nseamnă chiar pe biciul său
Cîţi au căzut în urmă ;
Apoi în vînt cu aspru glas
Dă ordin de popas.

Convoiu-ntreg nedeslipit,
Îngenunchind se lasă
Pe cîmpul alb şi troienit,
Sub negura geroasă,
Şi stă grămadă la un loc,
Făr-adăpost, nici foc.

Cu peptul pe omăt lungiți,
Sărmani ! adorm indată,
Visînd de cîmpii înfloriți,
De țara departată,
Și peptul lor plin de amar
Se bate tot mai rar.

Unul prin vis vede plîngînd
O mamă-mbătrînită.
Altul se-ngînă dismierdînd
Soția lui iubită,
Și toți pe sub genele lor
Au lacrime de dor.

Ei dorm adînc ! ș-al nopței vînt
Cu șuier viscolește ;
Ei dorm adînc ; și pe pămînt
Mereu troianul crește,
Și stelele, privind la ei.
Plîng lacrimi de scîntei.

Treptat, omătul spulberat
Se-ntinde ca o mare.
Și crește, și sub el, treptat,
Convoiu-ntreg dispare,
Și-n zori tot cîmpu-i învălit
C-un giulgi nemărginit.

Au fost ! acum ei unde sînt ?...
Un cîrd de vulturi zboară
Pe sus c-un răpide avînt
Și iute se coboară,
Iar dintre brazi vine urlînd,
Urlînd lupul flămînd !...

Convorbiri literare,
1 decembrie 1871

LEGENDA RÎNDUNICĂI

dedicată d-nei Nyka Grădişteanu

Rîndunică, rîndunea,
Ce bați la fereasta mea ?
Du-te-ți pune rochița,
Că te arde arșița,
Te suflă vîntoaiele
Și te udă ploaiele.
Mergi în cîmpul înverzit,
Că rochița a-nflorit
Și o calcă turmele
Și o pasc oițele.
(Cîntic poporal)

I

Cînd se născu pe lume voioasa Rîndunică,
Ea nu avea făptură ş-aripi de păsărică,
Fiind al cununiei rod dulce, dismierdat,
Copilă dragalaşă de mare împărat.
Dar fost-au o minune frumoasă, zîmbitoare,
Sosită pintre oameni ca zîmbetul de soare,
O gingaşă comoară formată din senin,
Din raze, din parfumuri, din albul unui crin,
Şi maica sa duioasă, privind-o, se temea
Să nu disparā-n aer sub forma de o stea.

O zînă coborîtă din zodia cerească
Veni să o descînte, s-o legene, s-o crească,
Să-i deie farmec dulce, podoabe, scumpe daruri,
S-o apere-n viață de-a zilelor amaruri.
Ea-i puse-o scăldătoare cu apă nenceputā,
De ploaie neatinsă, de soare nevăzută,
Şi-n apa încălzită cu lemn mirositor
O trestie, un fagur ş-o floare de bujor,
Menind prin şoapte blînde copila să devie
Nāltuță, mlădioasă ca trestia verzie,
La grai ca mierea dulce, la chip fărmecătoare
Şi ca bujorul mîndru de ochi atrăgătoare.

Apoi zîna-i adusă o dalbă de rochiță,
Din raze vii țesută, cu stele prin altiță,
Și-i zise : «De-ți e gîndul să ai parte de bine,
Rochița niciodată să n-o scoți de pe tine,
Și cît vei fi al lumei frumos, iubit odor,
Să fugi în lumea-ntreagă de-al luncii sburător,
Căci el țintește ochii și dorurile sale
Pe oricare ființă cu forme virginale,
Pe dalbele copile, a dragostei comori,
Ce-s giumatate fete și giumatate flori,
Pe zînele născute în atmosferă caldă,
Ce sub văpaia lunii în lacuri lin se scaldă,
Și chiar pe luna plină de o lumină moale,
Ce-atinge iarba verde cu albele ei poale».

II

Copila descîntată de zîna ei cea bună
Creștea-ntr-o zi numai cît alta într-o lună,
Ș-a sale brățișoare, ș-a sale mici picioare
Aveau, fiind în leagăn, mișcări de aripioare ;
Iar cînd ieși din cuibul în care înflorise
Ca roza dintr-un mugur cu foile deschise,
Cînd umbra sa vioaie, plutind sub cer senin
Putea să se măsoare pe umbra unui crin,
Mult îi plăcea copilei s-alunge rîndunele
Ce lunecau prin aer și o chemau la ele,
S-alerge pe sub bolta bătrînilor arini,
Cercînd să prindă-n iarbă a razelor lumini,
Să fugă rătăcită de-a lung, de-a lung pe maluri
Atrasă-n cursul apei de-a rîurilor valuri,
Și-n cale-i să s-oprească, uimită, încîntată
De dulcea armonie naturei deșteptată.

Atunci pe nesimțite un glas de sburător
Îi tot fura auzul șoptindu-i, plin de dor :
«Atît ești de frumoasă la chip și la făptură,
Că nopței dai lumină, și iernii dai căldură,
Și orbitor din umbră dai ochi să te admire,

Şi munţilor grai dulce să spuie-a lor simţire.
Ah ! părul tău lung, negru, ca aripa corbie,
Cu-a lui întunecime ar face nopţi o mie,
Şi chipul tău ce fură chiar ochii de copile
Din alba lui splendoare ar face mii de zile !
Ah ! buzele-ţi rotunde, cu rîs înveselite,
Se par două cireşe în soare pîrguite,
Şi mijlocu-ţi de-albină sub vălul tău de aur
Se leagănă prin aer precum un verde laur ;
Iar ochii tăi, luceferi cu tainice luciri,
Răsfrîng toată văpaia cereştilor iubiri
Ce ai aprins în inimi cînd te-ai ivit pe lume
Tu, zînă fără seamăn, minune fără nume !»

Copila, cu uimire, îl asculta zîmbind...
Apoi, catînd în urmă-i, se depărta fugind,
Lilie zburătoare, de fluturi alungată,
Care-i formau pe frunte o salbă-naripată.

III

Visează luna-n ceruri !... sub visul cel de lună
Flori, ape, cuiburi, inimi visează împreună.
Nici o mişcare-n frunze, şi nici o adiere
Nu tulbură în treacăt a nopţei dulci mistere.
Albina doarme-ascunsă în macul adormit,
Bătlanul pintre nuferi stă-n labă neclintit,
Şi raza argintie din stele deslipită
Căzînd, săgeată lungă, prin umbra tainuită,
Se duce de aprinde văpăi tremurătoare
În albele şiraguri de rouă lucitoare.

Dar cine-acum, ca raza, în lumea nopţei zboară ?
Ce umbră, cu sfială, prin arbori se strecoară
Şi merge drept la malul pîrăului din vale ?
Oprindu-se-ngrijită ades în a sa cale,
Ea vine lîngă apă, cu drag la ea priveşte
Şi singură-n răcoare, de baie se găteşte.

O ! dalbă feerie ! divină încîntare !...
Rochiţa de pe umeri alunecă, dispare,
Şi lumei se arată minunea cea mai rară
Albind ca faptul zilei în zi de primavară !
Toţi ochii de luceferi, de paseri şi de flori,
Loviţi ca de lumina rozatică din ziori,
S-aprind de-o scînteiere ce-n inimă pătrunde...
Dar juna-mpărăteasă în apă se ascunde.
Ferice, dismierdată de unda răcoroasă,
Ea-noată cu-o mişcare alene, voluptoasă,
Lăsînd ca să albească prin valul de cristal
Frumoasa rotunzime a sînu-i virginal.
Şi iarba de pe maluri se pleacă s-o privească,
Şi trestia se-ndoaie voind ca s-o oprească.
Şi apa-n vălurele de aur se-ncreţeşte,
Şi nuferii se mişcă, bătlanul se trezeşte,
Pădurea cîntă imnuri, şi luna amoroasă
Revarsă pe copilă o mantie-argintoasă.

Acum pe lîngă trestii ea lunecă uşor
Şi, vrînd la mal să iasă, pătrunsă de-un fior,
Pe sînul ei ud încă ea părul îşi adună,
Se oglindeşte-n apă, se oglindeşte-n lună,
Şi umbra-i diafană cu formele-i rotunde
În lină îngînare se clatină pe unde.

IV

Cucoşu-n departare intonă o fanfară !
Copila cu grăbire din valuri iese-afară.
Ah ! unde-i e rochiţa şi unde-al ei noroc ?...
Ea vede sburătorul cu ochii mari de foc
Ce vine ş-o cuprinde cu braţele-ntr-o clipă ;
Dar grabnic se aude un freamăt de aripă,
Şi dalba-mpărăteasă, din braţe-i dispărînd,
Se schimbă-n rîndunică şi fuge-n cer zburînd !

Atunci ş-a ei rochiţă, nălţîndu-se în vînt,
Topitu-s-au în ploaie de raze pre pămînt,
Şi pîn-în faptul zilei crescut-au flori din ele,
Odoare-a primaverei : *Rochiţi-de-rîndunele !...*

Mirceşti, 1874

Revista contimporană, nr. 4, 1 aprilie 1875

DAN, CAPITAN DE PLAI

(XV secul)

Frunză verde de mălai,
Cine merge sus la rai ?
Merge Dan, şoiman de plai,
C-a ucis el mulţi duşmani,
Un vizir şi patru hani.
Frunză verde lemn de brad,
Cine merge gios în iad ?
Merg tatarii lui Murad,
C-au ucis în zi de mai
Pe Dan, capitan de plai !

(Fragm. de cîntic poporal)

I

Bătrînul Dan trăieşte ca şoimul singuratic
În peşteră de stîncă, pe-un munte păduratic,
Privind cu veselie cum soarele răsare,
Dînd viaţă luminoasă cu-o caldă sărutare,
Privind cu jale lungă cum soarele apune...
Aşa şi el apus-au din zile mari şi bune !
Vechi pustnic, rămas singur din timpul său afară,
Ca pe un gol de munte o stîncă solitară,
Dincolo din morminte el trist acum priveşte
O tainică fantasmă ce-n zare s-adînceşte,
Fantasma drăgălaşă a verdei tinereţi
Ce fuge de răsuflul geroasei bătrîneţi,
Şi zice : «Timpul rece apasă-umărul meu
Şi cît m-afund în zile, tot simt că e mai greu !

O ! lege-a nimicirei, o ! lege nemiloasă !
Cînd, cînd s-a toci oare a vremei lungă coasă !»
Apoi el pleacă fruntea şi cade în visare,
Iar munţii, albi ca dînsul, se-nclină-n departare.
Ai timpilor eroici imagină augustă,
Pe cînd era el tînăr, lumea-i părea îngustă
Pentru bine, şi largă, prea largă pentru rău !
El ar fi vrut-o bună ca bunul Dumnezeu.
Deci îi plăcea să-nfrunte cu dalba-i vitejie
Pe cei care prin lume purtau bici de urgie,
Şi mult iubea cînd ţara striga : «La luptă, Dane !»
Sa vînture ca pleava oştirile duşmane.
Atunci a lui manie ca trăsnetul era,
În patru mari hotare tuna şi fulgera,
Iar ţara doımea-n pace pe timpii cei mai răi
Cıt Dan veghea-n picioare la căpătăiul ei.
Adcs el pleca singur prin codri fioroşi,
În carii luceau noaptea oţeluri şi ochi roşi,
Şi dacă murgu-i sprinten da-n lături sforăind,
Viteazul cu blîndeţă îl dismierda, grăind :
« N-aibi grijă, măi şoimane ! eu am şi duc cu mine
O vrajă rea de duşmani şi bună pentru tine.»
Şi murgu-şi lua calea în linişte deplină
Prin codri fără drumuri şi fără de lumină.
Iar vulturii carpatici cu zborul îndrăzneţ
Faceau un cortegi falnic eroului drumeţ.

Încrederea-nfloreşte în inimile mari !

II

Bătrînul Dan ascultă grăind doi vechi stejari
Crescuţi dintr-o tulpină pe culmea cea de munte
Ş-avînd ca o coronă un secul pe-a lor frunte.
«O ! frate, zice unul, un vînt în mez de noapte
Adusu-mi-au din vale lung vuiet, triste şoapte !...
E sabie în ţară ! au năvălit tatarii !
Ş-acum în bălţi de sînge îşi joacă armasarii !»
«Aşa ! răspunde altul, colo în departare

Zărit-am astă-noapte pe cer lumină mare !
Ard satele române ! ard holdele-n cîmpii !
Ard codrii !... sub robie cad fete şi copii,
Şi-n fumul ce se-nalţă cu larme zgomotoase
Zbor suflete gonite din trupuri sîngeroase !»
Bătrînul Dan aude, suspină şi nu crede !
Dar iată că pe ceruri din patru părţi el vede
Trecînd un stol de vulturi urmaţi de uli gramadă,
Atraşi în orizonuri de-a morţii rece pradă.
Un fulger se aprinde în ochii lui pe loc.
«La luptă, Dane ! ţara-i în jac, ţara-i în foc !»
Bătrînul Dan desprinde un paloş vechi din cui,
Şi paloşul luceşte voios în mîna lui.
Bătrînul Dan pe sînu-i apasă a lui mînă
Şi simte că tot bate o inimă română.
El zice cu mîndrie, nălţînd privirea-n sus :
«Pe inimă şi paloş rugina nu s-au pus.
O ! Doamne, Doamne sfinte, mai dă-mi zile de trai
Păn' ce-oi strivi toţi lupii, toţi şerpii de pe plai !
Fă tu să-mi pară numai atunci paloşul greu,
Cînd inima-nceta-va să bată-n peptul meu,
Ş-atunci inima numai de-a bate şi încete
Cînd voi culca sub ţărnă a duşmanilor cete !»
Apoi el strînge chinga pe zdravenele-i şale,
Îşi face-o cruce, pleacă şi se coboară-n vale.

III

În scurtele zestimpuri cînd soarele declină
Şi noaptea-şi pune stema feerică, stelină,
E un moment de pace în care, neoprit.
Se perde doru-n umbra amurgului măhnit.
Atunci zăreşte ochiul minunile din basme,
Acele legioane de tainice fantasme
Care-ntre zi şi noapte apar în loc oprite
Cu mantii lungi şi albe de-a lungul învălite,
        Aşa apare-n şesuri măreţul om de munte,
Călcînd cu paşi gigantici pe urme mai mărunte !
Nu ştiu de el copacii tineri, crescuţi pe maluri,
Dar rîul îl cunoaşte şi scade-a sale valuri,

Să treacă înainte viteazul Dan la luptă.
Şi astfel tot el pasă pe cale nentreruptă
Păn' ce soseşte-n seară la casa lui Ursan.

Om aspru care doarme culcat pe-un buzdugan
Ursan, pletos ca zimbrul, cu peptul gros şi lat,
Cu braţul de barbat, cu pumnul apăsat,
E scurt la grai, năprasnic, la chip întunecos.
El e de peste Milcov pribeag misterios.
Toţi carii ştiu de dînsul spun multe, dar şoptind,
Şi cale de o zare îl ocolesc grăbind,
Deşi-i place să crească sirepe herghelii,
Răzleţe pe întinsul cîmpiilor pustii.

Pe vremea lui, sub ochii lui Ştefan, domn cel mare,
Intrînd în duşmani singur ca vieru-n stuhul tare,
Au prins pe hanul Mîrza din fugă cu arcanul ;
Iar Ştefan, de la dînsul în schimb luînd pe hanul,
I-au zis : «Ursane frate ! să-ţi faci ochirea roată,
Şi cît îi vedea zare, a ta să fie toată !»[1]
De-atunci el stă de pază în mijlocul cîmpiei
Şi nime nu s-atinge de zmeii hergheliei.

Drumeţul intră, zice : «Bine-am găsit, Ursane !...»
Un aspru glas răspunde : «Bine-ai venit, moş Dane !»
Ce vînt te-aduse-aice ?»
«Vînt rău şi de jălire !
Ne calc păgînii, frate, şi ţara-i la peire !»
Ursan tresare, geme, s-aprinde-n gîndul său.
Dan zice : «De pe munte venit-am să te ieu,
Sa mergem».
«Dar ! să mergem !» adauge Ursan
Şi mult cu drag priveşte grozavu-i buzdugan.
Apoi un corn apucă şi buciumă în vînt.

---

[1] Astfel domnii vechi, în timpul luptelor, recompensau pe bărbaţii carii făceau acte de vitejie. Astfel s-au format în vechime proprietăţile mari din ţară.

IV

Deodată se aude un tropot pe pămînt,
Un tropot de copite, potop rotopitor !

Ursan cu al său oaspe în fund, spre soare, cată,
Şi văd sub cerul luciu, în zarea-nflăcărată,
Zburînd o herghelie de harmasari zmeioşi,
Cu coamele în vînturi, cu ochii scînteioşi,
Şi-nfiorînd cîmpia de-o aspră nechezare.
Un voinicel în floare, pe-un alb fugar calare,
Ii mînă c-un harapnic ce-n urma lor pocneşte
Şi ca un şerpe negru prin aer se-nvîrteşte.
Ursan le-aţine calea şi caii stau în loc.
Apoi către voinicul ce poartă busuioc
El zice : «Fulgo ! prinde-mi pe murgul cel ţintat ;
Moş Dan şi eu la Nistru ne ducem pe luptat !»
«Dar eu, întreabă Fulga, eu să nu-mi cerc puterea ?»
«Tu să rămîi aice ca să-mi păzeşti averea.»

Frumos odor e Fulga ! şi naltă-i e făptura !
Sub genele-i umbroase doi ochi lucesc ca mura,
Şi părul său de aur în creţuri lungi se lasă
Ca pe strujanul verde un caier de matasă.
El are glas puternic în gură rumioară
Şi mers cu legănare de gingaşă fecioară.
Oricine-l vede-n soare cu peliţa lui albă,
Purtînd la brîu un paloş şi pe grumazi o salbă,
Se-ntreabă : ce să fie, fecior de zmeu, ori fată ?...
Iar cînd pe sub altiţa cămeşii înfirată
Zăreşte la lumină doi crini ieşiţi în undă,
Doi pui în neastîmpăr de lebădă rotundă,
Răpit de dor, el cade pe gînduri cîte-un an !...

Voinicul e viteaza copilă-a lui Ursan.
Ea intră-n herghelie cu pasul îndrăzneţ
Şi merge drept la murgul sălbatic şi răzleţ,
Zicînd lui Dan ce-n treacăt îi dă povăţuiele :

«Moş Dane ! tu cu-a tale şi eu cu ale mele !»
Sirepul o zăreşte, ridică narea-n vînt,
Încruntă ochiul, bate copita de pămînt,
Zburleşte coama, saltă, în lături se izbeşte ;
Dar Fulga zvîrle laţul, de gît îl arcăneşte
Şi răpide ca gîndul, s-aruncă uşurel,
Îi pune mîna-n coamă şi-ncalecă pe el.
Gemînd, el sare-n aer de patru-a lui picioare,
Azvîrle, se frămîntă, se spumegă-n sudoare
Şi-n zbor plecînd deodată, nebun de groază, murgul
S-afundă-n largul spaţiu şi spintecă amurgul...
Dar cînd steluţa lunei apare viu la lume,
Copila se întoarce cu murgul alb de spume
Şi zice : «Iată calul ! El ştie-acum de frîu
Ca paloşul de mijloc şi mijlocul de grîu.»
Ursan cu drag răspunde : «Aibi parte de noroc !»
Apoi cu Dan bătrınul, arzînd de mare foc,
Încalecă şi-n umbră dispar ca într-un nor...
Iar Fulga-i urmăreşte cu sufletul în dor.

V

E noaptea înstelată, e caldă, liniştită !
Se pare că din ceruri pe lumea adormită
Pluteşte-o lină, dulce, divină îndurare ;
Dar ea nu poate stinge avîntul de turbare
Ce duce călăreţii pe-ntinderea pustie,
Precum doi spectri gemeni mînaţi de-o vijelie.
Ei zbor tăcuţi sub ochii steluţelor trezite
În orizonul negru ce-i soarbe şi-i înghite,
S-afund mereu în taina nopţii ; dar gîndul lor
De mult e cu tatarii în luptă de omor.

O ţintă de lumină prin umbră viu înoată:
Ea creşte, se înalţă pe zare ca o roată
Şi umple de văpaie cereştile abisuri.
Păduri, movile, rîuri apar căzute-n visuri,
Dar leul de la munte şi vierul de pe vale
Nu văd prin vis de sînge decît Moldova-n jale :

«E roşie luna !» zice din doi cel mai bătrîn.
«E luna însetată de sînge de păgîn !»
Răspunde cel mai aspru... Şi puii lor de zmei
Se duc trăgînd doi spectri de umbră după ei.
Se duc vîrtej ca gîndul plecat în pribegie,
Se duc pîn' ce-a lor umbră întinsă pe cîmpie
Le trece înainte şi păn' ce se lovesc
În ochi cu faptul zilei... Atunce se opresc.

Şi iată-i pe o culme nocturnii călători,
Lucind sub cerul palid în mantie de zori !
Ei lasă jos pe coastă să pască harmasarii
Şi stau privind în vale cum fac pîrjol tatarii.

Cinci sate ard în flăcări pe cîmp, şi fumul lor
Se-ntinde ca o apă, pluteşte ca un nor
De-a lung pe şesul umed, şi zboară sus în aer,
Ducînd cu el un vuiet de larmă şi de vaier.
Prin fum se zăresc umbre fuginde, rătăcite,
Copii mărunţi, şi mame, şi fete despletite,
Şi cai scăpaţi în fugă, şi cîni, şi boi în turme,
Goniţi de tătărimea ce calcă pe-a lor urme.
Ici, colo, se văd cete în luptă încleştate,
Mişcări de braţe goale în aer ridicate,
Luciri de arme crunte patate roş cu sînge
Pe care-o rază vie din soare se resfrînge.
Apoi din vreme-n vreme o ceată luptătoare
Se-mprăştie cu grabă, lăsînd cadavre-n soare !
Iar lîngă Nistru, multa urdie tătărească
Năprasnic se ucide cu gloata românească.

Dan zice : «Măi Ursane ! acolo e de noi !
Acolo rîde moartea în crîncenul război.
Acolo să dăm proaşcă, sub ochiul cel de sus,
Tu despre faptul zilei, şi eu despre apus,
Şi cale să deschidem prin aprigul duşman...
La lucru-acum, fărtate ! la lucru, măi Ursan !»
«Amin şi Doamne-ajută !» Ursan voios răspunde,
Şi-n gloată fiecare ca viforul pătrunde.

VI

Ursan năval' s-aruncă în neagra tătărime,
Croind o pîrte largă prin deasa ei mulțime.
Sub mînă-i buzduganul, unealtă de peire,
Ca un balaur face în giuru-i o rotire,
Un cerc de moarte-n care amar de cine-i prins !...
Sărmanu-nchide ochii și soarele-i s-au stins !

În lături, înainte, în urmă-i totul moare !
Zbor crierii din tidve sub ghioaga zdrobitoare,
Și-n urmă, și-mpregiuru-i, și-n lături semănate
Zac sute de cadavre cu capete sfărmate.
Și astfel nempăcatul Ursan mereu lucrează,
Și spre apus prin sînge mereu înaintează.

Ca dînsul. Dan bătrînul, erou întinerit,
Tot vine după paloș spre mîndrul răsărit.
El intră și se-ndeasă în gloata tremurîndă
Ca giunghiul cel de moarte în inima plăpîndă,
Și paloșu-i ce luce ca fulger de urgie
Tot cade-n dreapta,-n stînga și taie-n carne vie...
Fug toți și per din cale-i !... El strigă : «Steie față
Cui place vitejia, cui s-au urît de viață !»
Dar nime nu-ndrăznește la glasu-i să apară,
Căci el se-naintează precum un stîlp de pară.
Și cine-l vede falnic, aprins, cu fruntea sus,
Îi pare că alt soare se-nalță din apus.
Și astfel îmbii oaspeți a morții nempăcate
Cosesc la vieți în floare pe straturi sîngerate
Ș-ajung ei față-n față prin apriga furtună,
Și armele lor ude cruciș le împreună.
«Noroc ție, Ursane !»
«Și ție, tot noroc !»
Dar n-au sfîrșit cuvîntul Ursan și cade-n loc,
Străpuns de o săgeată ce-i intră-n pept adînc.
El scapă buzduganul, se pleacă pe oblînc
Și greu se prăbușește c-un gemet de pe cal.

Tatarii ca zăvozii pe dînsul dau năval' !
«În lături litfe !» strigă la ei viteazul Dan,
Punîndu-se de pază la capul lui Ursan.
Cu calu-n mîna stîngă, cu pala-n mîna dreaptă,
Amenințînd cu ochii tatarii, mi-i așteaptă
Precum așteaptă zimbrul de lupi încungiurat
Să-i zvîrle cu-a lui coarne pe cîmpul spaimîntat.
Dar nici gîndesc păgînii să deie pept cu el,
Căci paloșul naprasnic e vultur de oțel.
Retrași în giur deoparte, nemernici, spărieți,
Ei scot din a lor arcuri un vifor de săgeți,
Și Dan, lovit în coaste, șoptește cu oftare :
«Ursane, pentru tine de-acum nu e scapare !»
Zicînd, el cade-aproape, se sprijină-ntr-o mînă
Și paloșul lui ține în loc ceata păgînă.

O ! Dane capitane ! puterile-ți slăbesc
Și norii pe deasupră-ți trecînd se învîrtesc.
Tu mori ! și tătărimea s-apropie de tine !

Dar iată din pustiuri un alb vîrtej că vine
Și trece prin urdie ca printr-un lan de grîu.
E un voinic calare pe-un cal ce n-are frîu,
Voinic, în brîu cu paloș și pe grumaz cu salbă.
E Fulga, ce apare ca o fantasmă albă
Și grabnic, pe-al ei tată răpește din grămadă,
Apoi cu el dispare ca șoimul cu-a sa pradă.

«Alah !» răcnesc tatarii cătînd cu groază-n urmă...
Dar ce văd ei deodată, căci glasul lor se curmă ?
Ei văd curgînd pe dealuri arcașii din Orhei
Ce vin cu-o falcă-n ceruri, aprinși ca niște zmei !
Un lung fior de spaimă pătrunde într-o clipă
Prin deasa tătărime ce-i gata de risipă,
Și toți pe loc la fugă plec iute, se duc orbi,
Cum pleacă din cîmpie un nor întins de corbi.
Amar e de răzlețul ce-n urma lor rămîne
Și cade, mic sau mare, pe mînele române !
În față cu românul nu-i milă, nu-i iertare,
Nici chiar în sîn de mamă nu poate-avea scapare.

O știu de mult tatarii, o știu de la bătrîni
Și fug, nevrînd s-asculte de șefi, de-ai lor stăpîni.
Tot omul vede moartea ș-aleargă-nspaimîntat.
Cel viu uită și lasă pe mortul nengropat
Și făr-a-ntoarce capul se duce-orice păgîn,
Că-n umbra fiecărui s-avîntă un român!

Iar hanu-și smulge barba, își rupe șalul verde
Privind urdia-ntreagă în clipă cum se perde.
Sub ochii lui în lacrimi, pe cîmpul cel de lupte
Apar grămăzi de leșuri, grămăzi de arme rupte,
De cai uciși, de care, de corturi risipite,
Și tuiurile oastei de oaste părăsite!

O! pas cumplit al soartei! Tot ce-i era de fală,
Cai, steaguri, cete mîndre, strălucitoare arme,
Clădiri de visuri nalte, magie triumfală,
Au fost de-ajuns o clipă ca totul să se darme!

VII

Ghirai au trecut Nistrul înot pe calul său,
Luînd pe Dan rănitul ca pradă și trofeu.
El merge de se-nchide în cortu-i umilit,
Precum un lup din codri ce-au fost de cîni gonit.
Trei zile, trei nopți hanul nu gustă-n suflet pace.
Întins ca un cadavru gios pe covor el zace,
Dar cînd revine, palid, din lunga-i desperare,
În ochii lui trec fulgeri de crudă răzbunare.
El strigă să-i aducă sub cort pe Dan bătrînul.

Deși cuprins de lanțuri, măreț intră românul!

«Ghiaur! zice tatarul cu inima haină,
Ce simte firul ierbei cînd coasa e vecină?»
«Ea pleacă fruntea-n pace, răspunde capitanul,
Căci are să renască mai fragedă la anul!»

Ghirai cade pe gînduri, lăsîndu-și capu-n pept,
Și, îmblînzindu-și glasul : «O ! Dan, om înțelept !
Te știu de mult pe tine, cunosc al tău renume
Din graiul plin de lacrimi orfanilor din lume.
Pe mulți tatari cuprins-ai de-ai morții reci fiori !
Acum îți veni rîndul și ție ca să mori.
Privește ! lîngă ușă calăul te pîndește
Cu ștreangul și cu pala ce-n mînă-i zingănește.
Un semn, și capu-ți zboară la cîni și la vulturi,
Și sufletu-ți se perde în lumea de ghiauri
Dar'însă îmi fac milă de ani și de-a ta minte,
Gîndind la bătrînețа ce-apasă-al meu părinte,
Și vreu, cu daruri multe, pe tine-a te ierta
De vrei tu să te lepezi acum de legea ta !»

Creștinul Dan, bătrînul cu suflet luminos,
Înalță-a lui statură și zice maiestos :
«Ceahlaul sub furtună nu scade moșunoi !
Eu, Dan, sub vîntul soartei să scad păgîn, nu voi.
Deci nu-mi convine viața mișelnic cîștigată,
Nici pata fărdelegei în fruntea mea sapată.
Rușinea-i o rugină pe-o armă de viteaz,
Un verme ce manîncă albeața din obraz.
Cui place să roșească, roșească... eu nu vreu
Nici pată pe-a mea armă, nici pe obrazul meu.
Alb am trăit un secul pe plaiul strămoșesc
Și vreu cu fața albă senin să mă sfîrșesc,
Ca după-o viață lungă, ferită de rușine,
Mormîntul meu să fie curat și alb ca mine !
Așa m-au deprins Ștefan, ușoară țărna-i fie !
La trai fără mustrare și fără prihănie.
Nu-mi trebuie-a ta milă, nu vreu a tale daruri.
Tu îmi întinzi o cupă mult plină de amaruri,
Departe ea de mine !... Mai drept e ca să mor !...
Iar dacă ai tu cuget și-ți pasă de-al meu dor,
Ghirai, mă lasă, lasă în ora morții grele
Să mai sărut o dată pămîntul țării mele !»

Uimit, Ghirai se scoală, cu mîna lui disface
Unealta de robie sub care leul zace,
Cumplitul lanţ ce-l leagă cu strînse noduri sute,
Şi zice grabnic : «Tată, ia calul meu şi du-te !»

Bătrînul Dan ferice se duce, Nistrul trece,
Şi-n aerul Moldovei se umflă peptu-i rece,
Şi inima lui creşte, şi ochii-i plini de jale
Cu drag privesc prin lacrimi podoaba ţării sale.
Sărmanu-ngenunchează pe iarba ce străluce,
Îşi pleacă fruntea albă, smerit îşi face cruce
Şi pentru totdeauna sărută ca pe-o moaşte
Pămîntul ce tresare şi care-l recunoaşte...
Apoi el se întoarce la hanul, intră-n cort,
Suspină, şovăieşte şi, palid, cade mort !

Iar hanul, lung privindu-l, rosteşte cu durere :
«O ! Dan viteaz, ferice ca tine care pere,
Avînd o viaţă verde în timpul tinereţii
Şi albă ca zapada în iarna bătrîneţii !...»

Convorbiri literare, ianuarie 1875

GRUI-SÎNGER

Cică au fost odată un hoţ năprasnic ce se numea Grui-Sînger. El locuia într-un codru întunecos şi omorîtor ce-i ziceau : Codrul-fără-viaţă... etc., etc.

(Poveste veche)

I

CODRUL-FĂRĂ-VIAŢĂ

Cine-au aflat în lume de Codrul-fără-viaţă
Şi n-au simţit în suflet un crunt fior de gheaţă ?

În cea pădure veche, grozavă, infernală,
Cărarea-i încîlcită și umbra e mortală,
Și arbori, stînci, prăpăstii și oricare făptură
Iau forme urieșe prin negura cea sură
Aspecturi fioroase de pajuri, de balauri,
De zmei culcați pe dîmburi, de șerpi ascunși în gauri,
De toate-acele feare povestice, de pradă,
Ce luna giulgiuiește cu alba ei zapadă,
Copacii întind brațe lungi, amenințătoare,
Nălțînd pe toată culmea cîte-o spînzurătoare ;
Și stîncile, fantasme pleșuve, mute, oarbe
Deschid largi, negre peșteri menite de a soarbe
În umbra lor adîncă și de misteruri plină
Pe omu-mpins de soartă a pere din lumină.

În funduri de prăpastii se bat mereu de maluri
Șiroaie care poartă cadavre pe-a lor valuri ;
Și aburi într-amurgul din ele se ridică
Ce-n rouă sîngerîndă pe frunzi uscate pică,
Sau merg de se așează pe stînci, pe vîrf de munte
Ca palide vedenii cu pletele cărunte.

O crîncenă orgie de sînge, de cruzime
Îmbată umbra mută ce zace la desime,
Ș-ades în mez de noapte s-aude prin tăcere
O surdă lovitură, un vaiet de durere,
Apoi un zbor de vulturi și urlete hidoase
De lupi ce vin să-mparte a victimelor oase,
Și straniu, lung, satanic, un hohot ce răsună
Ca clocotul de codri cînd cerurile tună.
Atunci păstorii sarbezi zăresc din departare
Ivindu-se pe munte o naltă aratare
Ce stă în dreptul lunei cu-o bardă groasă-n mînă...
Și pînă-n ziuă urlă dulăii de la stînă.

Amar de cine intră prin ramurile dese
A codrului de moarte ! Sărmanul, dacă iese,

El pare-un strigoi palid zărit ca printr-un vis,
Ce caută cărarea mormîntului deschis...
Acolo-i cuibul spaimei şi adăpostul urei.

Grui-Sînger, ucigaşul, e regele pădurei!

II

GRUI-SÎNGER

E crud lupu-n turbare! crud tigrul ce sfăşie
O turmă de gazele pe-a Nilului cîmpie!
Crud uliul care trece şi ţintă se abate
Pe-un stol de păsărele în ierburi tupilate!
E crud destinul, crudă moartea! dar în cruzime
Pe Sînger ucigaşul nu îl întrece nime!
De-abie sosit în viaţă prin moartea maicei sale,
Vrăjitu-l-au Satana cu pofte criminale
Să schingiuie, să rupă, să prade, să omoare,
Să fugă-n întuneric de oameni şi de soare.
Străin de toată mila, plăcerea-i cea mai vie
Au fost să nimicească pe lume tot ce-nvie.*
Să calce flori şi roadă, să strice cuiburi pline,
Să smulgă aripioare de fluturi şi de-albine.
Acum însă el cată un alt soi de victime!
Îi place-a sui scara năprasnicelor crime:
Acum ucide oameni!... Cum îi zăreşte, rîde
Şi îi ucide, numai de setea de-a ucide!

De zece ani în codru el s-au retras aice.
Soţia lui e groaza şi noaptea-a lui complice!
Ca tigru fără saţiu, sub un stejar la pîndă,
El face zi şi noapte o crîncenă izbîndă,
Găsind în agonie un vaiet care-i place
Ş-o viaţă desfrînată în morţile ce face.
Monstru cumplit cu faţa ca sufletu-i de slută,
În trame sîngeroase gîndirea-i e perdută.

Oricine-l vede crede că au văzut o ciumă,
Şi dacă scapă teafăr, cu păr de lup s-afumă [1];
Căci fruntea lui apare sinistru luminată
De-a focului ce-l arde vapaie-nflacarată;
Dar vulturii, şi ulii, şi buhnele, şi corbii,
Precum tot spre lumină cu jale cată orbii,
Ţintesc cu neclipire spre dînsul ochi sălbatici
Ce noaptea pintre arbori s-aprind ca roşi jaratici.
Ei zboară pretutindeni alature-,mpreună,
Formîndu-i pe sub nouri cu zborul o cunună,
Un larg cortegi funebru ce lasă unde trece
De albe oseminte o cladă tristă, rece!

O singură fiinţă în inima-i secată
Găseşte-adăpostire: bătrînu-i, jalnic tată,
La care se gîndeşte cuprins de-nfiorare
De cîte ori comite o crimă în turbare.
Imagina iubită a bunului părinte
Adeseori în lacrimi îi trece-atunci prin minte,
Punîndu-se-ntre dînsul şi victimele sale...
Zadarnic!... el e arma puterii infernale!

III

PARICIDUL

E ora de mistere, de groază şi de şoapte
Cînd trec fiori în aer şi demoni roşi în noapte;
Cînd umbra trădătoare aşează pe sub maluri,
Prin unghiurile casei, prin guri de văi, pe dealuri,
Prin codri, prin ruine de veche monăstire,
Pe naltele clopotniţi, prin negre cimitire
Fantasme tupilate, vedenii mari, tăcute,
Ce stau ca nişte visuri din ochi nedispărute,
Şi astfel, locuită de umbre. noaptea pare
Mută de groază. rece şi fără răsuflare.

E ora de uimire, cînd Codrul-fără-viaţă
S-arată mai sinistru prin văl de oarbă ceaţă

[1] Leac popular în contra efectului spaimei.

Şi scoate-un aspru vuiet ce-nsuflă oţerire,
Ducînd în lume, tainic, o cruntă prevestire.
Tot omul fuge, toată făptura se ascunde...

Un om îşi face cruce şi-n codrul des pătrunde !

E tatăl lui Grui-Sînger !... plăpînd, fără putere
Sub sarcina greoaie de ani şi de durere,
El intră pe sub arbori în haosul cel mare
De negru întuneric, adînc, fără hotare,
Şi tot înaintează pe căi nestrăbătute
Şi pare că înoată prin unde nevăzute.
Încet, avînd de reazăm un vechi toiag de vie,
Sărmanul urcă-n lacrimi cărarea de urgie,
Căci vine ca să cerce de-a smulge din orbire-i
Pe fiiul său ce calcă în volvura peirei.
El vrea să-l mai revadă, el vrea să-l mai sărute,
Să-l scoată la lumină din căile perdute,
Şi astfel merge, merge, plecînd a lui statură,
Ca omul care-aşteaptă a morţii lovitură,
Şi gura lui şopteşte cuvinte dragalaşe
Ca-n timpul dismierdării, cînd fiul era-n faşe.

Stăi ! fugi, nenorocite ! un pas de-i face încă...
Dar iată-l sus pe culme, ah ! iată-l lîngă stîncă !
Deodat-o bardă crudă prin aer luce, zboară,
Loveşte !... gios bătrînul c-un vaiet se doboară,
Iar Sînger ucigaşul, plecîndu-se, deodată
În clipa unui fulger zăreşte... pe-al său tată !

IV

BLĂSTEMUL

O ! cruntă fărdelege ! Păcat fără iertare !
Cumplitul, paricidul încremenit apare
De spaima ce-l cuprinde, spăimîntător, la focul
Aprins cu răpegiune de fulgeri în tot locul.
Pădurea-ntreagă arde cu negrele-i păcate,
Lăţind lumini pe ceruri, pe dealuri departate,

Şi oaspeţii prădalnici în zboruri zgomotoase
Se duc, vîrtej fantastic, cu ţipete fioroase,
Pădurea arde ! brazii s-aprind ca nalte torţii,
Sub bolte-nflăcărate trec victimele morţii,
Lung şir de spectri palizi ce merg ca să arate
Lui Sînger a lor feţe şi răni nevindecate.

Deodată prin vuirea de vaiete-n mulţime,
Prin miile de glasuri ce-l mustă cu asprime
Şi mai presus de zvonul pădurei ce trăsneşte,
Un glas din altă lume se-naltă şi grăieşte :
«Tu, proclet, ucigaşe ! infame paricide !
Tu, pentru care astăzi tot iadul se deschide,
Tu, răpitor de zile cui ţi-au dat viaţă, nume !
Atunci a ta osîndă sfîrsit să aibă-n lume
Cînd asta buturugă de arbor ars sub care
Parintele tău zace ucis, fără suflare,
Va da şi flori şi frunze, etern fiind udată
Cu apa cea din vale în gura ta carată.
Iar păn-atunce, iasmă ce a născut Pacatul,
Legată-n înfrăţire cu Răul nempăcatul,
În viaţă şi-n mormîntu-ţi în veci să nu guşti pace
Şi cugetul din tine s-auzi că nu mai tace.
Să nu priveşti tu cerul şi omenirea-n faţă !
De foc să-ţi fie apa, şi soarele de gheaţă !
Să bată-n tine biciul urgiilor turbate
Păn' n-a mai fi pe tine loc unde a mai bate !
Toţi şerpii de pe lume să iasă-n a ta cale !
Sa-ntîmpini numai ură, să nu simţi decît jale !
Să chemi cumplita moarte, şi ea, l-a ta chemare,
Să rîdă, să te lase luptînd cu-a ta mustrare,
Încît s-ajungi tu însuţi a te feri de tine
Prin ultima ta crimă, uciderea de sine !
Blăstem ! blăstem pe capu-ţi în lunga vecini[ci]e !
A ta cenuşă peară în vînt şi neagră fie !» [1]

[1] Cenuşa celor buni e albă, cenuşa celor răi e neagră (credinţă populară).

PEDEAPSA

Trecut-au jumătate de secul pe-astă lume.
Din codru nu rămas-au decît hidosu-i nume ;
Pe unde-au fost odată stejarul, bradul, plopul,
Desime urieşă ce-au înfruntat potopul,
E numai cîmp de petre, gol, trist, secat de soare
De care fug şi vulturi şi feare răpitoare.
Nici scaiul, nici urzica, pe sînul lui nu creşte,
În veci dorita ploaie, nici roua nu-l stropeşte,
Iar dac-un nor se sparge deasupră-i cîteodată,
Cu lacrimi lungi de sînge e ploaia-amestecată.
De cîmpul cel de groază chiar gîndul se fereşte ;
Chiar crivăţul pe margini din zboru-i se opreşte,
Atît este de mare pe locul de-anatemuri
Urgia nempăcată cereştilor blastemuri !

Şi însă-un om, în soare, om singur... cine-ar crede ?
Pe-a dealului cărare un om acum se vede !
Bătrîn ca lumea, gîrbov, sub vîntul relei soarte,
El pare că de seculi au fost uitat de moarte.
Pleşuv, pe a lui frunte pîrlita, nesenină,
Trec nori de gînduri negri sub carii ei ne-nclină,
Şi desele zbîrcele pe ea sînt împletite
Precum o ţesătura de fire încîlcite.
Sprîncenele lui albe pe ochii lui se pleacă,
Lăsînd de-abie prin ele lumina ca să treacă,
Iar barba-i lungă, aspră se tîrîie-n carare
Pe cînd el se tot urcă pe brînci, fără-ncetare.

De-o jumătate secul, sub gîndul ce-l omoară,
El în genunchi se suie, şi în genunchi coboară
Pe culmea vîrfuită cu o neagra buturugă,
Şi tot şopteşte-n sine o mult duioasă rugă.
Sărmanul ! merge-n vale de-şi umple gura plină
Cu apă din izvoare, vioaie, cristalină,
Apoi se-ntoarce iaraşi la deal, pe culmea arsă,
Şi-ncet la rădăcina copacului o varsă,
O varsă toată, toată, făr-a lăsa din gură

Să lunece în peptu-i macar o picătură ;
Dar, vai ! trec nopţi, trec zile, trec ani, şi cît munceşte
Zadarnic ! buturuga nu mai reînverzeşte !

VI

IERTAREA

Azi cerul e mai aspru ! cad raze înfocate,
Şi setea linge peatra izvoarelor secate !
O gură, numai una de apă mai rămîne...
Bătrînul, neiertatul, cu focul în plămîne,
O soarbe-n gură-i, pleacă, se urcă iar din vale,
Tîrîndu-se pe coate, pe brînci în cruda-i cale,
Şi rupţi îi sînt genunchii, şi rupte-a sale coate,
Şi sîngele-i se scurge, şi cade, nu mai poate,
Căci drumul se lungeşte cu cît şi setea-i creşte...
Dar iată că la mijloc de cale se opreşte !

El vede-o păsărică pe jumătate moartă ;
În palmă-i o cuprinde, la gura lui o poartă
Şi cu o picătură prielnic o adapă.
Făr-a-nghiţi, sărmanul, măcar un pic de apă !

Renvie păsărica încet din amorţire
Şi-n ceruri se înalţă cu-o vie ciripire.

Minune !... iată cerul deschis se ilumină
De-o tainică-auroră, feerică, divină,
Atît de strălucindă, cît însuşi mîndrul soare
Se stinge ca steluţa l-a soarelui splendoare,
Ş-un glas pătruns de milă, duios de bunătate,
Din cer grăieşte : «Sînger ! iertat eşti de păcate !
Mult rău o faptă bună în ceruri cumpăneşte ;
O biată păsărică de munci te izbăveşte !»

Grui-Sînger nalță fruntea... El vede cu uimire
Pe fața părintească o dulce-nduioșire ;
El vede-a lui victime cu îngeri adunate
În brațele deschise chemîndu-l ca pe-un frate ;
Și vede ca prin farmec pe trunchiul fără viață
Crescînd vlăstări frumoase cu veselă verdeață,
Și-n vîrf o floare albă ce cade pe-a lui frunte
Ca semn de încetare a chinurilor crunte.
Iertatul zice : «Doamne ! părinte !... îndurare !...»
Și cade și se stinge cu-o lină suspinare.

Se spune că pe locul unde-au murit sărmanul
Un arbor mic, sălbatic, răsare pe tot anul,
Avînd o păsărică în vîrf, cu glas de înger...
El poartă poame roșii și numele de Sînger. [1]

Mircești, 1875

Convorbiri literare, 1 iunie 1875

LEGENDA CIOCÎRLIEI

Lie. Lie
Ciocîrlie,
Zbori in soare
Cîntătoare
Și revină
Din lumină
Pre pămînt
Cu dulce cînt !
(Poporal

I

De cînd erau ca iarba anticii codri deși
Și mici ca moșunoaie Carpații uricși,
Și văile profunde, și latele vălcele
Ca pe o apă lină ușoare vălurele ;

[1] Copăcel care produce struguri de fructe sălbatice, roșii.

De cînd în lume lupii erau păstori de oi
Şi urşii cu cimpoaie mînau cirezi de boi ;
De cînd purta-n cosițe Ileana Cosînzană,
O floare cîntătoare, o floare nazdravană,
N-au fost copilă-n viață mai dulce, mai aleasă
Decît frumoasa Lia, fecioară-mpărătească !

Născută-n faptul zilei cu fața-n răsărit,
Luceferii văzînd-o, mai viu au strălucit,
Ferice de-a atinge cu-o rază argintie,
Cu ultima lor rază aşa minune vie.
Şi astfel, de lumina cerească dismierdată,
Ea, răsărind ca floare, au înflorit ca fată,
Ş-acum e fala lumii, a minții încîntate,
A inimilor farmec, a ochilor mirare.
Tot omul care-o vede, rapit, uimit simțeşte
Că parcă se renaşte, că inima lui creşte,
Că trece lin din iarnă în dulce primavară,
Că mii de paseri cîntă în sînu-i şi pe-afară.

Ea are-o față albă de flori de lăcrimioare
Şi ochi cereşti, albaştri ca floarea de cicoare,
Ş-un păr ce străluceşte pe fruntea sa balaie
Căzînd, fuior de aur, de-a lung pănă-n călcaie.
Încît pe cîmpul verde cînd trece zîmbitoare
Se pare c-o urmează prin aer fulgi de soare.
Ea poartă haine scumpe, uşoare, descîntate,
Din fire de painjen țesute şi lucrate,
Prin care tainic saltă luciri de forme albe,
Comori atrăgătoare ca visurile dalbe,
Precum acele slabe văpăi tremurătoare
Prin frunze răspîndite de luna gînditoare.
Aprinşii ochi ai nopții în giuru-i scînteiază,
Formînd cununi de raze pe fruntea-i ce visează,
Şi lunecă pe sînu-i, rai alb de fericiri,
Voind ca să pătrundă prin ițele subțiri.
Seninul dulce-al zilei, rîvnind acea minune,
Din soarele-răsare, şi păn' la soare-apune
Se-ntinde pe deasupră-i cu bolta lui rotundă,

Voind să-i fac-un templu în care s-o ascundă.
Şi-i zice : «Însuşi cerul spre tine se înclină...
Frumseţa-i o coronă pe frunte de regină !»

II

Şi mers-au vestea-n lume, trecînd din gură-n gură
Că Lia fură ochii, şi minţile le fură ;
Şi dus-o-au pe aripi în locuri departate
Cucoarele-n triunghiuri prin aer înşirate;
Şi spus-au vîntul ager, în veci neodihnit,
Că nu-i copilă alta mai dulce de iubit.

În grabă alergat-au din toate-a lumii zări,
De peste munţi, din funduri, de peste nouă mări
Cei mai viteji şi mîndri feciori de împăraţi,
Vrăjiţi de-a fi pe viaţă de Lia fărmecaţi.
Venit-au Roşul, craiul înaltelor lungi plaiuri,
Şi Albul ce domneşte pe douăzeci de raiuri,
Şi Peneş-împăratul, arcaş cu ochiul ţinteş,
Ce are-n tolbă fulgeri şi-n grajdi pe calmul Vinteş ;
Şi alţii, mulţi ca frunza, mînaţi de-a lor iubire
Cu Lia dragalaşă să cate împeţire.
Dar nici îşi pleacă ochii la ei frumoasa fată;
Cum nu se uită crinul la iarba cea uscată,
Ci vecinic ea priveşte cu drag la mîndrul soare !
Şi, tot privind lumina din faţa-i arzătoare,
Cu lacrimi i se umple albastrii ochi frumoşi.
Ei plîng !... de ce plîng însă luceferii duioşi ?
De mult privit în soare, sau de o jale-ascunsă,
De-o gingaşă dorinţă, de-o taină nepătrunsă ?

Ah ! taina ei n-o ştie nici zîna ce-o iubeşte,
N-o ştie căpătîiul pe care odihneşte,
Nici apa ce oglindă obrazu-i la trezie,
Nici cerul, nici pămîntul !... dar umbra sa o ştie !

Ades copila, pradă gîndirii ce-o răpeşte,
Se scaldă în lumină, cu soarele grăieşte
Şi zice : «Tu, al lumei monarc strălucitor !
O ! splendidă comoară de viaţă şi amor !
Tu, ochi deschis în ceruri să vadă-a mea iubire !
Tu, singura-mi dorinţă, tu, dulcele meu mire !
Pleca-voi, ah ! pleca-voi, luînd urmele tale,
Să te-ntîlnesc ferice, să te culeg în cale,
Să fii al meu şi numai al meu, o ! mîndre soare,
Să nu mai plîng de moarte cînd tu săruţi o floare,
Căci te urăsc atunce... cu dragoste şi dor,
Şi văd că de-acea ură duioasă am să mor !»
Ea zice şi se simte de raze inundată.
Iar umbra ei suspină în urmă-i tupilată :
«Ah ! draga mea stăpînă ! Ferească Domnul sfîntul
De-a-ţi asculta îndemnul, de-a-ţi împlini cuvîntul,
Căci vai de-acel ce-apucă pe-a soarelui carare !
El intră-n cale lungă ce capăt nu mai are
Şi unde începutul se leagă cu sfîrşitul,
Şi unde-şi perde mintea şi paşii rătăcitul.
Ah ! Lia, te gîndeşte că soarele-i cu dar
De viaţă şi de moarte, că-i dulce şi amar !
El dă junie lumei, iubire, fericire,
La plînte, cuiburi, inimii el dă însufleţire,
Dar raza-i ce învie e rază şi de foc
Ce arde crinul fraged şi tristul siminoc,
Şi rîurile soarbe, şi paseri săgetează,
Şi umbra o înghite cînd soarele-i amează.»
«Ah ! fie oricum fie ! răspunse-n grabă Lia.
Durerea fie-mi parte sau fie-mi bucuria,
De-oi şti că-n a mea cale voi face totdeauna
Din şepte nopţi o noapte, din şepte zile una,
M-oi duce mult departe c-un răpide avînt,
Departe, unde cerul se lasă pe pămînt,
Pe unde munţii falnic apar ca nourele,
Pe unde stau de vorbă la umbră flori cu stele.
M-oi duce, duce, duce, păn' mi-oi găsi ursitul
Ş-oi sta gură la gură cu soarele iubitul,
Căci vreu să-i privesc faţa ca să-mi alin durerea;

Să văd curgînd din buze-i cuvintele ca mierea !»
«Amar de tine, Lie ! o ! Lie,-amar de mine !
Dar fie ! unde-i merge, şi eu mă duc cu tine...»

III

În revărsatul zilei, cînd nasc a vieţii şoapte
Şi lin se dezveleşte seninul cer din noapte,
Pe cînd lumina-i sură, plapîndă, răcoroasă
Şi somnul îşi destinde aripa somnoroasă,
Frumoasa Lie pleacă pe Graur, calu-i şarg,
Ce zice că pămîntul nu e destul de larg,
Şi zboară fără saţiu, luîndu-şi iute zborul,
Ca vîntul şi ca gîndul, ca spaima şi ca dorul.
El fuge pe sub soare, el fuge pe sub lună
Şi pere într-un fulger cum pere vestea bună ;
Şi trece pe sub nour, şi trece pe sub stea
Clipiş, cum se strecoară prin oameni vestea rea !
    Se duce calul Graur spre codrii de stejari
În care greu se luptă balaurii cei mari
Cu pajuri nazdravane născute-n ceea lume ;
Prin locuri unde şerpii brilianturi fac din spume
Şi zmeii fac palaturi de-argint cu turnuri dese,
Ca-n ele să ascundă frumoase-mpărătese.
El trece prin poiene cu tufe aurite
În care se alungă şopîrle smălţuite
Şi blînde păsărele ce cîntă-n cuibul cald,
Avînd rubine pliscuri şi ochii de smarald.
Acolo vîntul serii prin frunze-alene zboară,
Lovind încet de umbră aripa lui uşoară,
Şi iarba, chemînd vîntul din ziori ca s-o dismierde,
Se mişcă-n vălurele precum o apă verde.
El trece peste rîuri ce curg necontenit
Ca zilele senine a celui fericit.
Şi apa-ndeamnă fata pe maluri să se culce,
În ea să se oglinde, s-o facă apă dulce.
    Zadarnic ! ea-nainte, nainte mereu pasă
Ca omul cu grăbire mînat de dor de casă,
Şi de trei ori trei zile şi nopţi de trei ori trei
Ea lasă somnul dulce să peară-n urma ei.
Şi astfel tot pe cale, cu ochii ţintă-n soare,

Cu coamele-i lucioase în vînt fîlfîitoare,
Ea pare şi dispare, răpită de cal Graur,
Precum un vis ferice într-un vîrtej de aur.
Dar după multă trudă şi mult amar de cale,
Odată cu amurgul ajunge într-o vale,
O vale înverzită ce se uneşte-n zare
Cu-albastra, zgomotoasa, clocotitoarea mare.
Acolo calul Graur îşi încetează zborul,
Nemaiavînd pămînturi să bată cu piciorul,
Iar Lia se coboară cu grabă de pe cal
Şi merge de se pune pe-al mării verde mal,
Privind cu dor la raiul din fundul departat
Pe care se ridică al soarelui palat.

«Pe unde-ţi merge gîndul stăpîna mea iubită ?»
O-ntreabă glasul umbrei de cale obosită.
«Ah ! dragă sorioară ! duioasa Lia zice,
Zăreşti în departare cea insulă ferice
Plutind sub cer albastru pe-a mării albăstrime ?
Vezi tu colo, în zare, colo, pe-o înălţime,
Acel palat de aur, cel cuib de străluciri,
Cu poarta de rubinuri şi stîlpii de safiri ?
Acolo-mpărăţeşte frumos ursitul meu,
Acolo-mi zboară gîndul, acolo eu mă vreu !
Dar cum să fac, vai mie !... ah ! calul meu nu poate
Să calce şi pămîntul, şi mările să-noate !»
«Stăpînă ! zice Graur, ce nu pot eu pe lume
O poate al meu frate, născut pe-a mării spume.»
Cum zice, cum nechează...
Din marea cea profundă
O volvură se-nalţă şi iese-un cal în undă,
Cu ierburi şi mărgeanuri avînd coama-mpletită,
Şi solzi de-argint pe spate, şi palmă sub copită.
Zărindu-l, Lia vesel de cale se găteşte,
Dar cînd e ca să plece şi cînd se despărţeşte
De Graur, ea-l sărută, pe coardă-l mai dismiardă
Şi-l cheamă drag pe nume şi plînge c-a să-l peardă.
Apoi se-ntoarce iute la mal, şi iute sare
Pe noul cal ce-o poartă uşor pe-a lui spinare.
Şi umbra ei rămîne pe mal înstrăinată.
Şi Graur se afundă în zarea nourată.

IV

Prin valuri spumegoase ce-n giuru-i se alină
Cîntînd o melodie simfonică, marină,
Ajunge Lia grabnic la insula dorită,
A cărei iarbă vie cu raze-i altoită,
Copila-n haine mîndre de fiu împărătesc
S-afundă în lumină, dar chipu-i îngeresc,
Dar mersu-i plin de farmec, cu pas legănător,
O spun mai mult că-i fată decît că e fecior.
Ea intră în palatul acel de feerie
Cu inima-n bătaie de dulce bucurie,
Dorind ca să-ntîlnească, temînd de-a întîlni
Pe-acel care-au vrăjit-o aicea de-a veni,
Şi iată că zăreşte a lui bătrînă mamă.
Cu genele căzute pe ochi ca o naframă !

De cînd nu era încă pămîntul care este,
De cînd tot ce e-n lume era numai poveste
Şi raza de lumină şi razele căldurei
Erau comori ascunse în haosul naturei,
A splendidului soare ferice născătoare
Trăieşte-n luminoasă şi magică splendoare,
Dar tristă şi orbită de vecinica-i lucire,
Acum ea nu mai poate pe soare să-l admire.
Şi-i este scris de soartă atunci numai să vadă
Cînd fiul ei în cursă ar fi espus să cadă.

Sărmana-ncet aude sunînd pasuri străine,
Tresare şi întreabă : «Ce om, ce fiară, cine
Au îndrăznit să vie aice, ş-a pătrunde
În locuri necalcate de pas de om ; pe unde
Nici paserea măiastră a trece nu-ndrăzneşte,
Nici doru-n rătăcire perdut nu se opreşte ?»
Copila tremurîndă s-apropie şi zice :
«Sînt om cu gînduri blînde venit din lume-aice.»
«De eşti fecior, replică bătrîna îngrijită,
Să-ţi fie calea floare şi urma înflorită,
Şi-n viaţă să ai parte de soacră iubitoare

Şi de nevastă dulce, frumoasă, zîmbitoare ;
Iar dacă eşti tu fată, precum te-arată glasul,
Pe urma ta uşoară întoarce-ţi iute pasul
Şi pei din aste locuri neatinse şi curate,
Domnite de-al meu soare, copil fără păcate !»
. . . .

Copila spaimîntată cu dorul ei se ceartă,
Ar vrea, ar vrea să fugă, dar inima n-o iartă ;
Cînd iată că s-aude în lunga departare
De cai venind spre casă voioasă nechezare,
Şi iată că palatul se umple deodată
Cu zilnica lumină din lume adunată ;
Căci soarele apune, lăsînd de-a lung pe ceruri
Clipirile de stele ş-a umbrelor misteruri.
El vine şi apare atît de luminos,
Că-ntunecă vederea cu chipul său frumos.
«Bine-ai venit, copile, de mult înstrăinat !
Îi zice blînda mamă c-un dulce sărutat.
Te bucură de oaspe venit de pre pămînt,
Un oaspe blînd la suflet şi gingaş la cuvînt !»

În giuru-i mîndrul soare se uită cu mirare...
El vede şi nu crede, îi pare că îi pare
Şi simte-un neastîmpăr în inima-i vergină
Sub galişa ochire a fetei ce suspină.
Apoi, luînd de mînă pe Lia tremurîndă :
«Oricine-ai fi, el zice, fiinţă, tu, plăpîndă !
Durerea omenească în veci să nu te-ajungă,
Şi fie-ţi scurt necazul şi fericirea lungă !
Pe flori de primavară obrazu-ţi să se culce,
Şi fie-ţi dulce viaţa şi moartea fie-ţi dulce !»
Copila îl ascultă perdută în estaz,
Cu zîmbetul pe buze cu lacrimi pe obraz,
Şi zice : «Mîndre soare ! lasat-am scumpa ţară
Şi casa părintească în timp de primavară,
Cu dor să vin la tine, de-aproape să te-admir ;
Şi-n calea mea grăit-am cu flori de trandafir,
Cu rîuri şi cu nouri, cu fluturi şi cu stele ;
Grăit-am şi cu vulturi, cu şoimi, cu rîndunele,

Cu tot ce putea-n lume de tine să-mi grăiască,
Ş-acum îţi zic eu ţie în limba omenească :
Minune mult iubită ! Lumină de lumine !
Ah, inima mă poartă să stau în veci cu tine !»

Şi soarele şi Lia, păreche de iubire,
În ochi aprinşi de doruri îneacă-a lor privire,
Zîmbind unul la altul cu-nduioşire multă.
Iar mama ce nu-i vede, dar care îi ascultă,
Grăind cu mintea, zice : «Să fiu oare-nşelată ?
Acest străin să fie oare-fecior, sau fată ?
El are glasul dulce, prea dulce, prea duios
De cînd au dat cu ochii de fiul meu frumos !»
Apoi, mai stînd pe gînduri, adaoge-n tristeţă :
«Ah ! unde mi-e vederea din dalba tinereţă !...
Amar de cine are pe ochi un negru nor
Cînd inima presimte !... E fată, sau fecior...
La noapte voi aşterne în patu-i albe flori ;
De-a fi barbat, sub dînsul peri-vor până-n zori,
Iar de-a fi fată, ele, de sînul ei lipite,
În faptul dimineţii vor fi mai înflorite.»
Bătrîna-n neastîmpăr se duce şovăind,
Condusă de-a ei cîrjă prin umbră pipăind.

Atunci voiosul soare, simţind o nouă viaţă,
O ia pe Lia-n braţe şi o sărută-n faţă
Şi-i zice cu-nfocare : «Iubita mea mireasă,
În lumea pămînteană ai fost împărătească ;
De-acum tot împreună gustînd cerescul bine,
Eu lumina-voi cerul, şi tu, dragă, pe mine».
Copila varsă lacrimi ; uimită ea simţeşte
Că inima-i ferice în sînu-i se topeşte
Ca ziua cea de vară cînd razele se scurg
Topindu-se în umbra adîncă din amurg.
Şi astfel dragalaşii de-a lor iubiri au parte...
Iar cînd le spune noaptea că-i timp a să desparte
Nici unul n-are gîndul să facă începutul,
Să rupă lanţul dulce ce-i leagă cu sărutul !

V

A doua zi, pe timpul minunilor visate,
Cînd faptul dimineții la ușa nopții bate,
Bătrîna mamă, trează de grija ce-o domină,
Simțește că e-n lume o stranie lumină.
Ea merge cu grăbire la patul unde crede
C-au trebuit să doarmă străinul... și ea vede
(Căci dragostea de mamă o face-acum să vadă),
Ea vede-n așternutu-i flori vii ca de zapadă.
«Ah ! zice cu durere ; nici una nu-i uscată !
Nici una vestezită ! Străinul oaspe-i fată !»
Apoi, în tulburarea-i de crudă presimțire,
Înalță ochii-n ceruri și vede cu-oțerire...
Ce vede ?
Pe zenitul adînc, înflacarat,
Mărețul soare plană ! și caru-i înhamat
Cu nouă cai de raze, ce-n spațiu l-au răpit,
Cutrieră cerescul întins nemărginit.
Zbor caii lăsînd rîuri de foc în urma lor
Și frîiele scapate de-a lung în aer zbor ;
Iar soarele ferice, dînd lumilor uitare,
Cu Lia leganată pe sînul lui apare,
Și lumile-nundate sub flacări arzătoare
Privesc cu îngrozire alt soare lîngă soare...
«Blăstem ! strigă bătrîna, blăstem pe capul tău
Tu, care-mi răpești viața, răpind pe fiul meu !»
Și mama cade moartă !
Ea cade ! dar urgia
Dar cruntul blăstem zboară, se suie păn' la Lia.
Ș-a soarelui mireasă lovită, fulgerată,
Din ceruri cade-n marea lucind ca o săgeată.

. . . .

Ah ! mare i-au fost visul și scurtă fericirea !
Iubirea i-au dat moartea și moartea nemurirea !
Iar sufletu-i ferice luat-au forma vie
De-o mică, dragalașă, duioasă ciocîrlie
Ce vecinic către soare se-nalță-n adorare,
Chemîndu-l, primăvara, cu dulcea ei cîntare !

1875, mai

Convorbiri literare, 1 iunie 1875

LEGENDA LĂCRIMIOAREI

I

În rai nici o minune plăcută nu lipsea.
Văzduhul lin, răcoare, a crini amirosea.

Căci albele potire în veci tot înflorite
Scoteau din a lor sînuri arome nesfîrşite.

Lumina era moale şi-ndemnătoare şopţii.
Nici noaptea urma zilei, nici ziua urma nopţii.

Prin arbori cîntau paseri, prin aer zburau îngeri,
Şi nu găseau răsunet în el a lumii plîngeri ;

Căci scris era pe ceruri, pe frunze şi pe unde :
«Nici umbra de durere aice nu pătrunde».

Pe maluri verzi, frumoase, de rîuri limpezite,
Stau sufletele blînde, iubinde, fericite,

Gustînd în liniştire cereasca veselie
Ce-n fiecare clipă cuprinde-o vecinicie.

Dulce-adăpost de pace, grădină-ncîntătoare...
Avea orice minune, dar îi lipsea o floare.

II

Şi iată că soseşte un oaspe de pe lume,
Un suflet alb şi tînăr pe-un nor de dulci parfume ;

Ia sufletele toate îi ies lui înainte,
Primindu-l cu zîmbire, cu gingaşe cuvinte,

Şi-i zic : «În raiul nostru bine-ai sosit, copile !
Curînd plecaşi din viaţă ! Nu plîngi a tale zile ?»

«Nu, căci am dat o clipă de viaţă trecătoare
Pe alta mai ferice şi-n vezi neperitoare.»

«Şi nu ţi-e dor acuma de lumea pămîntească ?»
«Nu căci mai mult îmi place întinderea cerească.»

«Cum ? Nu laşi nici o jale pe urma ta duioasă ?»
«Ah ! las o mamă scumpă, o mamă drăgăstoasă
Şi vecinic după dînsa voi plînge cu durere !»

Zicînd, copilul plînge, lipsit de mîngîiere,
Şi lacrimile-i calde se schimbă-n lăcrimioare.

De-atunci nu mai e lipsă în rai de nici o floare !

Convorbiri literare, nr. 3, iunie 1875

CUZA-VODĂ

3 15 mai 1873

Văzutu-te-am în pace suind scara măririi
Şi-n pace luînd calea augustă—a nemuririi,
O ! scump amic, domn mare, o ! nume cu splendoare
Sădit pe miriade de libere ogoare !

O clipă apărut-ai în plaiul veciniciei
Şi vecinice mari fapte lasat-ai României,
Nălţînd din părăsire antica-i demnitate
Prin magica *Unire* şi sacra *Libertate*.

Ca norul plin de mană ce trece şi revarsă
O ploaie roditoare pe brazda care-i arsă,
Şi, stînd apoi deoparte, în urma lui priveşte
Cum brazda se deschide şi cîmpul înfloreşte,

Aşa şi tu din ceruri ai dulcea mîngăiere
Să vezi a ţării tale frumoasă renviere,
Tu, ce-ai stîrpit cu sceptrul, unealtă de rodire,
Din suflete şi cîmpuri sămînţa de şerbire,

Acum te odihneşte gustînd eterna pace
În taina maiestoasă a morţii care tace,
Lăsînd o lume-ntreagă la tine să gîndească
Ş-a ta legendă, *Cuza !* cu falǎ s-o rostească...

Sînt nume destinate, ca numele tău mare,
Să steie neclintite pe-a Timpului hotare
Şi vecinic să răspîndă o falnică lumină
Pe seculii ce-n umbră, trecînd, li se închină !

Ruginoasa

Opere complete (III), 1875

LEGENDE NOUĂ

CÎNTICUL GINTEI LATINE

Latina gintă e regină
Între-ale lumei ginte mari ;
Ea poartă-n frunte-o stea divină
Lucind prin timpii seculari.
Menirea ei tot înainte
Măreţ îndreaptă paşii săi.
Ea merge-n capul altor ginte
Vărsînd lumină-n urma ei.

Latina gintă e vergină,
Cu farmec dulce, răpitor ;
Străinu-n cale-i se înclină
Şi pe genunchi cade cu dor
Frumoasă, vie, zîmbitoare,
Sub cer senin, în aer cald,
Ea se mirează-n splendid soare,
Se scaldă-n mare de smarald.

Latina gintă are parte
De-ale pamîntului comori
Şi mult voios ea le împarte
Cu celelalte-a ei surori,
Dar e teribilă-n mănie
Cînd braţul ei liberator
Loveşte-n cruda tiranie
Şi luptă pentru-al său onor.

În ziua cea de judecată,
Cînd faţă-n cer cu Domnul sfînt,
Latina gintă-a fi-ntrebată
Ce au făcut pe-acest pămînt?
Ea va răspunde sus şi tare:
«O! Doamne,-n lume cît am stat,
În ochii săi plini de-admirare
Pe tine te-am reprezentat!»

Mirceşti

Timpul, 18 mai 1878

HODJA MURAD-PAŞA

Vizirul sultanului Ahmet — 1604

Hodja Murad, vizirul sultanului Ahmet,
Avea trei fii războinici vestiţi: Ghiun, Ild, Djennet [1],
Trei şoimi, trei lei, trei fulgeri, trei flori din toamna vieţii,
Iubirea, mîngăierea şi fala bătrîneţii.
Cînd îi privea în pace la umbră adormiţi,
Curgeau duioase lacrimi din ochii lui ţintiţi,
Şi-n inima-i de tată, plăpîndă, simţitoare,
Ca-n raiul lui Mohamed era dulce răcoare;
Iar cînd, viteji, în focuri se aruncau tustrei,
Îşi netezea el barba zicînd: «Ei sînt ai mei!»

Mult timp Murad în lupte tocindu-şi iataganul,
Mărise, apărase întreg Aliotmanul [2],
Şi-n Asia supusă clădind movili de morţi,
Luase titlul falnic de *Spada Naltei Porţi.*
Poporul însă, prada urgiei, ce-l văzuse
Săpînd gropi largi şi dese pe care le umpluse
Cu sute, mii cadavre, toate-aşezate-n snopi,
Mai drept îl poreclise: *Crunt săpător de gropi* [3]...

[1] *Ghiun*: ziuă; *Ild*: fulger; *Djennet*: rai.
[2] Numele Imperiului Otoman.
[3] Lamartine, *Istoria Turciei.*

Într-unul din acele războaie sîngeroase
În care moartea oarbă cosea cu mii de coase,
Pe locul ce se-ntinde în jur de Diarbekir,
Alăturea cu-o groapă şedea asprul vizir.
În faţă-i ienicerii, mult crîncenă potaie,
Păzeau o tristă gloată de robi prinşi în bataie,
Meniţi să umple groapa cu trupurile lor
Sub apriga privire lui Hodja-nvingător.

Optzeci de ani pe umeri şi splendida-i armură
Plecau sub grea povară mareaţa lui statură.
Dar ochii săi în flacări luceau şi alergau
La fiii lui ce-n zare pe duşmani alungau,
Şi răpide din zare veneau să s-odihnească
Pe trista hecatombă din groapa vizirească.
Călăii, roşi de sînge, la semnu-i se-ndemnau,
Pe robii toţi de-a rîndul îi descăpăţinau
Şi trupurile calde ce îmbatau omorul
Cadeau în groapa largă împinse cu piciorul ;
Iar Hodja, fără milă la strigăt de aman [1],
Rostea cu glas fanatic verseturi din *Coran*...

Iat-un spahiu călare ce trece-n răpegiune
C-un prunc culcat pe braţe-i, frumos ca o minune !
Vizirul îl zăreşte şi-ntreabă pe spahiu :
«Unde-ai găsit, Hassane, odorul acest viu ?»
Hassan plecat depune pe cîmpul ud de sînge
Copilul, rod în floare, ce tremură şi plînge,
Se-nchină şi răspunde : «Găsitu-l-am sub cort,
Lipit de al său tată creştin, în luptă mort».
Vizirul se încruntă : el strigă : «A ! muiere !
De şerpi plini de otravă ai milă şi durere ?
Ucide-l...»
«Eu ? replică spahiul revoltat,
Eu să ucid orfanul la sînul meu purtat ?
L-am dăruit cu zile şi vrei să-mi întorc darul ?
L-am sărutat, ş-acuma să-nfig în el pumnarul ?...

[1] *Aman :* termin ce însemnează a cere iertare.

Allah ! în care timpuri ajuns-am noi de vii,
Bătrînii dac-ordonă ucideri de copii ?
Allah, Allah ! cum poate o frunte maiestoasă
Să-ncuibe-o cugetare atît de fioroasă ?
Cum ?... barbă-atît de albă şi cuget înăsprit ?
Cum ?... tu, vizir ! tu, hodje [1] ! şi ochiul tău orbit
Nu vede-n pruncul fraged un oaspe de iubire
Sacrat prin inocenţă şi prin nenorocire ?
Blăstem pe a ta gură ! blăstem pe gîndul tău !
Copil cine ucide îşi perde neamul său !»

Spahiul nobil saltă pe cal şi-n cîmp dispare,
Lăsînd în minţi şi inimi o rece-nfiorare,
Iar micul înger cheamă, oftînd, cu jalnic glas,
Pe tata lui, sărmanul ! departe-acum rămas.

Vizirul stăpîneşte mănia lui ferbinte,
Zicînd : «Nefericitul Hassan !... e scos din minte !»
Apoi, către ciauşii cu nume de caplani [2] :
«Din voi care voieşte cincizeci de pungi de bani
Pe-acest pui de năpîrcă să vie să-l omoare !»
Ciauşii răspund : «Leul nu calcă pe o floare !»

Vizirul zice iară : «Solaci, spahii, neferi [3],
Voi toţi vultani de pradă, voi aprigi ieniceri,
Vă dau a mele haine, vă dau a mea comoară,
Şi sabia-mi, şi cortul, şi calul meu ce zboară
De mi-ţi ucide-acuma pe-acest prunc de ghiaur...»
Toţi stau în neclintire ca statui împrejur.

Un singur, calău negru, cu buze sîngerate,
Cu peptul gol, cu braţe lungi, groase, încordate,
S-apropie în grabă de bietul copilaş ;
Dar pruncul la el cată atît de drăgalaş

[1] *Hojde :* perceptorul sultanului.
[2] *Caplan :* tigru.
[3] *Solaci, spahii :* corpuri de ostaşi.

Ş-atît de blînd, drăguţul, călăului zîmbeşte,
Cît negrul scapă arma din mînă, se uimeşte
Şi fuge cu-oţerire, nebun, răcnind : «Nu vreu
Nici haine, nici comoară !... mai bine să mor eu !»
Atunci vizirul, tigru turbat de a sa ură,
Scrîşnind din dinţi sălbatic, făcînd clăbuci la gură
Se scoală în picioare, teribil, nalt, semeţ,
Şi fulgeră armata c-un ochi plin de dispreţ.
El strigă : «O ! nemernici, o ! tristă seminţie !
Arslanii [1] lui Mohamed cu cîni au prins frăţie !
Mişei cu pept de tauri şi inimă de miei,
Lupi fără dinţi în gingeni ! Mişei, mişei, mişei !
Un slab copil de lapte, un fir de iarbă crudă,
Vă frînge-n mînă pala de sînge încă udă ?...
Uitaţi c-această fiară cu chip viclean şi blînd
Menită-i ca să crească precum un negru gînd,
Un gînd de răzvrătire, un gînd de răzbunare ?...
Amar de capul vostru cînd fiar-a creşte mare !
O ! sfînt profet ! fii martur din lumile cereşti
Că singur eu, eu singur în zile bătrîneşti
Respect şi-ţi apăr legea de limbile pizmaşe,
Zdrobind în ou pe şerpe şi pe ghiaur în faşe !...»
El zice, se răpede ş-apucă blasfemînd
Cu mîna-i tremurîndă copilul tremurînd,
Înfinge-a sale unghii în carnea lui de spumă
Şi pe-ale gropii margini îl pleacă şi-l zugrumă !...

Grozav spectacol ! Cerul se-ntunecă de-un nor !...
Copilu-n sînul morţei adoarme zîmbitor
Şi sufletu-i se-nalţă l-a cerului altare !...
Iar Hodja fanaticul rămîne-n exaltare !
Dar iată că pe cîmpul de sînge aburind
Se văd trei cai în fugă sărind şi tîriind
Trei palide cadavre a trei viteji de oaste,
Străpunşi de iatagane în pepturi şi în coaste.
Ei vin din zarea roşă nebuni, înspăimîntaţi
De morţii ce-i urmează prin ţărnă răsturnaţi,
Ş-alăture cu groapa ei se opresc... Deodată

[1] *Arslan* : leul.

Un răcnet se ridică şi-n groapa blăstemată
Mort cade cruntul Hodje, vizirul lui Ahmet.

Acele trei cadavre erau : Ghiun, Ild, Djennet !

Mirceşti, ianuarie 1876

Convorbiri literare, nr. 1, 1 aprilie 1876

GARDA SARAIULUI

Selim sultanul doarme pe patu-i de plăceri,
Avînd un scut puternic de crînceni ieniceri,
Ce stau veghind la poarta saraiului de pază.
Sultanul doarme-n pace şi gîndu-i nici visează
Că însuşi ienicerii jurat-au pe Allah
Să deie pradă morţei viziri şi padişah [1] !...
E cerul fără stele ; întreg Stambulul tace.
Precum un mut gigantic, perdut în umbră zace
Temînd să nu deştepte şahinul pînă-n zi...
Cînd leul odihneşte, e bine-a nu-l trezi.
Saraiul pe o culme se-nalţă şi apare
Ca o fantasmă neagră ce dă înfiorare.
Locaş de feerie, minune-orientală,
Rai luminat în sînu-i de-o rază infernală...
Gîndirea spaimîntată în laturi stă de el,
Căci pe sub cer deasupra-i pluteşte Azrael [2].
Şi însă prin tăcere o tristă cucuvaie
Suspină-n miezul nopţei pe-a lui Selim odaie,
Şi valurile negre de-a lungul în Bosfor
Şoptesc un vaiet jalnic şi mult întristător.

Deodată, pe cînd somnul şi ochi şi minte fură,
A curţei poartă sună de-o surdă lovitură...
Pe loc, toţi ienicerii de pază, deşteptaţi,

[1] Sultanul poartă glorioasele titluri de *padişah*, de *şah-şahin*, de *sahi alem penah*, de *sahin-sahi* etc.
[2] *Azrael* : înger.

Saltă-n picioare, gata de luptă, înarmați,
Ș-Abdul-Aga, Nakibul [1], în chioșc deasupra porții
Se urcă fără grijă de întîlnirea morții.
El vede-n piața largă și vede-n fund pe stradă
De umbre înarmate o tainică grămadă
Venind prin întuneric cu zgomot năduşit...
Torent de răzvrătire ce crește nesimțit.
Era ortale [2] dese de cruntă-ienicerime,
Pornite să răstoarne sultanul din nălțime.
O nouă lovitură mai tare-n poartă bate!
Abdul-Aga se pleacă spre umbrele-adunate
Și strigă-n piață: «Cine? Cine-n Stambul cutează
Să miște cînd Sultanul doarme ș-Abdul veghează?»
«Abdul! deschide poarta! răspunde-un glas din piață.
Tu știi că-n ochii noștri Selim e șters din viață.
Știi că ne-am prins cu toții prin aspru jurămînt
Să-l facem de pe tronu-i să cadă în mormînt!...»
Abdul se oțerește, căci au recunoscut
Un glas de frate-n glasul ce singur n-au tăcut.
El zice: «Așa este! așa-i, frate Orcane!
Am răsturnat cu toții a noastre mari cazane [3]
Ș-a lui Selim peire cu toții am jurat,
Dar eu cu jurămîntu-mi nu pot să fiu legat
Cît stau pîndar aice cu pceptul meu în poartă
Și cît credința sfîntă în mine nu e moartă!
Selim e al meu dușman!... și nu-i pe lumea-ntreagă
Nu-i ură mai de moarte ca ura ce mă leagă
De dînsul, în tot locul, cu dor de răzbunare,
Cu dor de a-l combate fățiș, în ziua mare.
Selim, *Zahid kiafirul* [4] Selim crunt, orb de minte
Ucis-au cu-a sa mînă pe bunul meu părinte!
Selim trebuie să moară!... și va muri!... jur eu!
Dar nu cît sînt de pază la căpătîiul său...
Abdul, cînd e-n picioare la postul de onor,
Abdul uită mănia de fiiu răzbunător,
Căci mîrșava trădare ce-ascunde-al ei obraz

[1] *Nakib*: păzitor al sangiacului lui Mohamed.
[2] *Orta* sau *ojak*, denumirea regimentelor de ieniceri.
[3] Fiecare orta avea cazanul ei. Răsturnarea cazanului cu fundul în sus era un semn de revoltă.
[4] *Zahid kiafir*: ipocrit blasfemator. Selim vroia să introducă reforme europeane în armată și în administrație.

În veci nu se încuibă în suflet de viteaz...
Selim e sacrul oaspe al conştiinţei mele,
Ş-acum aceste braţe sînt două santinele
Menite să protege pe chiar duşmanul meu...
Aşa scrie Profetul, aşa vrea Dumnezeu !»

«Ghiaur ! strigă din umbră cu glasul răguşit
Lambhar-Kale, kiehaia [1] ce-n poartă au lovit ;
Ghiaur fără credinţă, te lepezi tu de noi ?
Selim şi tu-mpreună peri-veţi amîndoi !»
Abdul se-nfuriază : «În laturi, spurcat cîne,
Deprins a muşca mîna care-ţi întinde pîne !
Lambhar-Kale ! pe tine sultanul te-au iubit
Ca pe un fiiu nemernic de sînu-i te-au lipit,
Ţi-au dat avere, nume, putere şi onoare,
Din cuibul tău de verme te-au scos la lume-n soare,
Şi tocmai tu ceri moartea sultanului ?... A ! fiară,
Să nu-mi ieşi tu în cale, să nu-mi cazi tu sub gheară !...
În laturi toţi !... În laturi, departe de-acest loc !
Mohamed v-ameninţă cu sabie de foc !»
Mulţimea şovaindă la glasu-i se uimeşte...
Dar crîncenul kiehaia în fruntea ei răcneşte :
«Pe ziduri, pui de tigri ! avalma la sarai !
Murind, pe noi ne-aşteaptă huriile din rai !»

Şi lupta se începe prin neagra-ntunecime...

Ca demoni de urgie o parte din mulţime
S-acaţă greu de ziduri, iar alta mai aleasă
În poarta-mpărătească s-aruncă şi se-ndeasă,
Şi sub loviri de grindă s-abate poarta grea,
Turtind un mare număr de luptători sub ea.

În curte ienicerii pătrund ca nişte lei !...
Dar iată-n a lor cale Abdul cu toţi ai săi,
Şi cel întăi ce cade taiat în zbor, de-a latul,

[1] *Kiehaia* : sindicul ienicerilor.

E procletul kiehaia, Lambhar-Kale, ingratul !
Atunci o încleştare de moarte s-au încins...
Şi cînd măreţul soare pe ceruri s-au aprins,
Voioasele lui raze roşind au luminat
Saraiul dat în pradă, sultanul strangulat,
Ş-o cladă, lîngă poartă, de ieniceri zăcînd,
Toţi morţi cu spada-n mînă, saraiul apărînd,
Ş-alăture cu dînşii culcaţi, ucişi pe prag,
Abdul şi al său frate, îmbrăţişaţi cu drag !...

. . . .

Dervişul de la Meca, El-Djem-Zaet-Mansur,
Primblînd ochi cu durere pe morţi, jur împrejur,
Spre cer a sale braţe le-au ridicat zicînd :
«Allah, pe lume omul, ca paserea trecînd,
Nu lasă nici o urmă, şah fie sau fellah [1].
Tu singur eşti puternic şi mare, tu, Allah !
Dar dacă nu se perde în ochii-ţi fapta bună
Ş-asupra faptei rele Dreptatea se răzbună,
Ah ! fie-n veci la dreapta-ţi acel care cînd jură
Rosteşte adevărul din inimă prin gură
Şi sprijină cu viaţa, cu braţ apărător
Săngeacul lui Mohamed, şi lege şi onor [2].
Iar cela care-şi vinde credinţa, jurămîntul,
Cenuşa-i otrăvită s-o sufle, sufle vîntul
În latele pustiiuri, în volvura peirei,
Căci Iuda vînzătorul e hula omenirei !»

Apoi bătrînul gîrbov ce jalnic lăcrimează
Alăture cu mortul Abdul îngenunchează
Şi ochii lui închide, şi trist, în tremurare,
Pe palida lui frunte depune-o sărutare !

Convorbiri literare, 1 aprilie 1876

---

[1] *Fellah :* ţăran sărac.
[2] *Sangiac :* stindardul Profetului, care se desfăşură cînd imperiul e în pericol.

NOAPTEA ALBĂ

Noaptea-i albă, luminoasă,
Ceru-i boltă de opal.
Toată zarea-i scînteioasă,
Tot izvoru-i de cristal,
Căci pe lume-acum domină
Spaima vechilor stejari,
Sora morţei cea mezină,
Iarna cu-orizonuri mari.

Astfel gerul e de tare
Cît îngheaţă-n orice loc
Şi a gurii răsuflare,
Şi cenuşa de sub foc.
El lipeşte ochi cu gene,
Pe drumeţ îl face orb,
Şi în cuiburi, chiar sub pene,
Crapă ouăle de corb.

Cîmpul lung şi lat albeşte
Ca un strat de mărgărint.
Alba lună sus luceşte
Ca icoană de argint
Şi apare nemişcată
În abis nemărginit
Ca pe marea îngheţată
Un vas mare troienit.

Miezul nopţei... totul tace !
Lumea pare un mormînt,
Unde mort şi rece zace
Leşul marelui pămînt,
Şi sub bolta cea senină
Mii de stele cu foc viu
Varsă-o jalnică lumină
Pe gigantul său secriu !...

Ies pe cîmp... Sub paşi răsună
Cîmpul sec şi îngheţat.
Un păr mare stă drept lună,
Cu corbi negri încărcat.
Totu-i mort !... Sunat-au oare,
Pe al cerului cadran
Ora stingerei de soare
În al morţei ocean ?

Numai eu să fiu pe lume
Rămas singur trăitor,
Ca-n pustiiuri fără nume
Un nemernic călător ?
Dar ce văd ? ce se strecoară
Colo-n zare cînd şi cînd ?
E o sanie uşoară
Prin lumină lunecînd.

Săniuţa e durată
Dintr-un lemn uşor de plop
Şi se duce înhămată
Cu un iepure ce-i schiop.
Iar într-însa cine este ?
Om să fie, sau un ciot ?
E vestitul din poveste
Statu-Palmă-Barbă-Cot !

Iepuraşu-n trei picioare
Saltă, fuge uşurel,
Pe zăpada lucitoare
Săpînd urme după el,
Pe cînd barba argintie
A uncheşului străbun
Se tîre pe cîmpie
Ca o coadă de păun.

Unde pleacă, unde zboară ?...
Iată-l vine spre Siret
Şi pe deal mi se coboară
Ca un bulgăr de omăt.
El în lunc-acum pătrunde
Să descopere cu drag
Primăvara ce s-ascunde
Înlăuntrul unui fag.

Iepuraşul se răpede
Naintînd din salt în salt
Pîn' ce-ajunge, pîn' ce vede
În desime fagul nalt ;
Iar uncheşul cu-o bărdiţă
Bate-n trunchiul sunător :
«Unde eşti tu, copiliţă ?»
El întreabă, plin de dor.

Lunca-ntreagă se răsună !
Din copaci, din văgăuni,
Mii de veveriţi la lună
Ies, aleargă pe aluni,
Şi din fagul nalt şi falnic,
Vechi al luncii împărat,
Iese-un glas plăpînd şi jalnic,
Care blînd a cuvîntat :

«Cine vine ? Cine bate
La locaşu-mi friguros ?
Eşti tu, Prier [1], al meu frate ?
Eşti iubitul Făt-Frumos ?»
«Eu sînt, dulce primavară,
Statu-Palmă-Barbă-Cot.
Din locaşul tău afară
Am venit ca să te scot.»

---

[1] *Prier* : numele poporal al lunei lui april.

«Şi ce vrei să faci cu mine ?
Ce gînd ai ? Ce dor lumesc ?»
«Vreau în dragoste cu tine
Să mă dau, să-ntineresc !»
Abie zice şi deodată
Glasul fetei a muţit,
Iar în lunca deşteptată
Hohot lung au clocotit.

Şi vrăjitul fag 'ntinde
Un braţ lung, cuprins de ger,
Pe uncheş de barbă-l prinde
Şi-l ridică pe sub cer,
Statu-Palmă ţipă, zbiară,
El se zbuciumă turbat,
Dar din iarnă pîn-în vară
Sus rămîne spînzurat.

Vîntul bate !... colo-n aer
Statu-Palmă clătinat
Umple lunca de-un lung vaier,
De-un lung vaier necurmat,
Şi drumeţu-şi face cruce,
Căci se crede urmărit
De-ale codrilor năluce
Prin văzduhul oţelit.

Mirceşti, decembrie 1875

Convorbiri literare,
1 martie 1876

VÎNTUL DE LA MIAZĂZI

Vîntul de la miazăzi
Cu zăpadă se hrăneşte.
Într-o noapte şi-ntr-o zi
El pe dealuri o topeşte,
Şi cînd suflă şi cînd trece

Peste gheaţa ce se moaie,
Iarna tristă, iarna rece
Varsă lacrimi, lungi şiroaie.

El plecat-au dintr-un loc
Unde iarba, cînd răsare,
Sub o arşiţă de foc
Se usucă şi dispare,
Şi pe unde ard în soare
Lungi pustiuri năsipite,
Şi se văd, rătăcitoare,
Caravane ostenite.

Vîntul iute, vîntul cald
Aripioara-şi răcoreşte
În mări late de smarald
Pe al căror val pluteşte,
Şi cu gura-i însetată
Vine-aice de înghite
Mana iernii aşezată
Pe cîmpiile albite.

El tot suflă nencetat
Păn' ce vede-n răsărire
Pe pămîntul disgheţat
Colţul ierbii viu, subţire ;
Apoi merge de desface
Cu-o suflare mai gingaşă
Muguraşii unde zace
Frunza verde drăgălaşă.

Bun sosit, iubite vînt !...
Animaţi de-o nouă viaţă,
Gîndăceii din pămînt
La lumină ies în faţă,
Şi păraiele umflate,

Mici torente spumegoase,
De pe culme, de prin sate
Curg în văile-aburoase ;

Şi pe cîmpul încă ud,
Şi pe crengile pădurii
Se încearcă un prelud
De concerte-ale naturii,
Şi prin aerul cu soare
Trece-o vie prevestire
De sosirea de cucoare
Şi de-a mieilor sosire.

Însă vîntul răcorit
Din zbor iată se opreşte ;
Ca drumeţul ostenit
El acum se odihneşte,
Şi, rîzînd, priveşte-n zare
Iarna goală, iarna slută
Cum se duce-n fuga mare
Şi se face nevăzută.

Dar cum stă pe-a luncii prag,
Iat-aude-un glas de jale
Care iese dintr-un fag
Nalt, cu braţe colosale ;
Şi deasupra-i înc-aude
Plîns amar de desperare,
Gemete, blăstemuri crude
Care dau înfiorare.

Glasul blînd şi rugător
Zice : «Doamne ! Cine oare,
Ce viteaz îndurător
M-a scăpa din închisoare ?
Ah ! din fagul meu afară
Celui ce mi-a da scăpare
Eu, frumoasa primavară,
I-aş plăti cu-o sărutare.»

Vîntul iute se scula...
Peste fag cu fruntea lată
El începe a sufla,
A sufla ca niciodată.
În curînd a lui suflare
Coaja fagului despică,
Şi la ochii lui apare
Un luceafăr de fetică.

Mîndră, albă, scump odor,
Cu zîmbire-atrăgătoare
Şi duioasă ca un dor
De simţire iubitoare.
La plăcuta sa ivire
Ies albinele cu miere,
Şi sub vesela-i ochire
Lumea saltă-n renviere.

Ea rămîne în extaz
La a soarelui lumină.
Pe-nfloritul ei obraz
Luce-o rouă briliantină,
Şi pe frunte-i se îndoaie
O ghirlandă înverzită,
Şi pe gură-i se desfoaie
Dulce roză-mbobocită.

Cum o vede, fericit,
Vîntul braţele-şi deschide,
Şi pe sînul său uimit
Copiliţa vesel rîde ;
Cînd deodată sus în aer
Printre frunza ce-l ascunde
Se aude iar un vaier
Care sufletul pătrunde.

Cine ţip-aşa de tot ?
Cine sus, în arbor, geme ?
E sărmanul Barba-Cot,
Spînzurat de multă vreme !
Searbed, ţeapăn, sloi de gheaţă,
De-astă-iarnă-n părăsire,
Ah ! de-abie mai are viaţă,
De-abie umbră de simţire !...

Primavara face-un semn...
Pe loc vîntul se ridică
Şi l-al fetei viu îndemn
Peste fag el suflă, pică.
Iat-o creangă spre copilă
Că se pleacă şi se-ntinde,
Pe moşneagul trist, cu milă,
De pe creangă ea-l desprinde.

Statu-Palmă a scăpat !
De sub tufe chiar îndată
Iepuraşul schiopătat,
Ieşind iute, lui s-arată ;
Iar uncheşul cu ruşine
Zice-n limba bătrînească :
«Cine-a fi nebun ca mine,
Tot ca mine să păţească !»

Şi pe iepure sărind,
El se duce-n depărtare,
Dar suspină tot gîndind
La frumoasa fată mare.
Şi a vîntului mireasă,
Lunecînd pe iarba verde,
Cu-al ei mire-n lunca deasă
Ca un vis frumos se perde !

Mirceşti, mart 1876

Convorbiri literare,
1 martie 1876

GHIOACA LUI BRIAR

I

În mijlocul cîmpiei întinsă ce se perde
Sub zarea albăstrie cu-a ei comoară verde,
Culcat pe spate şede voinicul bivolar,
Briar, ce n-are-n lume decît un gros stejar,
Un bun şi scump tovarăş de lupte crîncenite,
Cioplit în chip de ghioagă cu falii oţelite.
Alesu-l-au el singur în codrul îndesat,
Jupitu-l-au de coajă, prin foc el l-au uscat,
Apoi, ieşind în vale cu ghioaga subsuoară,
Acum se simte vesel că are-o sorioară.
Ştiu bivolii de dînsa şi-n laturi se feresc,
Şi, cît stau la păşune, cu ochiul o pîndesc,
Căci dacă-n depărtare se răzleţesc de turmă,
Cumplita ghioagă zboară vîrtej pe a lor urmă,
Şi bivolii sălbatici, nebuni de groaza ei,
Revin la cîrd în fugă, supuşi ca nişte miei.
Ştiu lupii, hoţi de noapte ce ies la vînătoare
Cînd cerul se ascunde în neagra-nvelitoare,
Şi-n poalele pădurii, sub crînguri tupilaţi,
Privesc duios la bivoli ce-n iarbă stau culcaţi,
Dar nu-ndrăznesc să iasă din umbră mai devale,
Căci ghioaga păzitoare le stă în ochi şi-n cale.
Ştiu încă şi tătarii din Crîm şi din Bugeac
De groaznica-i lovire de moarte, fără leac.
O ştiu de cînd o ceată păgînă, rătăcită,
Scăpat-au peste Nistru amar jumătăţită,
Şi-acum, în tremur, zice năprasnicul tătar:
«Allah să te ferească de ghioaga lui Briar!»

II

Briar, cu-a sale braţe sub capul lui crucite,
Cu pletele-i miţoase în iarbă încîlcite,
Priveşte pe d-asupra-i cum trec necontenit
Nori lungi şi vulturi ageri în zbor neobosit,

Şi mintea lui furată de-a cerului mişcare
Se perde-n aiurire plutind sub bolta mare,
Se duce prin lumină săltînd din nor în nor,
Se prinde de aripa ce zboară mai uşor,
Iar noaptea rătăceşte afund din stele-n stele,
Cătînd să-şi vază visul cu ochii printre ele.
Ce vis ?...
El ce trăise ca şoimul izolat,
Din răvărsatul vieţii pe lume-nstrăinat,
Crescut în înfrăţire cu iarba şi cu vîntul,
Avînd de templu cerul şi de culcuş pămîntul ;
El, oaspele cîmpiei, născut pe al ei sîn,
Scăldat în foc de soare şi-n limpede senin,
Ce nu văzuse încă nici sate, nici oraşe,
Nici florile-omenirei cu chipuri drăgalaşe ;
El, care ziua-ntreagă se-ngînă cu un pai,
Şi-n cînticul de paseri surprinde-un dulce grai,
Ce vis frămîntă gîndu-i, ce taină spune-ades
Şi stelelor din ceruri, şi florilor din şes ?

III

Trei zile sînt acuma de cînd pe-o seară lină
Văzut-au o minune zburînd pe sub lumină,
O fată alungată de-un bivol cu ochi crunţi.
Era domniţa, fiica lui Dragoş de la munţi,
Scăpată din robia tatarilor, calare
Pe-un zmeu care la goană păreche nu mai are.
Fugea de groază calul şi iute-n cîmp sărea,
Dar bivolul sălbatic de-aproape-l urmărea,
Răgînd, mişcînd din coarne, plecîndu-şi fruntea largă,
Cercînd pe cal din fugă să-l prindă şi să-l spargă.

Briar zări copila !... Viu fulger se izbi
Zvîrlind în bivol ghioaga menită de-a-l zdrobi.
Se puse drept în cale-i, se prinse de-a lui coarne
Şi-i frînse coarda-n luptă, sucind-o să-l răstoarne,
Iar bivolul rămase pe iarbă neclintit...

Atunci copila dulce i-au zis cu glas uimit:
«Voinice! să ai parte în viaţă de iubire!»
Ş-au dispărut din ochii-i precum o nălucire.

IV

Briar din acea clipă trezit, transfigurat,
E dus cu mintea-n visul ce-i pare c-au visat,
Luptînd cu gînduri nouă, cu simţ de lungă jale
Şi cu mirarea vie a gîndurilor sale.
Văzut-au, nevăzut-au minunea ce-au văzut?...
În inima lui zace un dor nepriceput,
Şi cît e ziua lungă şi cît e noaptea lată,
Nu poate-a-şi rupe dorul şi gîndul de la fată.
Ades el poartă ochii pe veşteda cîmpie,
Şi-i pare mult mai largă, parîndu-i mai pustie
Căci zîna nu mai vine voios a o-nflori.
El suferе de-o taină şi-i place-a suferi,
Grăind în faptul zilei cu iarba, cu izvorul,
Şi seara cu amurgul, cu vîntul, cu mohorul,
Cu vulturii, cu şoimii ce vin de peste plai...
Ah! unde-i cea minune sosită de la rai
Ce-n inimă-i vărsat-au o mult ferbinte rouă
Şi l-au făcut să treacă din viaţă-n viaţă nouă?
Dar iarba îi răspunde pe cîmp îngălbinind,
Izvorul viu şi rece prin iarbă şerpuind,
Şi vulturul sub ceruri nălţîndu-se-n rotire,
Şi vîntul, val de aer, trecînd în vijiire.
Toţi sînt în nepăsare, toţi iute-l părăsesc,
Chiar bivolii dumesnici de el se răzleţesc,
Şi numai, numai ghioaga din tufele uscate
Se pare că-l jăleşte duios ca pe un frate...

Amar de cine-n lume n-aude nici un glas,
Nici vede împrejuru-i măcar urmă de pas!

V

Briar în neastîmpăr, atras de-a nopţei şoapte,
Păşeşte pe cîmpie ca un năluc de noapte
Privind pe sus... Deodată, prin stele cînd şi cînd,
O palidă lumină apare lunecînd.
El stă în neclintire !... Lumina cea uşoară
Sub formă de copilă cerească se coboară
Şi vine de se pune zîmbind în calea lui,
Apoi încet purcede de-a lungul cîmpului.
«Ah !... ea-i !» strigă sărmanul şi braţele întinde ;
Dar flacăra mai vie la glasu-i se aprinde,
Şi zborul îşi răpede în aer strălucind.
Briar aleargă, trece prin umbră rătăcind,
Încalecă pe-un bivol ce-n cale întîlneşte,
Îi pune ghioaga-n şolduri şi pleacă vultureşte.
    Atunci de după dealuri Crai-noul răsărind
Văzu o fiară neagră pe cîmpuri tropotind,
Urmată,-ameninţată de lupi flămînzi o sută,
Ş-un om pe ea călare, cu mintea lui perdută,
Cu pletele-i zburlite, cu ochii înfocaţi,
Cu mînile întinse spre codrii depărtaţi,
Răcnind, umplînd cîmpia de-o lungă văietare
Ce se-ntrecea-n groază cu-a lupilor urlare...
Şi om, şi lupi, şi bivol, vîrtej misterios,
Cu zgomot dispărură în fundu-ntunecos !

VI

Din noaptea cea fatală Briar pe-a lui cîmpie
N-au mai părut !... De dînsul nimic nu se mai ştie.
Dar peste şepte codri, deasupra unei rîpi,
Se vede-un stol de vulturi ce mişcă din aripi,
Şi peste rîpa largă, adîncă,-ngrozitoare,
În care nu pătrunde în veci voiosul soare,
Din mal în mal se-ntinde o punte de stejar...

Spun tainic vînătorii că-i ghioaga lui Briar.

Convorbiri literare, 1 ianuarie 1876

MURAD GAZI SULTANUL ŞI BECRI MUSTAFA[1]

1639

dedicat d-lui A. Papadopulo Callimah

I

ALAIUL LUI MURAD

E soare splendid, zgomot de vie sărbătoare,
E *Bairamul* vesel, Stambulul e-n picioare[2],
Dar ce luceşte colo pe stradele adînci ?
Allah ! Allah ! deodată Stambulul cade-n brînci...
În laturi toţi, în umbră, cu faţa la pămînt !
Nici un ghiaur pe strade, nici un suspin în vînt,
Osmani, iată alaiul sultanului Murad !

---

[1] *Murad* sau *Amurad IV* s-a suit pe tron la anul Hegirei 1032, care corespunde cu anul de la Cristos 1622. Acest sultan a fost bizar, crunt şi dedat la patima beţiei. El avea plecare a face lucruri nepotrivite cu demnitatea tronului şi adeseori îl apuca furia de a vărsa sînge. Atunci ieşea noaptea din sarai, cu sabia goală, alerga ca un nebun pe strade şi ucidea pe cine întîlnea. Alte dăţi îi plăcea să tragă cu arcul în oamenii care treceau pe sub ferestrele saraiului, încît numărul victimelor cruzimei lui s-a suit la fabuloasă cifră de 14 000. Fanatic, la începutul domnirei sale, Murad pedepsea cu moartea pe oricine bea vin sau cafe, pe oricine fuma opium sau chiar tutun. El ordonase, prin urmare, închiderea tuturor cafenelelor din Constantinopoli şi din toate celelalte oraşe ale imperiului, însă după ce Becri Mustafa îl făcu să guste şi să aprecieze vinul, sultanul, devenind cel mai de frunte beţiv, învoi tuturor mahometanilor a vinde şi a bea spirtoase, în contra prescripţiilor *Coranului*.

Cu toate aceste viciuri monstruoase, Murad poseda frumoase cualităţi de spirit şi corporale. El era cel mai bun călăreţ şi arcaşul cel mai meşter de pe timpul lui. Nime nu ştia ca dînsul să zvîrle djeridul şi să atingă ţelul la mare distanţă ; nime nu putea să alerge răpide ca el ; chiar calul cel mai sprinten îl întrecea cu greu la fugă.

Murad avea un spirit deştept, apreţiator de poezie şi o mare tărie de voinţă la tot ce întreprindea. Curajul său îi meritase numele de Gazi, adică viteaz ; însă toate darurile sale naturale au fost stinse de viciul beţiei, şi moartea lui, cauzată de această mîrşavă patimă, au fost privită ca un eveniment fericit pentru popoarele apăsate ale imperiului.

(Cantemir, *Istoria Imperiului Otoman*)

Becri Mustafa a fost un beţiv vestit care a avut o fatală înrîurire asupra lui Murad. Cuvîntul turcesc *becri* însemnează beţie.

[2] *Bairamul* e carnavalul ce urmează după postul Ramazanului.

Murad, lacul de miere şi marea fără vad
De glorie, ştiinţă, putere, străluciri,
Stîlp falnic şi coroană întregii omeniri,
Pogorîtor ferice din sînul lui Iafet,
Şi care, fiind umbra cerescului Profet,
Nu are, nici nu poate avea seamăn pe lume.
Deci calea-i, spada-i, faţa-i şi gloriosu-i nume
Sub rouă parfumată de flori de iasomie
De-acum şi pînă-n fundul *Hairetului* să-i fie [1] !

El vine ca păstorul încunjurat de turmă,
Avînd pe lîngă dînsul pe *bostangii*, şi-n urmă [2],
Frumoşi, ţinuţi în frîie, opt harmasari de fală,
Podoabe nestimate de pompă-orientală,
Purtînd smaralzi în frunte cît oul de condor,
Scoţînd din pept fanfare de glas nechezitor.
Murad îi preţuieşte cît ţara de *Misir* [3]
Ş-ar vrea din fiecare să facă un vizir,
Găsind că în mîndrie pe oameni ştiu să-ntreacă...
Ei nu cobor nici ochii şi nici genunchii pleacă !
Cum dar li se cuvine, au pas mai înainte,
Şi decît *beilerbeii*, apăsători de ginte [4],

Şi decît *capudanii* şi decît *seraskerii* [5]
Ce duc în foc *spahiii, topciii, enghicerii* [6],
Şi care-n timpi de lupte c-un semn, dintr-un cuvînt,
Întind aripa morţii pe mare şi pămînt ;
Tigri ce-ar rupe-n gheare tot neamul creştinesc
Dac-ar putea răzbate prin peptul românesc !
Acestii, pe cai ageri, măreţ vin împreună,
Avînd *tabulhanale, alem* cu semilună,

[1] *Hairet* este numele erei musulmane, cunoscută la europeni sub cualificarea de Hegiră.
[2] *Bostangiii* formau garda sultanului, în număr de mai multe mii.
[3] *Misir :* Egipetul.
[4] *Beilerbei :* prinţii prinţilor ; astfel se numeau guvernatorii de Anatolia, de Rumelia şi de Damas.
[5] *Capudan :* ministru de marină ; *serasker :* ministru de război.
[6] *Spahii :* soldaţi de cavalerie ; *topcii :* artilerişti.

Şi *tuiuri* de paradă cu trei cozi lungi de cal [1],
Însemne de mărire şi fast oriental.

Iar prin alaiul falnic, torent de bei, de paşi,
Şi de *imani* fanatici şi de *kizlari* pizmaşi [2],
Călări pe cai de frunte ce saltă-n loc şi trapă
La glas de *seizi* negri ce-i netezesc pe sapă [3],
În mijlocul acelei feerice splendoare
De haine aurite, de arme lucitoare,
Hangere-n petre scumpe, baltage, iatagane,
Sangiacuri, şuşanele, *ieniicereşti cazane*
(Tot ce-i setos de sînge şi vesel de paradă),
Apar în maiestate deasupra de grămadă
Vizirul şi *muftiul*, topuzul şi *Coranul* [4]
Coloane care sprijin întreg *Aliotmanul* [5].

Sultanul cu surguciul lui Soliman în frunte [6],
Ce arde ca panaşul de flăcări pe un munte,
Întunecă vederea precum un soare viu
Plutind în strălucire pe-un fluviu argintiu.
În umbra lui se mişcă alaiul în desime,
Alai ce se termină în crîncenă oştime,
Şi Bosforul răsună de-o lungă detunare !...

---

[1] Sultanul acorda vizirilor şi beilor dreptul de a avea un sol de bandă de muzică, numită *tabulhana*, ce se compunea de nouă tobe, de nouă zurnezeni, care sunau din zurnader, surle ; de şepte borazeni sau trompetaşi, de patru zilezani, care ciocneau teasuri de alamă ; afară de acestea, le mai acorda *alemul*, un stindard verde ce purta în vîrf o placă de argint în formă de semilună şi *tuiul*, format de trei cozi de cal împletite cu multă artă.

[2] *Iman* : preot ; *kizlar* : eunuc.

[3] *Seizi* : îngrijitori de cai.

[4] *Muftiul* e capul religiei ; el esplică *Alcoranul*.

[5] *Aliotman* este numele propriu al imperiului.

[6] *Soliman I Canuni*, adică legislatorul, eroul neînvins.

Dar unde oare merge Murad cu oastea-i mare ?
Se duce el să stingă pe leşi, sau merge-acum [1]
Pe Abaza hainul să-l ardă-n Erzirum ? [2]
De pe copacul lumei vrea roada s-o culeagă ?
Vrea sub călcîi să plece pe omenirea-ntreagă ?

Murad Gazi sultanul se duce-n Ok-maidan [3]
Să-nvingă-n arcăşie pe Ild-Tozcoparan [4],
De nu, să-l împăneze cu o săgeată-n pept,
Căci ochiul lui e ţinteş şi cugetu-i e drept !
Deci toţi otmanii-n cale-i, pătrunşi de-un lung fior,
Simţesc un zbor de fulger trecînd pe capul lor
Şi toţi se dau în laturi de razele-i de foc,
L-a lui deşertăciune lăsînd deşertul loc !

II

BECRI MUSTAFA

Un singur, numai unul din gloata umilită
Rămîne-n nepasare pe strada pustiită,
Culcat în ţărna caldă, gonind cu-a lui privire
În spaţiul de lumină un vis de aiurire.
El pare că n-aude nici zgomot de alai,
Nici vede gloriosul Luceafăr din sarai,
Nici vrea de el să ştie !...
Fatală cutezare !...
El cîntă ş-apoi rîde şi zice-n gura mare :
«Murad Gazi e sprinten ca *şoimul bogdănesc* ![5],
Piciorul lui întrece fugarul arăpesc !
Murad Gazi e meşter !... sub mîna lui uşoară
Djeridul pere-n aer şi capu-n aer zboară !
Murad Gazi-i puternic ! El a-necat Bagdadul
În sînge, şi pretinde c-a inundat chiar iadul

[1] Murad a voit să facă război cu leşii, dar a încheiat pace cu ambasadorul regelui polon la Giurgevo.
[2] *Abaza :* unul din paşii cei mai puternici, revoltîndu-se, s-a adăpostit mult timp sub zidurile Erzerumului.
[3] *Ok-maidan :* cîmp destinat pentru tragere de arc, afară din Constantinopoli.
[4] *Tozcoparan :* vestit arcaş de pe timpul lui Murad.
[5] Turcii dau Moldovii numele de *Bogdania.*

Cu trei sute de sute de suflete persane,
Gonite-n ceea lume prin săbii corasane !
Murad Gazi nu-ncape în vastul orizon,
Dar e legat de sceptru-i şi pironit de tron;
Dar sceptru-i în omoruri ca secerea se-ndoaie,
Dar mîna lui turbată în sînge-ades se moaie,
Dar tronu-i nalt aruncă o umbră neagră, lungă,
În care noaptea oarbă cu crima se alungă !
Murad Gazi-i *Şeitanul* ce rîde de Allah !...[1]

Se-ntunecă pe frunte-i cumplitul padişah,
Pătruns cu oţerire de asprele cuvinte.
El strigă : «Care-i, cine-i, acest lipsit de minte ?»
Un glas de mii de glasuri răspunde : «E hagiul[2],
E Mustafa poetul, e Mustafa *deliul*[3]»
«Minciuni !... replică omul, sculîndu-se cu-ncetul,
Minciuni ! Eu sînt sultanul ! mai mult, eu sînt profetul !
Mai mult şi mai mult încă, sînt Becri Mustafa !»
«Beţiv fără de lege !» răcneşte-un *ulema*[4].
«Beţiv în legea noastră ! beţiv ?... strigă sultanul.
Au îndrăznit cu vinul să spurce *Elcuranul*[5] ?...
Şi calul îşi răpede, hangerul iute-şi scoate.
Dar Mustafa, zîmbindu-i, se razemă pe coate,
Priveşte drept în ochii sultanului şi zice :
«Murad ! din noi doi, spune, care-i mai beat aice ?
Eu, ce plutesc în pace pe-un lac de veselie,
Sau tu, ce ferbi în clocot de aprigă mănie ?»
Apoi, drept în picioare şi cu sultanul faţă :
«În astă lume largă, în astă scurtă viaţă,
Tu, fiu a lui Mohamed, fanatic şi hain,
Decît ai vărsa sînge, mai bine ai bea vin,
Căci mult e mult mai crudă beţia de omor
Ce face dintr-un Cain un frate-ucigător
Decît acea beţie ce rîde şi răsare
Din cupa dismierdată de-a buzei sărutare.

---

[1] *Şeitan :* Satan.
[2] *Hagiu :* pelerin de la Meca.
[3] *Deliu :* nebun.
[4] *Ulema :* eclesiastic.
[5] Adevăratul nume al *Coranului* este *Elcuran.*

Crunt băutor de apă !... tot sîngele vărsat
Gîlgîie şi se-nchează în peptu-ţi însetat,
Scoţînd blestemuri aspre în contra urii tale
Ce sufletu-ţi împinge la muncile-nfernale ;
Iar vinul, dulce oaspe şi vesel cîntător,
Deşteaptă-n inimi viaţă, junie, blînd amor
Şi ne promite raiul pe lumea viitoare,
Iluminat ferbinte de al beţiei soare,
Frumosul rai în care voioasa Auroră
Ca vinul tînăr încă rozatic se coloră,
Şi cînd apune ziua, cerescul ei senin
Refletă cu splendoare al vinului rubin...
Suit în culmea lumei şi orb în gîndul tău,
Te crezi acum aproape de însuşi Dumnezeu
Şi nu vezi tu, sărmane, că fruntea-ţi e vecină
De trăsnete, de nouri, de palma cea divină ?
Tu porţi în ochii-ţi noaptea şi-n sîn un negru şerpe,
Şi inima-ţi e stearpă şi gîndurile sterpe,
Iar eu, cel făr' de lege, mă-nchin la cupa plină
Şi port lumina-n ochii-mi şi-n inimă lumină !...
Acum treci înainte pe şargul tău calare,
Murad, nu eşti de mine !... Destul lumea-i de mare
Pentr-un beţiv cu minte ş-un padişah nebun !...»

Au zis... Neferii aprigi pe săbii mîna pun,
Scîrşnind din dinţi, El însă, în pace, neuimit,
Se culcă iar la locu-i ş-adoarme liniştit...
Allah ! Ce-are să fie ?...
Sultanul deodată
Face un semn şi trece cu mintea frămîntată !

III

NOAPTEA BAIRAMULUI

E noapte-ncîntătoare ! Pe-a cerului cîmpie,
Grădina pudruită de-o pulbere-argintie,
Încet şi lin păşeşte a stelelor regină,
Cu-o dulce-atrăgătoare zîmbire de lumină.
Ea poartă împrejuru-i un văl de nori prin care

Din cînd în cînd răzbate și ca prin vis apare
Poetica frumseță a chipu-i virginal,
Ca splendidă sultană din rai oriental.
Întregul cer, comoară de cuiburi lucitoare,
Feeric locuite cu zîne iubitoare,
Privește din nălțime, tăcut, admirator,
Minunea lumei noastre, fantasticul Bosfor.

În Asia ș-Europa, pe verzile lor maluri,
Ard mii și mii de lampe, vărsînd văpăi în valuri,
Și prin a nopții umbră scoțînd fantasme sute
De arbori și de turnuri abîe întrevăzute.
Orice zidiri pe Bosfor, sarai, ceșmea, geamie,
S-acopăr cu ghirlande de flacără-albăstrie,
Și flota ce răsună de salve tunătoare
Plutește sub catarguri de foc scînteitoare,
Și sus, pe minarele, lucesc rotunde salbe...
Se par căzînd din ceruri cununi de stele albe.

Pe Bosfor lungi caice de-o formă sprintioară
Se-ntrec cu *elcovanii* ce-n fața apei zboară [1],
Iar altele, mai multe, cu-o leneșă mișcare,
Sub ziduri de haremuri plutind în legănare,
Prin sunet de tambură și glasuri de manele,
Cadînele frumoase le cheamă la zăbrele.
Cîți ochi aprinși de doruri sclipesc în Kullelli,
În Scutari, Galata, Bey-koz și Kandilli ! [2]
Și cîte inimi june de gingașe vergine
Se bat în sînuri albe, se umflă de suspine !
Regine-ale-omenirei ! comori de fericire,
Căzute în robie, lăsate-n părăsire !
Ah ! cine se gîndește la ele cînd *Islamul* [3]
Serbărei musulmane deschide Bairamul
Și cînd Murad Gaziul permite veseliei
Să urle aruncată în brațele orgiei ?
Răsun îmbele maluri de cîntice voioase

[1] *Elcovani :* paseri care zboară în cîrduri pe fața Bosforului.
[2] Diverse localități de pe malurile Bosforului.
[3] *Islamul :* legea mahometană.

În strade,-n cafenele, în pieţi mult zgomotoase,
Ş-acum Stambulul rîde, şi bea, şi clocoteşte
De-un chef ce pînă-n ziuă crescînd se prelungeşte ;
Dar cheful cel mai mare îl gustă pe sofa
Doi gemeni de beţie, Murad şi Mustafa.
Sub bolta cizelată cu fine arabescuri
A unui chiosc de vară văpsit cu dalbe frescuri,
Ce vesel îşi deschide ferestile pe mare
Lăsînd să-l răcorească bosforica suflare ;
În dulcea atmosferă de plante aromate
Ce ard în căţulete prin colţuri aninate,
Unind cu-a narghilelei narcotice parfumuri,
Esenţa-mbătătoare ascunsă-n a lor fumuri ;
Pe splendide covoare, molatice, persane,
Pe perne de matasă cusute de sultane,
Şed faţă-n faţă, singuri, sultan Murad Gaziul,
Sultanul preaputernic, şi Mustafa Becriul.
Alăture cu dînşii pe jos sînt aşezate
Tablale mari de aur cu fructe încărcate
Şi cupe-n petre scumpe, şi largi cristaluri pline
De vinuri şi de vutce topaze şi rubine.
Stăpînul şi cu robul, pe coate răzemaţi,
Sub valuri de lumină sînt vesel inundaţi
Prin patru globuri albe ce-n boltă-s arzătoare
Ca patru mari fragmente căzute chiar din soare.

Sultanul rîde-n hohot ; la rîsul lui ce zbiară
Răspund din sînul nopţii un urlet lung de fiară
Şi răcnete de oameni ce strigă : «Evallah !
Ani mulţi se veselească sublimul padişah !»
Căci sub fereşti, în curte, doi tigri din Atlas
Răspînd înfiorare cu aprigul lor glas,
Şi dincolo de curte, pe valuri leganate,
Se-ndeasă o mulţime de barce adunate.

S-ar crede că poporul din umbră-acum asistă
Să afle cît de mare deosebire-există
Între-un sultan ce rîde ş-un tigru cu rînjire,
Cînd om şi fiară-n inimi n-au nici o osebire.

IV
BEŢIA

«Ştii tu, Becri, — întreabă sultanul — ştii tu bine
Ce gînd mă face-a rîde privind acum la tine ?
Mă mir prin ce minune eu te-am lăsat cu viaţă
Cînd tu în a mea cale m-ai insultat în faţă ?
Cum sabia-mi tăioasă, cu capul tău vecină,
Nu l-au făcut să salte zburînd din rădăcină ?»
Becri răspunde : «Cerul ţi-au alinat mănia
Ca să cunoşti prin mine norocul şi beţia,
Să afli c-adevărul, rătăcitor pe lume,
Pluteşte-n ochii noştri pe-a vinului dulci spume.
Ş-acum aşa de tare îţi place beutura,
Cît vinul tot din lume de-abia ţi-ar umplea gura,
Şi-n vastul tău imperiu cuprins de admirare
Nu-i astăzi ca sultanul beţiv aşa de mare !»
«Să bem dar cît ne cere dorinţa nempacată»,
Replică padişahul, şi gura-i însetată
Deşartă-o cupă largă de vin ferbintător.
Apoi cu drag privind-o, suspină : «Scump izvor
De visuri aurite şi mult încîntătoare !
O, vin, comoară dulce ! o ! sînge stors din soare !
Ce oarbă minte-avut-am cînd te-am despreţuit
Şi de-ale tale daruri plăcute m-am lipsit !
Lumină contopită în rodul de la vie,
Tu, prin a ta putere, tu, prin a ta magie,
Mă porţi uşor, ferice, în lumi necunoscute
De tinere iluzii, de visuri necrezute.
Ah ! iată raiul vesel în ochii-mi se deschide !
Văd gingaşa hurie ce tainic îmi surîde,
Văd rîuri lungi de aur cu punţi de curcubei,
Văd îngeri fără aripi călcînd uşor pe ei,
Văd însuşi pe Profetul cetind *Coranul* său
Văd tronul de lumină, văd chiar pe Dumnezeu,
Allah !...»
Eiuvallah ! adaoge Becri. [1]
Vezi multe !... dar mai multe tu ai descoperi
De n-ai fi prin beţie orbit atît de bine

---

[1] *Eiuvallah :* urare de fericire.

Cît nu mai vezi tablaua cu vinuri lîngă tine !
Priveşte-aceste cupe lasate în uitare...
Din toată cupa plină se-naltă o mustrare.
Să bem, Murad, în grabă să le golim pe toate...
Beţivul cu mustrarea a se-mpaca nu poate !»
«Să bem ! strigă sultanul cu glasul răguşit,
Cu fruntea în sudoare, cu peptul dezvălit.
Să bem pînă la moarte !... căci moartea chiar de
gheaţă
Prin farmecul beţiei devine-o nouă viaţă.»

El zice şi apucă trei cupe aurite,
În gură-i le deşartă şi lacom le înghite ;
Iar mintea lui furată pe-aripa veseliei
Începe a se-ntoarce prin cercul nebuniei.
Şi inima-i se bate mai răpide în pept.
Deodată el se scoală iute-n picioare drept
Şi strigă : «Cine spune, cine-îndrăzneşte-a zice
Că-n lumea-mpărătească e altul mai ferice,
Mai mare, mai puternic, mai falnic decît eu ?
Ce vis e de-o măsură cu-naltul vis al meu ?...
O ! de-aş ţinea pămîntul întreg în astă mînă,
Tot nu mi-ar părea plină !... ş-ambiţia stăpînă
Pe sufletu-mi ce arde ca un vulcan în foc
Mi-arată-acum în mînă deşerturi mari de loc,
Deşerturi nesăţioase în care-ar încăpea
Totimea siderală cu lumile din ea !...
Săriţi, otmani !... la luptă !... luaţi în mîni hangerul
Să facem robi pămîntul, şi soarele şi cerul !...
Săriţi !... cu mine faţă să tremure Allah !...
Eu sînt de-acu-nainte cerescul padişah !»

Murad în exaltare, nebun, spaimîntator,
Cu sabia golită aleargă pe covor,
Călcînd, fără să ştie, pe cupele de aur,
Scoţînd din pept un raget grozav şi lung de taur,
La care sub fereastă răspund tigrii sărind...
Iar Mustafa Becriul, la cupe trist privind,

Cu glasul plin de lacrimi, oftează : «Ce orbire !
Visînd măriri deşarte, tu calci pe fericire,
Murad !... o picătură refletă-n sînul ei
Tot cerul plin de stele pe care tu îl vrei.
Decît s-alungi zadarul, de-ai vrea a m-asculta,
Ai soarbe picătura, şi lume-ar fi a ta !»
Sultanul se opreşte şi cade ameţit
Pe un divan de perne ; apoi cu glas uimit
Rosteşte : «Ai dreptate, Becri, om înţelept !
Dă-mi cea mai largă cupă... mă arde setea-n pept !»
El bea, închide ochii şi zice ca prin vis :
«Din toate-a lumei bunuri femeia-i paradis !
Coroană de coroane ale dumnezeirei
Depusă cu iubire pe fruntea omenirei !
Femeie ! oaspe gingaş a lumei încîntate,
O ! roză înflorită de dulce voluptate !
Femeie ! adorare şi soare-a tinereţii !
Tu, lună mîngăioasă în noaptea bătrîneţii !
Podoaba lumei, farmec iubit, învingător,
Ce dai chiar nemurirea la omul muritor !
Femeie ! ah...»
«Femeia, ca rodul de la vie, —
Adaoge Becriul glumind cu veselie —
E strugur dalb pe care amorul îndulceşte,
Da-i acră aguridă cînd ea nu te iubeşte !»

Sultanul de pe perne se scoală în estaz,
Slab, şovăind, nemernic, şi galbîn pe obraz.
El face două pasuri, de Mustafa s-opreşte,
Simţind că tot saraiul în juru-i se-nvîrteşte,
Şi zice : «Frate... frate... presimt că am să mor...»
Becri, zîmbind, răspunde : «Nemernic băutor !
Ah ! văd că n-am cu cine să lupt eu la beţie...
Mai bine-o bute largă decît o-mpărăţie !»
«Eu... eu... nu pot cu tine ?... mai dă-mi o
cupă... adă...
Sau te arunc la tigri... la tigri... ca o pradă.»
Becri iar umple cupa, sultanul o bea iară.
«A ! prin a mele vine s-aprinde-o vie pară...

De o putere nouă mă simt întinerit...
Becri... scumpul meu frate, o ! frate prea iubit,
Îți dau tot ție, tronul, și flotă, și armată...
Eu nu-mi păstrez pe lume decît numai o fată...
O fată, o minune, un scump mărgăritar,
Adusă-n astă noapte de negrul meu kizlar...
Cum ?... vrei s-o vezi tu ?... fie !... dar n-a fi vina mea
De ți s-or arde ochii cînd îi privi la ea... !»

. . . .

Un semn, și deodată se trage o cortină.

V

FERINGHIS

În cadrul, plin cu raze, de-o ușă sarazină
Apare o ființă din raiul de iubire,
Pe frunte-acoperită cu-o *feregea* subțire [1].
Minune ideală ! sub vălu-i de matasă,
Ca o grădină-n floare cînd negura se lasă,
Ea-ncîntă ochii, mintea prin forme de plăcere
Cu drag întrevăzute de-a inimii vedere.
Copila cu sfială rămîne-nmărmurită,
Cu mîna-i tremurîndă de sînul ei lipită,
Și de-un fior de gheață deodată se pătrunde
Și cată ca să fugă și ochii își ascunde.
Sultanul însă, prada frumseții ce-ntrevede,
Uimit, aprins de pofte brutale, se răpede
Ca uliul ce s-aruncă din zbor pe-o păsărică,
O prinde-n a lui brațe și vălul îi ridică,
Zicînd : «Ah ! iată raiul de Mohamed promis !»
Becri o vede !... palid, el strigă : «Feringhis !
Copila mea aice !...» La glasul lui de tată,
Rușinea, indignarea cuprind pe juna fată.
Ea luptă cu putere și brațu-i fecioresc
Respinge pe sultanul sub ochiul părintesc.
«A ! șerpe, șerpe ! urlă Murad înfuriat,

---

[1] *Feregea* : văl care acopere obrazul femeilor musulmane.

Pe mine, tu pe mine, al lumii împărat,
Cînd vreu cu-a mea favoare să mă cobor la tine,
Tu, tu ai îndrăzneala să mă respingi pe mine ?
La tigri !...» şi-ntr-o clipă, luînd-o pe copilă,
Afară, jos în curte, o zvîrle fără milă.

Un vaiet se ridică !... Becri în desperare
Se pleacă pe fereastră... şi vede cu-nfiorare
Cum tigrii, beaţi de sînge, rupeau în lăcomie
Bucăţi de carne albă din fata încă vie !
Şi inima-i se frînge, căci sub grozavu-i chin
Copila lui îl cheamă prin ultimu-i suspin !

Atunce vînăt, crîncen, cu moartea-n pept, sărmanul,
Întoarce-a sa privire şi vede pe sultanul
Ca un cadavru sarbed întins jos pe covor.
El cată lung la dînsul cu gînd răzbunător
Şi zice : «Faptul zilei în lume-acum apare.
Ruşine-i să te vadă pe tine, sultan mare,
Căzut fără putere, învins de-un pic de vin.
Te scoală !... Viaţa-i dulce cît e paharul plin.
Te scoală !... iată cupa, deşart-o pînă-n fund.
Cum ai lăsat în mine deşertul cel profund.»

Murad cuprins de spasmuri, arzînd, suflînd din greu,
Întoarce capul, varsă cupa, geme : «Nu vreu !»
«A, nu vrei, nu vrei, cîne ! răcneşte în turbare
Becri, cumplit ca moartea lipsită de mustrare.
A ! fiară nempăcată, de vin te-ai săturat ?
Bea sînge dar, bea sînge din inimă-mi vărsat !»
Şi c-un pumnar în grabă la braţu-i se răneşte
Şi de-a lui Murad gură el rana o lipeşte
Şi strigă : «Suge, tigre, în ultima-ţi orgie,
Pe cînd ai tăi tovarăşi copila îmi sfăşie.
Bea sînge de părinte, să stingi cumplita-ţi sete,
Tu, care-ţi adăpi tigrii cu sînge viu de fete !»
Sultanul slab se luptă, gemînd se zvîrcoleşte,
Sub un genunchi ce peptu-i apasă şi turteşte.
Murind, el vrea să strige, dar limba i se leagă,

Căci gura lui se umple de sînge ce se-ncheagă.
Deodată-n lupta morții grozav zbuciumătoare
El scoate-un gemet aprig și tremură, și moare!

Atunci Becri, teribil, privindu-l, zice: «Fiară!
Mergi unde te așteaptă Șeitan cu a lui gheară!»
Apoi el la fereastă se duce și-n glas tare
Răcnește: «Padișahul, a lumei spaimîntare,
S-au dus în vecinicie, să-l judece Allah!
Osmani! trăiți în pace cît n-aveți padișah!»

Apoi în curte plecă, un ochi abie deschis
Și cade mort de jale, gemînd: «O! Feringhis!...»

Mircești, 1876

Convorbiri literare, 1 aprilie 1877

PRIER ȘI FATA IERNEI [1]

I

S-au iubit iarna cu gerul
Ș-amîndoi s-au însoțit.
De frig mare-atunci chiar ferul
Scrijelit au amorțit!
La lor nuntă-ngrozitoare
Moartea rece-au asistat
Și, privindu-i, mîndrul soare
Sus pe cer au înghețat

Mirii sarbezi în cojoace
Veselit-au șese luni,
Invitînd cu ei să joace

[1] *Prier*: numele poporal al lunii lui april.

Viscoloasele furtuni,
Ş-au avut la cununie
Lăutari de triste hori,
Asprul Crivăţ de-urgie,
Corbii trist croncănitori.

Iar nuntaşi, un număr mare
De lupi lacomi, de urşi groşi,
Toţi cu blane pe spinare,
Cu dinţi lungi, cu ochii roşi.
Ei în noaptea nuntitoare
Mare praznic au făcut
De plăpînde căprioare
Şi de-un biet copil perdut !

II

Iarna are-o fată albă
Ca ştergarul alb de in
Fata are-n sîn o salbă
De frumoase flori de crin,
Şi zăpadă pe-a ei faţă,
Şi păr luciu de argint ;
Pe sub gene, ochi de gheaţă,
Pe sub buze, margarint.

Ea-i frumoasă ca o moartă
În momentul cel suprem
Cînd, plecînd din lume, poartă
Al veciei diadem ;
Dar ca statuie de ceară,
Doarme făr-a se trezi
De cu ziori şi pînă-n seară,
De cu seară pînă-n zi.

În zadar o tot sărută
Mama ei la ea privind ;
Copilița-n veci tăcută
Îi zîmbește aromind.
Mîndrul soare cu iubire
O dismiardă în zadar.
Ea rămîne-n neclintire,
Ca un viu margaritar.

III

Iat,-aude-n depărtare
Prier, al verdeții domn,
De vestita fată mare
Adormită-n vecinic somn,
Și el simte deodată
Foc în sînu-i tulburat,
Și în suflet dor de fată,
Dor aprins de însurat.

Iată-l, pleacă, dar se luptă
Pe-a lui cale nencetat
Cu ninsoarea întreruptă
De ploi reci, de vînt turbat ;
Și, răpit pe-aripa grabii,
El străbate neoprit
Tristele zile-ale Babii,
De cocori călăuzit.

Iat,-ajunge, iată, vede
Fata-n haine de ninsori.
El o cheamă, se răpede
Ș-o sărută de trei ori.
S-au trezit copila dragă
Sub sărutul arzător,
Ea zîmbește, dar, pribagă,
Se preface într-un nor !...

Convorbiri literare,
nr. 2, 1 mai 1876

POIANA FARMECĂTOARE

I

Prin cea luncă sunătoare,
Printre fragede vlăstări,
Cînd la umbră, cînd la soare
Şerpuiesc două cărări.

Una e răsăriteană,
Alta-i de la miazăzi,
Ş-amîndouă-ntr-o poiană
Se-ntîlnesc după o zi.

Mii de cîntice voioase
Prin frunzişul de smarald
Fac concerte-armonioase
Ce plutesc în aer cald,

Şi cu dînsele-mpreună
Două tinere cîntari
Se îngînă şi răsună
Jos, pe ambele cărări.

Una gingaş se ridică
Dintr-un pept frumos, rotund.
Frunza-n luncă se despică,
Crîngurile se pătrund,

Căci e viers de fată mare,
Viers de inimi furător,
Care face de tresare
Şi nasipul din izvor.

Copilița ce tot vine
Despre mîndrul răsărit
Duce-un dor vioi cu sine,
Duce dorul de iubit.

Ea cu mîna-i firu-ntoarce
Cînd mergînd, cînd stînd pe loc.
Iar cu gîndul gingaș toarce
Visuri blînde de noroc,

Căci acum e primavară
Și e dulcea luna mai
Cînd în sînuri și pe-afară
Tot e viață, tot e rai !

: : : : : : : : :

II

Pe cararea ceealaltă,
Spre poiană-naintînd,
Un codrean cu fruntea naltă
Vine astfel haulind :

«Dup-atîta lungă cale
Ce-am făcut în viața mea,
Am ajuns acum în vale
Și am dat de cale grea !

Merge-voi tot înainte
Făr-a mă-ngriji de drum ?
Ori aș face mai cu minte
Să stau locului de-acum ?

Tot ce mişcă, tot ce zboară
Mă îndeamn-a rătăci
Ca un rîu ce se coboară
Fără-n veci de-a se opri,

Iar o floare de grădină
Îmi şopteşte-ncetişor
Ca să prind eu rădăcină
Lîngă ea, lîng-al ei dor.

Codri, codri frăţioare !
Cum aş face, cum să fac
A mea soartă călatoare
Cu-al meu suflet s-o împac !»

Cîntă el cu glasul tare,
Cîntă ea cu glas duios,
Şi pădurea în vibrare
Le răspunde-armonios,

Dar cărarile sub pasuri
Cu încetul s-au scurtat.
În poian-ambele glasuri,
Deodat-au răsunat

Şi voinicu-n nemişcare
Au rămas pe loc, uimit,
Şi copila în mirare
Pe obrazu-i s-au roşit !

. . . .

Lunca tace, umbra piere,
Cerul varsă dulci văpăi ;
Nu s-aude prin tăcere
Decît inimi cu bătăi,

Şi din cuiburi, de sub frunză,
Pe furiş mii de ochiri
Cată lung ca să pătrunză
Taina dulcei întîlniri.

O ! minune,-un grai ferice,
Al naturii mîndru grai
Se înalţ-atunci şi zice :
«Oaspeţi de-al juneţii plai !

Mergeţi vesel prin verdeaţă,
Pe-o cărare la un loc,
Tot spre viaţă cu dulceaţă,
Tot spre loc plin de noroc !»

Ambii tineri în uimire
L-acel glas dumnezeiesc
Îşi dau mîna cu-o zîmbire,
Îşi strîng mîna şi pornesc,

Şi ies vesel din pădure
Disparînd, frumoşi şi dragi,
Prin huceagul plin de mure,
Prin fînaţul plin de fragi.

Lunca sună viu fanfare...
Ei se duc strălucitori
Pe o singură cărare
Ce s-acopere de flori,

Căci e draga primavară
Şi e dulcea luna mai,
Cînd în sînuri şi pe-afară
Tot e viaţă, tot e rai !

Convorbiri literare
nr. 2, 1 mai 1876

DEDICARE

Domnişoarei A...

Copiliţă,-n calea vieţii
Deie Domnul să-ntîlneşti
Pe cărarea tinereţii
Visul gingaş ce iubeşti!
Sufletele fără ştire
Merg pe tainice cărări
În poiana de iubire,
Rai frumos de încîntări.

Mirceşti, martie 1876

Convorbiri literare,
nr. 2, 1 mai 1876

SOARE DE IARNĂ

O! Soare, vecinic călător!
De mult n-ai fost în a mea ţară
Cu-al tău sărut fărmecător
S-o faci a crede-n primavară.

Tu ştii cît ţara te iubeşte
Şi cît în zodia lui mai
L-a ta zîmbire ea-nfloreşte
Şi se preface-n dulce rai.

Tu ştii cu ce cîmpii mănoase,
Cu ce cununi de mii de flori,
Cu ce cîntări armonioase
Ea-ţi iese-n cale chiar din zori,

Şi ca pe-un sol de fericire
Trimis de însuşi Dumnezeu
Te priimeşte,-o! dulce mire,
Cu dismierdări la sînul său.

De ce tu-n alte lumi străine
Mergi luni întregi, rătăcitor,
Uitînd că ţara făr' de tine
Tînjeşte-amar în tristu-i dor ?

Ah ! amîndoi cînd aveţi parte
De întîlniri aşa de dulci,
Cum de tu fugi în altă parte
Cînd vine noaptea să te culci ?

Cum de tu nu-i dai semn de viaţă
Ş-o laşi cu cerul ei pustiu,
Ş-o laşi cu inima de gheaţă
Ca pe o moartă-ntr-un sicriu ?

Cînd ea-i atîta de frumoasă
Şi tu atîta de frumos,
Cînd ea îţi este credincioasă,
De ce să-i fii necredincios ?

Convorbiri literare
1 februarie 1878

STROFE IMPROVIZATE LUI C. ROLLA

Din zi în zi pădurea bătrînă se răreşte !
Azi un stejar, mîini altul, pe rînd se prăbuşeşte;
Şi largi poiene triste rămîn în locul lor.
Cu ei cad mii de cuiburi ce, vesel, pe sub ceruri,
Formau o lume-ntreagă şi plină de misteruri,
Şi plină de-armonie, şi plină de amor !

Aşa din stolul nostru de oameni cu tărie
Ce-au scos această ţară din umbră, din robie,
Păstrînd credinţa sfîntă în viitorul ei,
Azi unul şi mîini altul se duc din astă lume,
Lăsînd amar şi doliu în sînul bietei mume
Şi mari şi largi pustiuri lăsînd sub ochii săi.

Acum îţi veni rîndul şi ţie de plecare,
O ! Rolla, fiiu energic al ţării, suflet tare,
Pionier de frunte pintre pionieri.
Ferice-acum de tine, căci ai să gasesti iară
Pe Negri şi pe Cuza şi alţi pr'begi din ţară
Care-au aprins făclia mareţii renvieri.

Triumf ceresc e moartea cînd moare muncitorul,
Urmasilor din lume lasînd b[illegible] dat ogorul
Şi cu-o verdeaţă vie de-a lung acoperit.
Rodeşte munca-n urmă-i şi rîde holda-n soare,
Iar cei rămaşi în viaţă admir pe cel ce moare
Zicînd : Pentru-a lui ţară trait-au ş-au murit !

Gădiniţi, ianuarie 1878

Timpul, 7 februarie 1878

STROE PLOPAN

Baladă poporală

Sus, pe muchea dealului [1],
Merge-n voia calului
Un bujor de căpitan
Care poartă buzdugan.
El aruncă ochi de sus
Cînd spre valea din apus,
Cînd spre şesul înflorit

[1] Toate drumurile vechi treceau pe muchea dealurilor.

Despre mîndrul răsărit,
Şi tot cată ca să vadă
N-ar zări cumva o pradă
Ici în zare, colo-n zare,
Pe sub cer, în depărtare ?

Ciocîrlia sus cînta,
Iar voinicul cuvînta :
«Căci nu am aripa ta,
Ciocîrlie nevăzută,
Păsărică-n cer pierdută !
Căci nu am şi zborul tău
Să mă-nalţ în cer şi eu
Ca să văd din dos de zare
De nu vin oarde tatare
Să răpească şi să fure
Fete mari cu ochi de mure
Şi copii mărunţi de ani,
Copilaşi de cei balani[1] ?»

Cum mergea şi cum graia,
Iată, mări, că zărea
Jos, devale, pe sub deal,
Lîngă apă, sus, pe mal,
Un foc mare strălucind,
Pintre salcii pîlpîind,
Şi-mprejurul focului,
Trei tatari stînd locului
Şi frigînd un miel furat,
Într-o furcă aninat.
Caii lor păşteau deoparte,
Iar la umbră, nu departe,
Se bocea o mîndră fată,
De o salcie legată ;
Se bocea biata copilă
De umplea crîngul de milă.
Dar păgînii o priveau,

[1] Copilaşii români au părul galbin-deschis.

Şi privind-o crunt rîdeau.
Şi ziceau în limba lor :
«Mult plăteşte ist odor,
Căci e puică de bun soi,
Şi-i ca trestia la boi,
Şi-i ca luna la obraz,
Numai bună de-un viteaz.
Ghirai hanul pentru ea
Ne-a da scule cîte-om vrea,
Şi caftane de sultani,
Şi cincizeci de pungi de bani !»

Cît Plopan mi-i auzea,
Calul iute-şi răpezea :
«Bună ziua, măi tatari,
Prădători de fete mari !
Spuneţi mie fără teamă,
Fără teamă daţi-mi seamă :
Ori ve-i roaba de schimbare,
Ori ve-i roaba de vînzare ?
De-i pe schimb, eu mult v-oi da.
Căci cu zile v-oi lăsa.
De-i pe plată, eu sînt gata
De la voi să cumpăr fata,
Nu cu aur, nici caftan,
Ci cu dări de buzdugan.»
Tătărimea iar rîdea ;
Din trei, unul răspundea :
«Auzit-aţi, auzit,
Pe românul îndrăcit ?
Cică-i prins de mare dor
Ca să meargă plutitor,
Cînd pe apă-ntins la soare,
Cînd sub apa curgătoare,
Pînă-n Dunărea cea lată,
Pîn-în marea turburată ?»
Bine vorba nu sfîrşea,

Vai de lume !-amar de ea !
Buzduganul se-nvîrtea,
Ca un vultur s-abătea,
Pe păgîni îi şi turtea !

Apoi mîndrul căpitan,
Care-i zic Stroe Plopan,
La copilă se ducea
Şi cu drag aşa-i grăia :
«Cine-mparte, parte-şi face,
Cum i-e dorul, cum îi place.
La tatari am împărţit
Buzduganu-mi oţelit.
Ţie, dragă fata mare,
Îţi fac parte de scăpare,
Iară partea ce-mi fac mie
Eşti tu, draga mea soţie.»
Copiliţa ce zicea ?
Ştiu că nu se mai bocea.
Păru-n faţă-şi aducea,
Cu voinicul se ducea.
Fie calea lor uşoară,
Cu foc lin la inimioară.
Cum e scris, cum e menit,
Cînd e timpul de iubit.

Convorbiri literare,
nr. 5, 1 iulie 1876

POSTFAȚĂ

Însemnătatea lui Vasile Alecsandri în epoca sa și în cuprinsul istoriei noastre literare este bine precizată și îndeajuns de cunoscută, nu însă — așa cum s-ar cuveni — și în conștiința cititorilor din generațiile care i-au urmat. Seninul scriitor a devenin popular mai ales prin intermediul manualelor școlare, selecția din opera sa poetică atît de abundentă și de inegală (un caz asemănator este George Coșbuc) fiind rareori realizată cu un spirit critic eliberat de prestigiul mitului. Aureola dobîndită în timpul vieții și ridicată pînă la înălțimea unei adevărate regalități literare, recunoscută aproape unanim de contemporani, a influențat parțial și judecata posterității. Printr-o ciudata suprapunere de planuri, aceasta a avut în vedere mai mult imaginea omului „veșnic tînăr și ferice" și rolul istoric al personalității lui Alecsandri, și mai puțin valoarea intrinsecă a operei sale.

Acest punct de vedere, devenit cu ușurință automatism al istoriei literare, a avut urmări mai adînci asupra cititorului modern : o neîncredere în poezia bardului de la Mircești și socotirea ei mai mult o realitate ce aparține trecutului, interesul deplasîndu-se, în consecință, spre om nu spre creația poetului. Alecsandri trebuie înțeles deopotrivă prin contingențele vremii sale și prin structura lui temperamentală care n-a fost nicidecum a unui „superficial". Mărturie stă opera sa întinsă și diversă, singura îndreptățită, oricît de inegală ne-ar apărea, să fie invocată în aprecierea personalității „bardului", care se dovedește, în perspectiva timpului, primul nostru mare scriitor de numele căruia se leagă o întreagă epocă literară, pe care a dominat-o cu o autoritate recunoscută de contemporani și nu mai puțin de urmași. Prestigiul lui enorm în cei aproape 50 de ani de activitate creatoare se datorează, în primul rînd, strădaniilor sale memorabile pentru edifi-

carea literaturii naționale, al cărei îndreptar prețios îl formează creația folclorică, „o comoară nesfîrșită de frumuseți originale", și modul de a simți al poporului.

Este adevărat că Alecsandri, înzestrat cu un mare dar de improvizație, a fost înainte de toate un poet al timpului său, un rapsod național. El a înțeles gusturile estetice ale cititorilor din acea perioadă, dar a fost, în același timp, și un suflet înzestrat cu o mare disponibilitate pentru trăirea lirică a tuturor ideilor și evenimentelor mari ale vremii lui, care au avut un ecou prelung în operă.

Nu este locul să realizăm aici o privire critică asupra acestui sector al activității scriitorului, clasicizat încă din timpul vieții sale și de școală, în unele epoci peste limitele valorii lui reale. Trebuie spus însă că sinceritatea și ușurința bardului de a versifica, binevenite în anumite ocazii, cînd militantismul lui s-a manifestat pregnant, au fost, nu o dată, mai puternice decît gîndirea și expresia poetică. Altfel spus, spontaneitatea și corectitudinea formală, desigur, la nivelul epocii sale, l-au făcut pe Alecsandri oricînd capabil să scrie un vers, fără să mai trăiască întotdeauna în ficțiune sentimentele și să le recreeze prin cuvînt. Poezia lui ocazională, între care nu puține versuri erotice de album, cu totul desuete astăzi, i-a îndrumat creația, în unele momente, spre gustul imediat al unei anumite societăți de cititori, dar i-a răpit din șansa durabilității în posteritate. Este clar că Alecsandri compunea nu o dată poezie gîndindu-se mai mult la contemporani decît la urmași.

Nu este însă normal ca poetul *Steluței* să fie judecat în mod precumpănitor prin prisma acestor versuri, deși — opinia este, în genere, acceptată — un creator adevărat trăiește și trebuie să fie apreciat prin totalitatea operei sale, indiferent de nivelul ei estetic. În virtutea statutului ei, critica discerne și alege însă dintr-o activitate literară ceea ce este viabil, nota generală a caracterizării unui scriitor dînd-o în chip firesc, partea durabilă a creației, aceea care poate să spună și astăzi ceva cititorilor, rămînînd deci deschisă interpretărilor critice.

Care este atunci latura cea mai rezistentă a operei scriitorului ? Iată două opinii care au făcut epocă prin autoritatea lor. Ibrăileanu era de părere, într-un articol sintetic publicat în revista *Însemnări literare* (nr. 18, din 15 iunie 1919), că Alecsandri „poate satisface exigențele cetitorilor de azi" prin *proza* sa, „mai cu seamă notele sale de călătorie", și „teatrul de moravuri". Nu prea

depărtat de această apreciere, G. Călinescu scria, în *Istoria literaturii române* (1941, p. 284), că „poate cea mai durabilă parte a operei lui Alecsandri este aceea în proză", în care artistul se dovedește, pe rînd, un „reporter superior", „un desenator pasionat de detalii inedite", „un pictor strălucit de exotisme", în fine, un povestitor înzestrat cu vervă și gust balzacian în descrierea interioarelor.

Alecsandri a fost, desigur, în primul rînd poet (așa l-a văzut și Eminescu la 1870, în *Epigonii)*, și în această direcție (inclusiv a dramelor istorice în versuri) trebuie căutate mai întîi elementele cu adevărat definitorii și perene ale creației sale. Temperamentul lui era acela al unui poet, cu structură prin excelență clasică, și atunci cînd s-a manifestat potrivit naturii lui intime, reușitele poetice au fost net superioare în comparație cu versurile ocazionale și romantice, nu puține săltărețe și facile, scrise — ce-i drept — cu un neostenit dar al improvizației. Prin cele mai frumoase *Pasteluri* și *Legende istorice*, create după anul 1860, cînd spiritul artistului ajunge la maturitate, Alecsandri este un mare poet, un creator viu și modern în clasicitatea lui rezistentă încă la cea mai exigentă lectură critică.

Explicația acestui reviriment artistic extraordinar constă, fără îndoială, în experiența literară dobîndită în culegerea și, mai ales, în selecția poeziei populare. În această acțiune, capitală — spunea încă Maiorescu — pentru destinul întregii poezii române, Alecsandri a pus nu numai pasiunea exemplară a intelectualului patriot, dar și o sigură conștiință estetică ce s-a răsfrînt treptat, atît de fericit, asupra propriei sale creații, în sensul că scriitorul a putut tinde tot mai mult spre un teritoriu liric și un limbaj propriu. Pentru talentul său, poezia populară, antologată în constantele ei clasice, cu toate că gestul culegerii și aprecierii acesteia era romantic, specific secolului, a devenit un puternic ferment, un element catalitic, determinîndu-l pe Alecsandri să se întoarcă pentru totdeauna spre structura lui adevărată, care este aceea a unui clasic, și astfel să-și regăsească pe deplin personalitatea.

Nu este exclus ca în această metamorfoză, esențială pentru destinul lui Alecsandri, să fi avut un rol important și considerațiile de „estetică practică" ale lui Maiorescu din studiul *O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867*, unde poetul este privit cu simpatie, dar și criticat pentru abuzul de diminutive de care, în mare parte, se va lecui curînd.

Publicate, aproape în totalitate, în *Convorbiri literare* din anii 1868—1869, *Pastelurile* constituie primul moment excepţional al poeziei române dinainte de apariţia liricii lui Eminescu în paginile aceleiaşi reviste. Spiritul echilibrat, de o perfectă armonie şi seninătate clasică al lui Alecsandri ajunge, în acest unitar ciclu de poeme, să se manifeste liber de tentaţia efemerului şi a improvizaţiei ocazionale. Cu faţa spre peisajul patriei, văzut în roirea ciclică a anotimpurilor, poetul devine un contemplativ. sensibilitatea sa mereu proaspătă pendulează liniştit între spectacolul naturii, privită în aspectele ei particulare şi tipice şi viziunile poetice ale unei imaginaţii bogate şi echilibrate, de negăsit altădată decît în puţine din versurile sale.

Detaşîndu-se în aparenţă, de lume, prin gestul simbolic al retragerii la Mirceşti, Alecsandri meditează, probabil pentru prima dată în profunzime, la necesitatea creării unui univers poetic prin distilarea artistică a realităţii şi trăirea ei oarecum impersonală. Solitudinea nu se transformă în obsesie şi melancolie, precum la romanticii veacului său, ci într-un dor de tihnă favorabilă rememorărilor în fantezie, contemplării liniştite a naturii şi umanităţii în permanenţele lor ce se integrează domol într-un cosmos maiestuos şi primitor. Puterea reprezentării spectacolului naturii dovedeşte nu numai posibilitatea de a recepta tot ceea ce se petrece în afara poetului, dar şi o mare capacitate de a inventa, prin cuvînt, tablouri bogate din viaţa anotimpurilor, a oamenilor şi a vietăţilor înfrăţite în existenţa lor calmă. Poetul nu urmăreşte să realizeze o comuniune misterioasă cu universul, să transmită acestuia vibraţia sensibilităţii sale, ci şi-l asumă, ca exemplu de echilibru şi vitalitate, pentru limpezirea propriului suflet, preocupat să trăiască paşnic şi înţelept bucuriile simple ale vieţii de la ţară.

Nu întîmplător, în organizarea *Pastelurilor* pentru republicarea lor în seria de *Opere complete* (1875), Alecsandri aşează în fruntea lor, ca piesă programatică, idila de interior *Serile la Mirceşti*, apărută însă ulterior conceperii acestui ciclu de poezii, adică în anul 1873. Acest pastel exprimă cît se poate de sugestiv structura personalităţii sensibile şi echilibrate a scriitorului şi atmosfera de aparentă izolare patriarhală, favorabilă însă contemplaţiei, în care va compune aceste poeme („sublime", după credinţa unui contemporan — Hasdeu).

Ceea ce frapează numaidecît este puterea de a trage un zid despărţitor între „urgia" de afară, adică între realitatea netransfi-

gurată („Afară plouă, ninge! afară-i vijelie, / Şi crivăţul aleargă pe cîmpul înnegrit") şi orizonturile calme ale interiorităţii care-l predispun pe poet la reverie, îndrumîndu-l spre spaţiile odihnitoare ale imaginaţiei :

„Perdelele-s lăsate şi lampele aprinse ;
În sobă arde focul, tovarăş mîngăios,
Şi cadrele-aurite, ce de păreţi stînd prinse
Sub palidă lumină, apar misterios".

Terorizat de ger, poetul nu ajunge însă la trăirea unui fior de groază. În compensaţie, spiritul lui cumpănit recompune, în fantezie, un peisaj solar în care icoanele trecutului, irizate de o melancolie senină, plutesc graţios în lumina tonică a sudului, a albastrului nemărginit :

„O ! farmec, dulce farmec a vieţii călătoare,
Profundă nostalgie de lin, albastru cer !
Dor gingaş de lumină, amor de dulce soare,
Voi mă răpiţi cînd vine în ţară asprul ger !...

Afară ninge, ninge, şi aprigă furtună
Prin neagra-ntunecime răspînde reci fiori,
Iar eu visez de plaiuri pe care alba lună
Revarsă-un val de aur ce curge pintre flori.

[. . . . .]

Atunci inima-mi zboară la raiul vieţii mele,
La timpul mult ferice în care-am suferit,
Ş-atunci păduri şi lacuri, şi mări, şi flori, şi stele
Înoată pentru mine un imn nemărginit."

Din contemplarea uimită a zăpezilor, mediteraneanul Alecsandri a scos cîteva dintre cele mai frumoase poezii descriptive din cîte s-au scris vreodată în literatura română. Peisajul de iarnă este reînviat în toată concreteţea lui, iar ideea de potop hibernal capătă amploare cosmică. Versul, de o extraordinară sobrietate, este evocativ şi muzical, vibraţia lăuntrică a poetului fiind temperată printr-o tehnică excepţională a compoziţiei :

„Din văzduh cumplita iarnă cerne norii de zăpadă,
Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă ;
Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi,
Răspîndind fiori de gheaţă pe ai ţării umeri dalbi.

Ziua ninge, noapte ninge, dimineața ninge iară !
Cu o zale argintie se îmbracă mîndra țară ;
Soarele rotund și palid se prevede printre nori
Ca un vis de tinerețe printre anii trecători.

Tot e alb pe cîmp, pe dealuri, împregiur, în depărtare,
Ca fantasme albe plopii înșirați se perd în zare,
Și pe-ntinderea pustie, fără urme, fără drum,
Se văd satele perdute sub clăbuci albii de fum.

Dar ninsoarea încetează, norii fug, doritul soare
Strălucește și dismiardă oceanul de ninsoare.
Iat-o sanie ușoară care trece peste văi...
În văzduh voios răsună clinchete de zurgălăi."

Sălbătăcia scitică a iernii, amplificată de oroarea lui Alecsandri pentru orizonturile boreale, este evocată, în *Mezul iernii*, cu un simț colosal al imensității cosmice. Natura înghețată i se pare un templu uriaș, cu înfățișare aproape fabuloasă. În fulgerările imaginației, coloanele de fum devin coloane antice pe care se sprijină cerul, munții îi apar ca niște altare, iar codrii troieniți o uriașă orgă („organe sonoare)" din care vîntul scoate sunete de spaimă.

Darul vizual al poetului, element esențial al artei sale descriptive, imprimă întregului tablou o particulară tentă impresionistă. Procesul liric, supravegheat de o luciditate ce abia lasă uneori să răzbată cîte o vibrație interioară („O ! tablou măreț, fantastic !..." ; „Dar ce văd ?..."), capătă un ton solemn, de o densitate și o limpezime a expresiei poetice care face din acest poem o capodoperă a pastelului românesc :

„În păduri trăsnesc stejarii ! E un ger amar, cumplit !
Stelele par înghețate, cerul pare oțelit,
Iar zăpada cristalină pe cîmpii strălucitoare
Pare-un lan de diamanturi ce scîrție sub picioare.

Fumuri albe se ridică în văzduhul scînteios
Ca înaltele coloane unui templu maiestuos,
Și pe ele se așează bolta cerului senină,
Unde luna își aprinde farul tainic de lumină.

O ! tablou măreț, fantastic !... Mii de stele argintii
În nemărginitul templu ard ca vecinice făclii.
Munții sînt a lui altare, codrii — organe sonoare
Unde crivățul pătrunde, scoțînd note-ngrozitoare.

Totul e în neclintire, fără viață, fără glas ;
Nici un zbor în atmosferă, pe zăpadă — nici un pas ;
Dar ce văd ?... în raza lunei o fantastmă se arată...
E un lup ce se alungă după prada-i spăimîntată !"

Eliberată din strînsoarea iernii, din cadrul limitat al interiorului casnic, sensibilitatea lui Alecsandri se desfășoară în spații mult mai favorabile, deși mereu discretă, ascunsă sub aceeași grație descriptivă și limpezime de cristal a viziunii poetice. Aceasta nu înseamnă că notele de intimism delicat, de reverie și piroteală *„la gura sobei"*, de reînviere „în zbor fantastic a poveștilor minuni", nu sînt esențiale pentru definirea universului poetic al pastelurilor. Dimpotrivă.

Dar venirea primăverii mult așteptate, explozia de viață sub cerul însorit, existența rustică și muncile agricole, într-un cuvînt, exuberanța și vitalitatea naturii pînă spre toamnă, cînd „vesela verde cîmpie" se vestejește și „nourii negri, plin de geruri" se ridică amenințători, se constituie, în imaginația armonioasă a poetului, ca un spațiu tipic și simbolic în același timp. Acesta este însuflețit nu numai cu bogata paletă descriptivă a pictorului, dar și cu o neașteptată tehnică a sugestiei, ca în aceste versuri în care *„dorul nemărginit"* (expresia e pre-eminesciană) și vagul depărtărilor cheamă alte straturi ale sensibilității decît acelea supravegheate de armura clasică :

„În fund, pe cer albastru, în zarea depărtată,
La răsărit, sub soare, un negru punt s-arată !
E cocostîrcul tainic în lume călător,
Al primăverii dulce iubit prevestitor".

(Oaspeții primăverii)

„Din cea zare luminoasă vine-un lung șir de cucoare
Aducînd pe-aripi întinse calde raze de la soare ;
Iată-le deasupra noastră, iată-le colo sub nor,
În văzduh călăuzite de-un pilot, bătrîn cocor.

Ele vin din fundul lumii, de prin clime înfocate,
De la India Brahmină..." *(Cucoarele)*

Întrebările grave în fața naturii și, în definitiv, a universului întreg lipsesc. Viziunea poetului, fixată în spațiul molcom și binecuvîntat al Mirceștilor, centrul mitic al existenței sale, e calmă și tonică, în tot cazul, deosebită de aceea existentă în paginile descriptive, de lumini și umbre, cu timbru romantic, din notele de călătorie *O primblare în munți* (1844). În mijlocul naturii înverzite și odihnitoare orice „gîndire" nostalgică se risipește repede, structura predominant clasică a poetului dezvăluindu-se într-o poezie echilibrată și armonioasă, dar nu — cum s-a crezut — și de un geometrism riguros, fiind adică lipsită de emoție.

Întrebarea este dacă natura apare, în pastelurile lui Alecsandri, numai ca un *cadru*, dacă între poet și înconjurime există un perete de sticlă care lasă cîmp liber doar ochiului, nu și vibrației lirice.

„Sentimentul naturii" la poetul nostru înseamnă în primul rînd admirație și iubire pentru natură, frăție — în spiritul liricii populare — cu un univers familiar, și mult mai rar, sau aproape deloc, o comuniune profundă cu natura, o recreere și o trăire a acesteia în zonele adînci ale sufletului. S-ar putea totuși spune, la modul inflexibil, că Alecsandri este doar un privitor atent al naturii, deci un spectator exterior, „parnasian" ?

Tonul original al pastelurilor (și ne referim, desigur, la primele 30 ale ciclului, care formează un tot unitar, de fapt un singur poem închinat frumuseților naturii patriei) este acela de *obiectivitate*, vizualitatea și tehnica picturală fiind elementele predominante ale imaginației poetului. Dar tocmai în această direcție sînt de făcut cîteva observații și disocieri în vederea unei mai exacte izolări a specificului descripției la Alecsandri.

Ca și în pastelurile de evocare, ovidiană, a aspectelor hibernale, în acelea care descriu *noaptea* și *dimineața* de primăvară, venirea ploii, *plugurile* și cîmpurile umbrite sub desimea brazdelor, *sămănătorii* în gestul simbolic al aruncării semințelor în „fragedul pămînt", universul fojgăind de vietăți al *luncii din Mircești* sau concertul imperial al păsărilor în luncă, Alecsandri ordonează, în tablouri memorabile prin precizie și realism, o impresionantă bogăție de detalii și aspecte tipice ale peisajului.

Nu s-ar putea vorbi totuși de o bogăție coloristică deosebită. În pastelurile de evocare a grozăviilor iernii și a reflexului acestora în imaginație domină *albul* și *argintiul*, *auriul* semnifică lu-

mina binefăcătoare a soarelui, zeul tutelar al poetului, iar *verdele* sugerează reînvierea naturii şi bogăţia vegetală. Aceste epitete au însă o valoare expresivă redusă.

Dacă paleta coloristică este mai degrabă săracă, observarea amănuntelor particulare şi descrierea propriu-zisă a aspectelor din natură aduc mărturia unui dar vizual excepţional, în pictarea unui colţ de natură trăindu-şi viaţa lui proprie. Această capacitate de *„a fixa natura ca aspect“* (Tudor Vianu), individualizînd-o în cadrul unui tablou general, acela al pastelurilor privite ca un tot, este, de fapt, dublată, de puterea de a generaliza, de a-i conferi imagini prin sugestie, un sens interior şi totodată simbolic. Situaţia se explică prin faptul că obiectivitatea despre care vorbeam nu este totuşi atît de riguroasă încît poetul să se menţină doar în ipostaza unui martor, oarecum indiferent, al naturii contemplate.

Mulţi cred că peisajul din pastelurile lui Alecsandri este *static*, deci un peisaj înregistrat la un mod fotografic, total impersonal. Cu toate că viziunea asupra acestuia este, hotărît, a unui spirit preocupat de echilibru şi armonie, tablourile de natură nu sînt totuşi în totalitate *clasice*. O atitudine subiectivă însoţeşte, nu în puţine cazuri, evocarea naturii, mai ales a iernii născătoare de visuri îngheţate, a luncii, „rai frumos al ţării mele“, şi a şesului moldav în faţa cărora poetul nu este doar un om care vede, ci unul care trăieşte o emoţie. Aceasta îl implică, de fapt, în peisaj şi în armonia eternă a forţelor vitale ale naturii fraterne. Arta lui Alecsandri este o artă „de impresie“, nu puţine din pastelurile sale avînd ca principiu dominant mişcarea, dinamismul continuu care este al naturii însăşi.

Cu totul memorabil pentru această simbioză de vibraţie sufletească şi echilibru al formei, de adevăr şi originalitate expresivă, este pastelul *Malul Siretului*. El ne apare şi ca unul dintre cele mai caracteristice pentru *impresionismul* poetului :

„Aburii uşori a nopţii ca fantasme se ridică
Şi, plutind deasupra luncii, pintre ramuri se despică.
Rîul luciu se-ncovoaie sub copaci ca un balaur
Ce în raza dimineţii mişcă solzii lui de aur.

Eu mă duc în faptul zilei, mă aşez pe malu-i verde
Şi privesc cum apa curge şi la cotiri ea se perde,

Cum se schimbă-n vălurele pe prundişul lunecos,
Cum adoarme la bulboace, săpînd malul năsipos.

Cînd o salcie pletoasă lin pe baltă se coboară,
Cînd o mreană saltă-n aer după-o viespe sprintioară,
Cînd sălbaticele raţe se abat din zborul lor,
Bătînd apa-ntunecată de un nour trecător.

Şi gîndirea mea furată se tot duce-ncet la vale
Cu cel rîu care-n veci curge, făr-a se opri din cale,
Lunca-n giuru-mi clocoteşte ; o şopîrlă de smarald
Cată ţintă, lung la mine, părăsind năsipul cald."

Excepţional este şi pastelul *Lunca din Mirceşti*, în care vraja peisajului stimulează într-atîta imaginaţia creatorului, încît nota pur descriptivă lasă loc unui fior de beatitudine aeriană şi mister, inima umplîndu-se „de o sacră melodie, melanholică, divină". Destinul poetului se înfrăţeşte cu destinul naturii şi al lumii tainice a vietăţilor :

„Sus, paingul pe un frasin, urzind pînza-i diafană,
Cu-al său fir de-argint subţire face-o punte-aeriană,
Iar în leagăn de matasă gangurul misterios
Cu privighetoarea dulce se îngînă-armonios.

Jos pe la tulpini, la umbră, fluturii, flori zburătoare
Se-ndrăgesc în părechere pe sîn alb de lăcrimioare,
Şi, ca roi de petre scumpe, gîndăceii smăltuiţi
Strălucesc, vie comoară, pe sub ierburi tăinuiţi."

O capodoperă, cu versuri de rezonanţă eminesciană, rămîne şi azi *Concertul în luncă*. Remarcabilă este aici fineţea cu care poetul ştie să pătrundă în viaţa misterioasă a naturii („poiana tăinuită") :

„Iată, vin şi gîndăceii în hlamide smălţuite ;
Iată grieri, iată fluturi cu-aripioare pudruite,
Şi culbeci care fac coarne purtîndu-şi casa-n spinare...
La ivirea lor poiana clocoteşte-n hohot mare"...,

dar mai ales impresionantă este puterea de a-şi depăşi propria structură şi a imagina acel moment imperial al cîntecului pri-

vighetorii ce se pierde în infinit. Sufletul însuşi, îmbătat de melodia divină, pare a se topi voluptuos în miragii cosmice :

„Dar, tăcere !... Sus pe-un frasin un lin freamăt se aude !...
Toţi rămîn în aşteptare. Cîntăreaţa-ncet prelude.
Vîntul tace, frunza deasă stă în aer neclintită...
Sub o pînză de lumină lunca pare adormită.

În a nopţii liniştire o divină melodie
Ca suflarea unui geniu pintre frunzi alin adie,
Şi tot creşte mai sonoră, mai plăcută, mai frumoasă,
Pîn'ce umple-ntreaga luncă de-o vibrare-armonioasă.

Gînditoare şi tăcută lunca-n cale-i se opreşte.
Sufletul cu voluptate în estaz adînc pluteşte,
Şi se pare că s-aude prin a raiului cîntare
Pe-ale îngerilor harpe lunecînd mărgăritare."

Versurile, de o frăgezime şi o limpezime misterioasă, sînt creaţia unui mare poet care revarsă asupra naturii, într-o tonalitate de puritate aeriană, însăşi muzica sufletului său. Această evadare din armonia interioară spre infinitul cosmic este semnul fuziunii perfecte între darurile picturale şi talentul de a recrea natura. Prin cosmicitatea universului său poetic, clasicul Alecsandri este, în realitate, un modern, iar prin tehnica poetică şi muzicalitatea diafană a cuvintelor, aceste poeme reprezintă tot ce s-a scris la noi mai frumos înainte de Eminescu. Intuind cu siguranţă această înnoire a creaţiei bardului, Titu Maiorescu era îndreptăţit să afirme de la mare înălţime (în *Direcţia nouă*... 1871) că *Pastelurile* „au devenit fără comparare cea mai mare podoabă a poeziei lui Alecsandri, o podoabă a literaturii române îndeobşte". Justeţea observaţiei este şi astăzi deplină.

Nu mai puţin nou şi original ne apare Alecsandri în *Legendele* sale istorice şi de inspiraţie folclorică. Poetul continuă preocupări mai vechi, legate de imperativele curentului istorico-poporan de la *Dacia literară*, orientate spre glorificarea trecutului eroic şi a figurilor sale devenite legendare, precum şi compunerea unei epopei naţionale prin valorificarea poetică a temelor şi motivelor caracteristice ale creaţiei populare.

Ideea mai veche a lui Charles Drouhet, preluată și de Călinescu în *Istoria literaturii române*, că Hugo i-a servit ca *exemplu* lui Alecsandri în scrierea acestor legende este, desigur, îndoielnică, de vreme ce poetul nostru trăise într-o atmosferă literară națională, aceea patruzecioptistă, atît de prielnică acestui gen poetic. Trebuie adăugat de îndată la acest fapt și puternicul spirit istoric al bardului, specific, în genere, scriitorului român din secolul trecut, și, deci, independent de orice posibile influențe străine. Să nu uităm apoi cunoașterea și asimilarea profundă și pe multiple planuri a literaturii populare, cu deosebire a baladelor, care i-au fertilizat lui Alecsandri de timpuriu poezia. Eventualele puncte comune, și acestea există, după cum se știe, trebuie socotite similitudini sau coincidențe, cu o semnificație secundară în caracterizarea sintetică a operei scriitorului, a cărui originalitate, atît cît a rezistat la dintele nemilos al timpului, este a unui mare poet.

Intenția sa mărturisită a fost să realizeze o epopee națională, în primul rînd o *frescă* a istoriei române, privită în aspectele ei realiste și mitice. Legendele se integrează, ca fragmente, unele cu adevărat excepționale, în această operă care trebuie privită, în contextul epocii respective, ca o remarcabilă tendință de naționalizare a literaturii noastre, de întoarcere a spiritului românesc spre el însuși. Alecsandri a fost nu numai un intelectual patriot, un militant atent la imperativele momentului, dar și un artist veritabil, care s-a putut ridica, în vremea maturizării sale (după 1860), la o înălțime estetică ce-i face cinste. G. Călinescu spunea, nu fără dreptate, că *Legendele*, „cu toată compilarea exagerată de fapte și discursuri și verbozitatea peste marginile îngăduite, înseamnă o etapă hotărîtoare în poezia română".

În ciuda planurilor prea subliniat antitetice și a spiritului declamator uneori necontrolat, sau a oricăror alte observații ce i s-ar mai putea aduce astăzi (dar nu și aceea de „istorism sumar și exclusivism în sens național", făcută de cineva), legenda *Dumbrava Roșie*, publicată în anul 1872 în revista *Convorbiri literare*, e un poem epic memorabil. Planurile lui, concepute amplu, se organizează în tablouri impunătoare prin realismul detaliilor și dinamismul cinematografic al episoadelor care creează o puternică impresie de suflu eroic. Darurile vizuale ale poetului sînt

admirabil valorificate în această legendă în care elementele picturale se armonizează fericit cu mişcarea şi larga orchestraţie a întîmplărilor, ordonate într-o desfăşurare epică spectaculoasă.

Colosal prin amplitudine poetică este tabloul bejeniei poporului în faţa armatelor năvălitoare ale lui Ion Albert, craiul Lehiei :

„Ce vuiet lung de care, ce tropot surd de vite,
Ce freamăt de suspinuri, de glasuri năduşite
S-aud în sînul nopţii prin neagra-ntunecime
Şi cătră munţi se-ndreaptă l-a codrilor desime ?
Din cînd în cînd sub nouri, trecînd ca o săgeată,
Clipeşte o lumină şi ca prin vis arată
Bătrîni cu fruntea goală plecată spre pămînt,
Femei cu prunci în braţe şi pletele în vînt,
Copile spaimîntate mînînd turme de oi
Şi flăcăoaşi în fugă mînînd cîrduri de boi.
Pe jos, pe cai, în grabă toţi părăsindu-şi satul,
Fugind cu vaiet, lacrimi, căci i-au ajuns păcatul,
Se duc pribegi şi palizi să cate-adăpostiri
În fund de codri,-n peşteri, în sîn de monăstiri."

Alecsandri are tactul artistic să-şi pună în valoare intensa vibraţie patriotică într-un chip direct şi simţit, imaginîndu-şi, într-o mişcare eroică măreaţă, adunarea ţării la semnalul dat de Ştefan cel Mare. Versul gîlgîitor, dar fară ostentaţie, sugerează foarte bine, prin aglomerarea de amănunte insolite şi nume sonore de luptători viteji, „eroi din vechi balade", o atmosferă grandioasă de epopee :

„Acum de zece zile şi zece nopţi totuna,
Din munţi şi pîn' la Nistru, pe culme şi pe dealuri,
Lungi buciume răsună, dînd tainice semnaluri ;
Şi călăraşi din fugă prin sate, prin oraşe
Crainesc : «Săriţi cu toţii pe liftele trufaşe !
Viteazul Ştefan-vodă vă cheamă-n vitejie.
Cine-i mişel să fugă, cine-i român să vie !»

. . . .

Astfel din ţara-ntreagă plec cete înmiite
Cu arce, barde, coase şi ghioage ţintuite,
Purtînd căciuli de oaie, mintene-n flori cusute

Şi barbe neatinse, al bărbăţiei semn.
Ei merg de-a drept prin codri, pe lungi cărări perdute
Călări pe şele goale, cu scările de lemn.
Şi trec în zbor prin arbori ca demoni de urgie,
Şi umbra scînteiază de-ai ochilor mănie."

Nu mai puţin mărețe sînt versurile care înfăţişează apariţia, într-o lumină aproape fantastică, a lui Ştefan cel Mare. Imaginaţia poetului urmează în acest fragment mai mult spiritul tradiţiei şi al legendei populare decît pe acela al istoriei propriu-zise, de care părea, la un moment, mult prea legat prin tendinţa de a urmări întocmai, în acest poem, cronologia evenimentelor. Tabloul proiectează figura domnitorului într-un spaţiu cu contururi supranaturale, iar versul are un ton de apoteoză legendară. Emoţia poetică depăşeşte, ca şi în alte poeme, cadrul liniştit al viziunii clasice, căpătînd o înfiorare cosmică :

„Deodată o lumină fantastic izbucneşte
Din zece nalţi mesteacăni cu fruntea-nflacarată.
Coliba se deschide, umbra se scoală, creşte
Şi splendid maiestoasă la oaste se arată !
Un lung fior pătrunde mulţimea-n admirare.
Toţi zic : «E Ştefan ! Ştefan !»
Dar ! Ştefan e cel Mare !
Iată-l cărunt, dar încă barbat între barbaţi,
Ca muntele Ceahlăul prin munţii din Carpaţi !"

S-ar putea formula, desigur, obiecţia că discursul de preamărire a legendarului domnitor e prea retoric şi prea puţin poetic prin excesiva lui directitate, precum, în genere, este uşor de constatat că momentele de pregătire a înfruntării între viteaza oştire moldoveană şi aceea a ambiţiosului crai leşesc sînt prea lungi, suflul dramatic diminuîndu-se pe alocuri. Chiar şi în aceste fragmente spiritul de observaţie al poetului epic este însă excepţional, de pildă atunci cînd reţine, într-un bogat şi admirabil tablou policrom, înfăţişarea năvălitorilor :

„Ei merg, bătînd din pinteni !... Zburdalnica lor ceată
Străluce de departe în haine poleite :
Dulămi cu flori de aur la pept împodobite

Şi-ncinse cu paftale de peatră nestimată,
Ciapce purtînd un vultur şi pene la mijloc,
Încălţăminte roşii de pele de Maroc,
Şi frîie ţintuite, şi argintate şele,
Şi armorii cusute pe colţuri de harşele".

Darul pictoric al lui Alecsandri se desfăşoară în voie cînd zugrăveşte, cu un mare simţ al detaliilor şi al compoziţiei, momentele orgiastice din „tabăra leşească" înaintea bătăliei:

„Ostaşii pretutindeni formaţi în dese grupe
Frig boi întregi, rup cărnuri ca lupii flămînziţi,
Desfundă largi antale, beu lacom fără cupe,
Se ceartă, rîd în hohot şi urlă răguşiţi.
Ca dînşii, cîni de lagăr la praznic luînd parte,
Schelălăiesc sălbatic, rod oasele deoparte,
În mijlocul orgiei turbate ce tot creşte;
Iar pintre cîni şi oameni pe iarbă stau căzute
Femei, prada orgiei, cu minţile perdute...",

în antiteză cu ostaşii lui Ştefan din „tînăra pădure de ulmi şi de stejari", care

„...poartă pe-a lor frunte, pe braţele lor groase
Şi-n pepturi brazde multe, hieroglife sfinte
Cu paloşul sapate, ce spun ş-aduc aminte
De lupte urieşe, de fapte glorioase!"

Descrierea *asaltului* şi a *luptei* propriu-zise este realizată într-un stil furtunos, cu aglomerări de episoade şi detalii dramatice, tehnica ţinînd mai degrabă de cinematografie decît de plastica dinamică. Se poate spune că abia în aceste fragmente imaginaţia poetului se desfăşoară într-adevăr nestingherită, mişcarea şi amănuntul plin de viaţă căpătînd o vibraţie proprie, în mici instantanee şi scene epice care se armonizează într-un tot impresionant.

Versurile au o cadenţă tulburătoare, provenită din intuiţia fină a valorii muzicale a cuvîntului, de unde concluzia că Alecsandri clasicul concepe poezia nu numai ca o *reprezentare plastică*, dar şi ca o desfăşurare de elemente acustice. Între idee

și sonoritatea cuvîntului se creează o simbioză misterioasă care lasă spațiu liber sugestiei, muzicalității caracteristice poeziei moderne :

„Mii, mii de lănci cu flamuri se văd fîlfîitoare,
Ca trestiile dese din bălți cînd suflă vîntul.
În aer zbor nechezuri, comănzi răsunăotare,
Și caii-n nestîmpăr frămîntă-n loc pămîntul.

[. . . . .]

Descalecă arcașii, gătesc arcele lor,
Trag, strunele vibrează, sunînd zbîrnîitoare,
Mii de săgeți trec iute sub soare ca un nor
Și intră prin scadroane cu-o aspră vîjiire,
Ducînd cu ele groază, durere și peire.

Pămîntul ropotește sub tropot de copite,
Văzduhul strălucește de arme ascuțite,
Iar paloșele albe ciocnindu-se-n loviri
Dau foc, dau moarte cruntă, dau aspre zingheniri."

Un excepțional poem epic este și *Dan, căpitan de plai*, publicat tot în *Convorbiri literare* (1875). De această dată istoria formează doar un pretext de la care poetul pleacă pentru a imagina, într-o viziune aproape mitică, înrudită cu atmosfera legendelor istorice populare, actele de vitejie în luptele cu tătarii ale unui oștean anonim, Dan, căpitan de plai, și ale prietenului său Ursan, un viteaz boierit de Ștefan cel Mare. Această legendă, alături de altele, precum acelea de inspirație folclorică sau *Grui-Sînger* și *Ghioaga lui Briar*, constituie o mărturie elocventă a capacității de invenție poetică a lui Alecsandri, considerată adeseori pe nedrept, destul de săracă.

Trecutul este reînviat acum cu o dispoziție mai mult romantică. Eroul, „tainică fantasmă", se desprinde dintr-o ceață de arhaitate ca un

„Vechi pustnic, rămas singur din timpul său afară,
Ca pe un gol de munte o stîncă solitară"...

iar Ursan e un „pribeag misterios“ de peste Milcov, care crește „sirepe herghelii, / Răzlețe pe întinsul cîmpiilor pustii“, ajutat de fiica sa Fulga, amestec ciudat de feminitate insinuantă și energie virilă.

Hasdeu crezuse în legenda potrivit căreia pe malurile Dunării ar fi trăit cîndva „un războinic neam de femei“. Fără să aibă fantezia aprinsă și vizionară a marelui său contemporan, Alecsandri își imaginează o grațioasă amazoană îmblînzind armăsarii nărăvași :

„Dar Fulga zvîrle lațul, de gît îl arcănește
Și răpide ca gîndul, s-aruncă ușurel,
Îi pune mînă-n coamă și-ncalecă pe el.
Gemînd, el sare-n aer de patru-a lui picioare,
Azvîrle, se frămîntă, se spumegă-n sudoare
Și-n zbor plecînd deodată, nebun de groază, murgul
S-afundă-n largul spațiu și spintecă amurgul..
Dar cînd steluța lunei apare viu la lume,
Copila se întoarce cu murgul alb de spume.“

Din oricare fragment am cita, tonul din *Dan, căpitan de plai* este măreț. În acest poem de viziune mai mult romantică, Alecsandri folosește arta compoziției clasice, armonizînd pe deplin diferitele episoade ale narațiunii în vederea creării unei puternice atmosfere de eroism și vibrație patriotică. Scena luptei cu tătarii, în care cei doi viteji sînt văzuți ca niște eroi fabuloși din basme, sau discursul simplu și înțelept al bătrînului căpitan, luat prizonier de hanul Ghirai, și refuzul de a-și trăda Moldova imprimă desfășurării epice o mișcare de susținută încordare și înălțătoare poezie. Tensiunea dramatică și pictura scenică din ultimul fragment anunță în mod clar drama romantică *Despot-Vodă.*

Nu toate *legendele* lui Alecsandri se situează la aceeași înălțime estetică. Uneori înclinația retorică este excesivă și versul, în consecință, e minor (*Odă statuiei lui Mihai Viteazul*), alteori întîlnim, în chip ciudat, o pastișă după Bolintineanu (*Calul cardinalului Bathori*). Arta descriptivă, energia și diafanitatea limbajului din alte poeme ne fac să uităm repede aceste neajunsuri.

Chiar o legendă ca *Grui-Sînger* (1875), intrată în sfera de interes a lui Eminescu, nu trebuie privită cu reținere pe motiv că Alecsandri n-ar fi la înălțime atunci cînd pictează „codrul-fără-viață", și nici destul de inventiv în mînuirea imprecațiilor din episodul „blestemului". În realitate, acest poem de atmosferă dantescă, dacă nu cumva mai mult romantic-tenebroasă, conține fragmente memorabile, acelea menționate nefiind printre cele din urmă. Blestemul la adresa ucigașului e de o mare vigoare a expresiei poetice și prefigurează, prin suflul lui gîlgîitor, pe acela extraordinar din poemul eminescian *Gemenii*:

„În viață și-n mormîntu-ți în veci să nu guști pace
Și cugetul din tine s-auzi că nu mai tace.
Să nu privești tu cerul și omenirea-n față!
De foc să-ți fie apa, și soarele de gheață!
Să bată-n tine biciul urgiilor turbate
Păn' n-a mai fi pe tine loc unde a mai bate!
Toți șerpii de pe lume să iasă-n a ta cale!
Să-ntîmpini numai ură, să nu simți decît jale!
Să chemi cumplita moarte, și ea, l-a ta chemare,
Să rîdă, să te lase luptînd cu-a ta mustrare,
Încît s-ajungi tu însuți a te feri de tine
Prin ultima ta crimă, uciderea de sine!
Blăstem! blăstem pe capu-ți în lunga vecini[ci]e!
A ta cenușă peară în vînt și neagră fie!"

Un poem de puternică invenție realistică dar mai ales romantică este *Ghioaga lui Briar* (*Convorbiri literare*, 1876). Cu toate că nu simte romantismul ca pe o realitate interioară, clasicul Alecsandri nu putea ignora spiritul preponderent romantic al epocii sale. Pînă la apariția lui Eminescu, în 1870, producțiile sale care dovedesc ceea ce s-a numit „voința de romantism" sînt de o valoare mai mult decît îndoielnică. După această dată însă putem găsi în poezia bardului, cu deosebire în *Legende*, acorduri romantice care sună plin și firesc, unele dintre ele fiind cu adevărat excepționale. Legenda *Ghioaga lui Briar*, care reținuse cîndva atenția lui Tudor Vianu, este un poem cu adîncimi inefabile pe care l-ar fi putut, desigur, semna și Eminescu.

Briar este un vonic păstor de bivoli pierdut în pustietăţile naturii. El are structura unui titan

„Crescut în înfrăţire cu iarba şi cu vîntul,
Avînd ca templu cerul şi de culcuş pămîntul",

a cărui forţă, vădită în lupta cu fiarele pădurii sau cu tătarii năvălitori, este dublată de o sensibilitate şi o dispoziţie spre vis cu totul neobişnuite. Izolat, ca un erou romantic, în spaţiul naturii originare, bivolarul cu înfăţişare spăimoasă contemplă „aiurit" cerul, muncit de o „taină" pe care o „spune-ades / Şi stelelor din ceruri, şi florilor din şes". Viziunea călătoriei imaginare în spaţiul cosmic are un farmec pur eminescian:

„Briar, cu-a sale braţe sub capul lui crucite,
Cu pletele-i miţoase în iarbă încîlcite,
Priveşte pe d-asupra-i cum trec necontenit
Nori lungi şi vulturi ageri în zbor neobosit,
Şi mintea lui furată de-a cerului mişcare
Se perde-n aiurire plutind sub bolta mare,
Se duce prin lumină săltînd din nor în nor,
Se prinde de aripa ce zboară mai uşor,
Iar noaptea rătăceşte afund din stele-n stele,
Cătînd să-şi vadă visul cu ochii printre ele."

În acest vis misterios de ceruri şi de stele, vis de un fior liric şi de o dulceaţă puţin obişnuite în universul poetic al lui Alecsandri, eroul

„Văzut-au o minune zburînd pe sub lumină,
O fată alungată de-un bivol cu ochi crunţi.
Era domniţa, fiica lui Dragoş de la munţi,
Scăpată din robia tatarilor, calare
Pe-un zmeu care la goană păreche nu mai are",

Din această clipă primitivul Briar se „trezeşte" din somnul lui originar şi „e dus cu mintea-n visul ce-i pare c-au visat", fiind mistuit de un „dor nepriceput", de dorul erotic, „simţul de lungă jale / Şi cu mirarea vie a gîndurilor sale". Pasiunea erotică

e tulbure și voluptuos de dulce, avînd o extraordinară intensitate romantică, sublim eminesciană: „El sufere de-o taină și-i place-a suferi".

„Eminescianismul" lui Alecsandri din perioada *Legendelor* (pînă la 1876) este o realitate pe care nu știm prea bine cum să o explicăm. Este oare o influență a tînărului său emul sau, mai degrabă, o sforțare a bătrînului bard de a se integra noului stadiu al poeziei române reprezentat de Eminescu ? Un lucru este sigur și e drept să amintim că acesta l-a observat de multă vreme N. Iorga: sub influența înnoirii literaturii române care începe odată cu apariția *Convorbirilor literare* și mai ales a colaborării lui Eminescu la marea revistă de la Iași, *„puterea creatoare a lui Alecsandri învie"*.

Nu numai că poetul atacă acum subiecte mai dificile, dar limbajul său se purifică pe linia esențializării, cu toate că, din loc în loc, chiar în marile poeme din această epocă mai întîlnim cuvinte de care Alecsandri abuzase nepermis de mult altădată, precum *nourele, îngerele, vălurele, aripioare, brățișoare, dragalașe, rumioară* (gură) etc. Dar acestea sînt acum pete neînsemnate în limbajul său artistic, ajuns nu numai la o demnitate cu adevărat clasică, dar și la o expresivitate ce se apropie adeseori de spiritul poeziei moderne prin sugestia care deschide un spațiu larg versului, dincolo de înțelesul noțional al cuvintelor. Poezia lui e traversată acum de „misterioase umbre" și înfiorări cosmice, demersul liric are adeseori o vibrație tipic romantică, strunită însă mereu de haina limpezimii clasice:

„Tăcutul miez-de-noapte, în stele învălit,
Stă-n lunca pudruită cu albă promoroacă,
Țintind la luna plină din cerul oțelit
Doi ochi, oglinzi de gheață, în care luna joacă.
Copacii întind brațe uscate, rugătoare,
Și frunți pe care iarna au pus a ei cunună.
Ei par în așteptare să vadă recea lună
Schimbîndu-se pe cale-i într-un fierbinte soare.
Și pintre a lor trunchiuri se văd albind la stele

Poiene de zăpadă, bălţi lucii, cristaline,
Pe care trec în taină uşoare nourele
Ca umbre luminoase de palide vergine.
E totul alb, fantastic în mezul-cel-de-noapte,
Şi lunca pare-un templu în care, fără şoapte,
Arbori, luceferi, umbre şi luna de pe cer
Asistă la-nsoţirea morţii cu asprul ger."

(Ana Doamna)

Un *dor* de orizonturi noi şi de spaţii încercuite de mister circulă liber în poezia lui Alecsandri, eliberată acum pentru totdeauna de artificialitate şi ocazionalitatea efemeră. Paleta sa descriptivă se însoţeşte de o vie mişcare subiectivă, de palpitaţie în faţa limanurilor create de fantazie, expresia avînd frăgezimea şi autenticitatea simţirii adevărate.

De un puternic răsunet emoţional prin lirismul şi diafanitatea lor sînt *Legendă rîndunicăi* şi *Legenda ciocîrliei*. Înainte de Eminescu motivele populare sînt absorbite în imaginaţia proprie, căpătînd o culoare romantică maiestuoasă în armonia ei, uneori cu cîte un accent vizionar de-a dreptul tulburător :

„Visează luna-n ceruri !... sub visul cel de lună
Flori, ape, cuiburi, inimi visează împreună.
Nici o mişcare-n frunze şi nici o adiere
Nu tulbură în treacăt a nopţei dulci mistere.
Albina doarme-ascunsă în macul adormit,
Bătlanul pintre nuferi stă-n labă neclintit,
Şi raza argintie din stele deslipită
Căzînd săgeată lungă, prin umbra tăinuită,
Se duce de aprinde văpăi tremurătoare
În albele şiraguri de roua lucitoare."

Există, în aceste poeme, şi o simţire erotică delicată şi profundă, exprimată într-o viziune de proaspătă senzualitate şi nobilă idealitate. Impresia este că pătrundem şi mai mult în universul de gingăşii şi suavităţi eminesciene :

„Acum pe lîngă trestii ea lunecă uşor
Şi, vrînd la mal să iasă, pătrunsă de-un fior,
Pe sînul ei ud încă ea părul îşi adună,

Se oglindește-n apă, se oglindește-n lună,
Și umbra-i diafană cu formele-i rotunde
În lină îngînare se clatină pe unde".

Înainte de apariția poemului *Călin (File din poveste)*, „veselul" Alecsandri imaginează, tot în *Legenda rîndunicăi* (publicată în aprilie 1875), „glasul" duios al *zburătorului* „cu ochii mari de foc". Frumusețea plastică a fetei de împărat e asociată naturii întregi, văzute la dimensiuni cosmice. Frazarea lirică e somptuos romantică, dar și de o acuratețe stilistică excepțională:

„Atît ești de frumoasă la chip și la făptură,
Că nopței dai lumină, și iernii dai căldură,
Și orbilor din umbră dai ochi să te admire,
Și munților grai dulce să spuie-a lor simțire.

[. : : : : : : : : : : .]

Iar ochii tăi, luceferi cu tainice luciri,
Răsfrîng toată văpaia cereștilor iubiri
Ce ai aprins în inimi cînd te-ai ivit pe lume
Tu, zînă fără seamăn, minune fără nume!".

Aspirația spre idealul de iubire absolută capătă accente lirice noi în *Legenda ciocîrliei (Convorbiri literare*, iunie 1875). Focul interior (al fetei de împărat) este proiectat în imperiul veșnic al luminii solare, legenda folclorică topindu-se pe nesimțite în imaginarul poetic. Aventura cosmică a Liei „pe sub soare", „monarc strălucitor", și „pe sub lună", mînată de dorul erotic și de predestinare („o taină nepătrunsă"), este realizată într-o viziune de euforii și transparențe fine, în care reflexele magice ale basmului se îmbină armonios cu viața slobodă a sentimentelor. Privirea poetului străbate spațiile într-o mișcare de cîntec și vrajă solară, creatorul de structură clasică avînd puterea să se depășească și să-și trăiască emoțiile într-o sferă mult mai largă decît interioritatea supravegheată de ordine și rigoare.

Această fuziune între universul interior, dominat de aspirația liniștii desăvîrșite, și spațiile nemărginite formează o dimensiune esențială a *Legendelor*, a creației bardului și, în definitiv,

a poeziei româneşti. Întrecîndu-se pe sine, prin aceste poeme originale, cu larg răsunet emoţional în sensibilitatea noastră, şi prin perfecţiunea formală a *Pastelurilor*, Alecsandri este un mare poet care poate sta, în multe privinţe, alături de Eminescu (antum) de pînă la *Călin* şi *Strigoii* (noiembrie-decembrie 1876).

MIHAI DRĂGAN

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

I. *EDIȚII*

OPERE COMPLETE. *Poesii, vol.* III—IV *(Pasteluri, Varia* și *Legende)*, București, Editura Librăriei Socec et Comp., 1875.

OPERE COMPLETE. *Poesii*, vol. IV *(Pasteluri, Legende)*. București, Editura Librăriei Socec et Comp., 1896.

PASTELURI. Ediție îngrijită de Ion Pillat. București, Editura Cartea românească, 1935.

POEZII, vol. II. Comentate de Elena Rădulescu-Pogoneanu, Craiova, Editura Scrisul românesc, 1940.

POEZII, I—II, Ediție îngrijită de G. C. Nicolescu, C. Căplescu, G. Rădulescu. Cu un studiu introductiv de Cornel Regman. București, Editura de stat pentru literatură și artă, 1958. Colecția „Biblioteca pentru toți".

POEZII. București, Editura Tineretului, 1961. Colecția „Cele mai frumoase poezii".

OPERE, I—II. Ediție îngrijită de G. C. Nicolescu și Georgeta Rădulescu-Dulgheru. București, Editura pentru literatură, 1966. Colecția „Scriitori români".

POEZII, vol. II. Prefață de Paul Cornea. București, Editura pentru literatură, 1967. Colecția „Biblioteca pentru toți". Ediția a II-a, București, Editura Minerva, 1977.

POEZII. Cu o postfață de Cornel Regman. București, Editura Minerva, 1971. Colecția „Arcade". Ediția a II-a, Editura Minerva, 1976.

PASTELURI. Antologie, prefață, note și bibliografie de Paul Cornea. București, Editura Albatros, 1972. Colecția „Texte comentate-Lyceum".

POEZII. Ediție bibliofilă. București, Editura Minerva, 1974.
POEZII ALESE. Antologie și Repere istorico-literare de Georgeta Rădulescu-Dulgheru. București, Editura Minerva, 1974. Colecția „Patrimoniu".

II. *REFERINȚE CRITICE*

Titu Maiorescu: *Direcția nouă în poezia și proza română*, în „Convorbiri literare", an. V, nr. 6, 15 mai 1871, Republicat în *Critice*, București, Socec, 1874. Reprodus în *Critice*, I. Text stabilit, tabel cronologic, indice și bibliografie de Domnica Filimon-Stoicescu. București, Editura pentru literatură, 1967, p. 157—213. Colecția „Minerva".

G. Vîrnav-Liteanu: *Operele complete ale lui Alecsandri. Pasteluri*, în „Convorbiri literare", an X, nr. 3, 1 iunie 1876.

G. Vîrnav-Liteanu: *Operele complete ale lui Alecsandri. Legendele*, în „Convorbiri literare", an. X, nr. 4, 1 iulie 1876.

N. Iorga: *V. Alecsandri*, în *Schițe din literatura română*, vol. I, Iași, Editura Librăriei Frații Saraga, 1893, p. 34—52. Reprodus în *Pagini de tinerețe*, vol. I. Ediție alcătuită, prefață și bibliografie de Barbu Theodorescu. București, Editura pentru literatură, 1968, p. 150—158.

N. Petrașcu: *Vasile Alecsandri. Studiu critic*, București, Socec, 1894, p. 231—251 și 260—270. Ediția a II-a, București, Tipografia Bucovina, f. a. [1930], p. 143—160 și 166—176.

Mihail Dragomirescu. *Vasile Alecsandri în lumina vremurilor de azi*, în „Flacăra", nr. 46, 29 august 1915. Republicat în vol. *Critică*, II. București, Casa Școalelor, 1928. Reprodus în *Scrieri critice și estetice*, București, Editura pentru literatură, 1969, p. 94—99.

Tudor Vianu: *O altă culegere Alecsandri*, în „Sburătorul", an. II, nr. 20, 25 septembrie 1920. Reprodus în *Opere*, I. Text stabilit de Cornelia Botez. București, Editura Minerva, 1972. p. 623—627.

Charles Drouhet: *Vasile Alecsandri și scriitorii francezi*, București, Cultura națională, 1924.

Tudor Vianu: *Alecsandri ca descriptiv*, în „Gîndirea", an. VI, nr. 6—8, iulie-septembrie 1926. Reprodus în *Opere*, ed. II, cit., p. 28—36.

N. Iorga: *Noul Alecsandri*, în *Istoria literaturii române contemporane*, I. *Crearea formei*, București, Editura Adevărul, 1934, p. 170—176.
Pompiliu Constantinescu: *Alecsandri mirceșteanul* [1936], publicat postum în *Scrieri* I, București, Editura pentru literatură, 1967, p. 20—23.
Vladimir Streinu: *Rodica*, în vol. *Pagini de critică literară*, București, Fundația pentru literatură și artă, 1938. Republicat în vol. *Pagini de critică literară* I, București, Editura pentru literatură, 1968, p. 374—376.
G. Călinescu: *Vasile Alecsandri*, în *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1941, p. 268—276 ; ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Minerva, București, 1982, p. 290—309.
Ion Pillat: *Vasile Alecsandri, poet al pămîntului și al sufletului românesc*, în vol. *Tradiție și literatură*, București, Casa Școalelor, 1943, p. 172—187.
Șerban Cioculescu: *Vasile Alecsandri*, în *Istoria literaturii române moderne*, I [scrisă în colaborare cu Vladimir Streinu și Tudor Vianu], București, Casa Școalelor, 1944. Ediție nouă, București, Editura didactică și pedagogică, 1971, p. 87—94.
D. Caracostea: *Semnificația lui Vasile Alecsandri*, în *Critice literare*, vol. II, București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1944, p. 32—46.
G. Călinescu: *Studii literare. I. Vasile Alecsandri*, în „Studii și cercetări de istorie literară și folclor", an VII, nr-ele 3—4, 1958. Republicat în vol. *Vasile Alecsandri*, București, Editura Tineretului, 1965, p. 55—78.
Perpessicius: *Elogiul Mirceștilor*, în vol. *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor, 1957—1960*, București, Editura pentru literatură, 1961, p. 62—70.
Perpessicius: *Poezia lui Vasile Alecsandri*, în vol. *Alte mențiune de istoriografie literară și folclor*, II, *1958—1962*, București, Editura pentru literatură, 1964, p. 19—24.
Boris Cazacu: *Expresia artistică a peisajului românesc*, în „Gazeta literară", an. XII, nr. 37, 9 septembrie 1965.
Dumitru Micu: *Poetul peisajelor calme*. Ibidem.

Mircea Tomuş: *Vasile Alecsandri*, în vol. *15 poeţi*, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1968, p. 9—14.

Nicolae Manolescu: *Dilema Alecsandri*, în „Luceafărul", an. XIII, 1 august 1970.

Ion Rotaru: *O istorie a literaturii române* I, Bucureşti, Editura Minerva, 1971, p. 207—231.

Ion Roman: *Vasile Alecsandri. Orizonturi şi repere*, Bucureşti, Editura Albatros, 1973.

M. D.

CUPRINS

PASTELURI

LEGENDE

LEGENDE NOUĂ

Lector : AURORA SLOBODEANU
Tehnoredactor : ELENA CĂLUGĂRU

Bun de tipar 28.05.1987. *Coli ed.* 9,40. *Coli tipar* 13

Com. nr. 70 024
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"
Piața Scînteii nr. 1, București
Republica Socialistă România

ARCADE

EDITURA
MINERVA

Lei 13,50